Nemzetközi Szemle

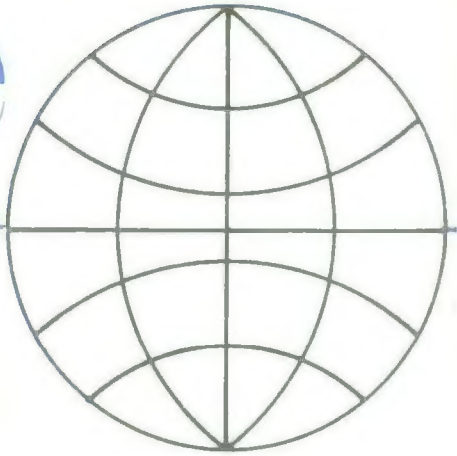

Szovjetunió: új hangsúlyok

Egy Reagan-üzenet és visszhangja

Európa a vádlottak padján

Libanon és akik nem felejtenek

Brazíliában sem történtek csodák

Chile: Pinochet 10 éve a mérlegen

3

HUSZONHETEDIK ÉVFOLYAM / 1983. MÁRCIUS

MARX UTOLSÓ FÉNYKÉPE (ALGÍR, 1882. FEBRUÁR VÉGE)

KARL MARX

PARIS

ÉDITEURS, MAURICE LACHATRE ET Cie

BOULEVARD DE SÉBASTOPOL, 34

A „TŐKE" ELSŐ FRANCIA KIADÁSÁNAK CÍMLAPJA

Nemzetközi Szemle

HUSZONHETEDIK ÉVFOLYAM / 1983. MÁRCIUS

100 ÉVE HALT MEG MARX KÁROLY I–II.

SZOVJETUNIÓ

J. V. Andropov beszéde az Ordzsonikidze Szerszámgépgyárban *(Pravda)* 3
Szolgáltatási szféra – az emberekért *(Pravda)* 6
A. Rekunkov: Elnézés nélkül *(Pravda)* 8

O. Bogomolov: Összehangolt gazdasági politika *(Novoje Vremja)* 12

SZAVAK ÉS TÉNYEK AZ AMERIKAI POLITIKÁBAN

Reagan beszéde az Unió helyzetéről *(Reuter)* 16
Morton Kondracke: Miért mondtak le véglegesen Reaganről az eddig hűséges jobboldaliak? *(The Times)* 21
David S. Broder: Ami Reagan szóvirágai mögött van *(International Herald Tribune)* 24
Mark Hertsgaard–Kevin Danaher: A tőke szervezett sztrájkja *(Le Monde diplomatique)* 25
M. A. Portnoj: A kamatlábak az amerikai gazdaságpolitika szolgálatában *(SzSA)* 28

Marie-France Toinet–Hubert Kempf: Európa a vádlottak padján *(Le Monde diplomatique)* 34

AZ USA ÉS LIBANON – NEM SZABAD FELEJTENI

A Reagan–Szaúd–Khaddam-tárgyalás bizalmas jegyzőkönyve *(Afrique Asie)* 41
„A vártnál súlyosabb veszteségek a lakosság körében" *(Frankfurter Allgemeine Zeitung)* 49
Pierre Vidal Naquet: Hogy a feledés ne törölje el a tényt... *(Le Monde diplomatique)* 52
Mahmud Darvis: Egy évnyi életet... *(Le Monde)* 54

BRAZÍLIA

Politikai–gazdasági előtörténet *(Összeállította: Kőszegi Ferenc)* 56
V. Morev: Melyik úton tovább? *(Novoje Vremja)* 62

3

A változás jelei *(The Economist)* 66
Az IMF jóváhagyta Brazília hitelét *(AD–DJ, Reuter)* 67
I. A. Szejfulmuljukov: A brazil gazdaság új orientációi *(Latyinszkaja Amerika)* 68
Legalitást követelünk! – *Interjú Ari Dos Santossal, a Brazil Kommunista Párt képviselőjével (Béke és Szocializmus)* 72

CHILE

Marcel Niedergang: A „gazdasági modell" csődje súlyos fenyegetés a Pinochet-rendszerre *(Le Monde)* 75
Juan de Onis: Repedések Pinochet rendszerén *(International Herald Tribune)* 78
Hugo Fazio: Pinochet fokozza nép- és nemzetellenes politikáját *(Boletin del Exterior)* 80
Le a népellenes rendszerrel! – A Chilei Kommunista Párt nyilatkozata *(Boletin del Exterior)* 85
Ludmilla Thorne: Emberi jogok Chilében *(New York Review of Books)* 87

NEMZETKÖZI ESEMÉNYNAPTÁR 89

Szerkeszti
a szerkesztő bizottság

A szerkesztő bizottság
elnöke:
Péter József

Főszerkesztő:
Patkó Imre

ISSN 0134–1103

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója

Szerkesztőség: Steindl Imre utca 6. Budapest Pf. 127. 1366
Telefon: 110-697

Kiadóhivatal: Révay utca 16. Budapest Pf. 347. 1370
Telefon: 116-660

Műszaki szerkesztő: Hülber Péter

Előfizethető minden pártszervezetben, a Kossuth Könyvkiadó megyei és kerületi kirendeltségeinél (pénzforgalmi jelzőszám: 215–11529), a Posta Központi Hírlapirodában (József nádor tér 1. Budapest 1900). Telefon: 180-855. (pénzforgalmi jelzőszám: 215–96162), továbbá bármely hírlapkézbesítő postahivatalban és a kézbesítőnél.
Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat Budapest.
Előfizetési díj fél évre 36,– Ft, egész évre 72,– Ft.

Az utolsó kézirat 1983. február 14-én érkezett a Zrínyi Nyomdába

83.2529 2-03 – Felelős vezető: Vágó Sándomé vezérigazgató

ПРАВДА

J. V. Andropov beszéde az Ordzsonikidze Szerszámgépgyárban

(RÖVIDÍTVE)

J. V. Andropov, az SZKP KB főtitkára ellátogatott a moszkvai Szergo Ordzsonikidze Szerszámgépgyárba. J. V. Andropov felkereste az üzem műhelyeit, megismerkedett a gyár termékeivel. Jurij Vlagyimirovics Andropov a brigádoknál és a részlegekben elbeszélgetett a munkásokkal és a művezetőkkel.

A déli munkaszünet idején J. V. Andropov a gyár tanácstermében találkozott a műhelyek és a gyárvezetőség képviselőivel, munkásokkal, brigádvezetőkkel, technikusokkal, mérnökökkel, a vállalat, a pártszervezet, a szakszervezet és a Komszomol-szervezet vezetőivel.

A találkozót V. M. Kubrin, a gyár pártszervezetének titkára nyitotta meg. A gyár történetéről, a szocialista versenyről, arról, hogy az üzem kollektívája miképp valósítja meg az SZKP XXVI. kongresszusa, az SZKP KB novemberi plénuma határozatait, a szerszámgépgyártás műszaki-gazdasági mutatóiról és távlati terveiről N. Sz. Csikirjov, a gyár igazgatója beszélt.

Az SZKP KB novemberi plénuma után, jelentette ki az igazgató, a gyár kollektívája mélyrehatóbban vette szemügyre a fegyelem problémáját. Gyárunk, más moszkvai üzemekkel együtt, azzal a kezdeményezéssel állt elő, hogy meg kell javítani a munkaszervezést, fokozni kell a munka- és termelési fegyelmet. Határozatot hoztak arról, hogy a munkaidő-veszteség csökkentése révén 1983-ban minimum 1,5—2 százalékkal növelik a munka termelékenységét. Úgy vélem, valóban nagyon fontos az a munka, amelyet jelenleg a munkafegyelem megszilárdítása terén végzünk. Látjuk hiányosságainkat, tudjuk, hogyan kell harcolni ellenük. Meg tudunk birkózni azokkal a feladatokkal, amelyeket az SZKP KB plénumán terjesztettek elő. A kijelölt, feszített ütemű tervek sikeres teljesítése érdekében az üzem kollektívája erre az évre komoly szocialista felajánlásokat fogadott el. Ezeket megtárgyalták a kollektívákban, a gyári munkásgyűlésen. Kötelezettséget vállaltunk arra, hogy december 27-re teljesítjük a folyó évi tervet.

Azután J. V. Andropov, az SZKP KB főtitkára szólt a jelenlevőkhöz:

Kedves elvtársak! Nagyon köszönöm önöknek a meleg fogadtatást. Ezt úgy tekintem, mint előlegezett bizalmat a jövőre nézve, és úgy igyekszem majd dolgozni, hogy igazoljam az önök bizalmát. Ezt természetesen nem személy szerint önmagamnak tulajdonítom, hanem a Központi Bizottságnak és a Politikai Bizottságnak. Köszönöm ezt önöknek.

A párt Központi Bizottsága nevében szeretném hálámat kifejezni azért, hogy önök más moszkvai kollektívákkal együtt támogatták a központi bizottság novemberi plénumának határozatait. Örvendetes, hogy a plénum határozatai országszerte eleven visszhangra találnak valamennyi dolgozó kollektívában. Tehát az, amiről a plénumon szó esett, valóban az emberek

érdekeit érintette. Mi érezzük, hogy a szovjet munkásosztály egyhangúan támogatja a párt határozatait, amelyek az ország gazdaságának további fejlesztésére irányulnak.

Az önök nagyszerű kollektívája bebizonyította, hogy a városi pártszervezet jó támasza, a városi pártbizottság és a párt Központi Bizottsága megbízhat benne.

Elvtársak, itt már beszéltek az SZKP KB novemberi plénumának nagy jelentőségéről. Ezt nemcsak az határozza meg, hogy a plénumon kijelölték országunk népgazdasága fejlesztésének útjait a folyó évre, építésünk, termelésünk méreteivel összefüggő, nagy feladatokat tűztek ki. A mi termelésünk pedig valóban óriási. A világ egyetlen országa sem termel annyi — mondjuk — acélt, kőolajat és más terméket. A plénum határozatai még azért is fontosak, mert tekintetbe vesznek számos olyan nehézséget, amellyel szembetaláljuk magunkat, és amellyel az ez évi terv teljesítése során még találkozhatunk.

Itt-ott például olyan hangok hallatszanak, hogy — úgymond — nekünk a kelleténél kevesebb fémet adnak, hiány van villamos energiában. Ezen javítani kell. De mi arra is számítunk, hogy a kommunisták, a vállalatok vezetői, valamennyi dolgozó kollektíva és többek között az önök kollektívája — mind felkutatják a belső tartalékokat azért, hogy a lehető legnagyobb takarékossággal éljenek valamennyi erőforrás terén.

Mint emlékeznek rá, a plénumon élesen felvetődött az a kérdés, hogy gazdasági tevékenységünk számos, igen fontos szakaszán elmaradás mutatkozik az ötéves terv mutatóihoz képest. Arról is szó esett, hogy a munka termelékenysége olyan ütemben növekszik, amely jelenleg nem elégíthet ki bennünket. Önök bizonyára önmagukon is érzik, hogy gazdasági helyzetünk nem alakul olyan jól, mint ezt szeretnénk.

A következőről van szó. Az, amit termelünk, gyakran túlságosan sokba kerül nekünk. Jelentős többletkiadások vannak az anyagi, pénzügyi eszközök terén, túl nagy a munkaerő-ráfordítás. És ennek a következményeként aránytalanság alakul ki a termelékenység növekedése és a lakosság pénzbevételeinek növekedése között.

Íme az aránytalanság egyik formája. Valamennyiük számára ismeretes „a terv helyesbítése" kifejezés. Az igazat megvallva, nem volt alkalmam arról hallani, hogy az ilyen helyesbítés a tervfeladat növelése irányában történjék. Ha azt mondják, „korrigálni" kell, ez azt jelenti, hogy csökkentésről van szó. Könnyűszerrel elképzelhető, hová vezet ez. A termelés csökken, a bér pedig változatlan marad. Mi több, a csökkentett terv teljesítéséért gyakran még prémiumot is adnak. Ha ezt összállami mértékben nézzük, akkor szakadék keletkezik az üzletekben levő árutömeg és a lakosságnál levő pénzmennyiség között.

Mint mondani szokás, csodák nincsenek a világon. Önök maguk is megértik, hogy az állam pontosan annyi árut adhat, mint amennyit megtermeltek. A munkabér növekedése, ha ezt nem biztosítják szükséges, jó árukkal, ha végül a szolgáltatások területe gyenge lábon áll — az anyagi jólét valódi növekedését nem idézheti elő.

Felmerül a kérdés: mi hát a kivezető út ebből a helyzetből?

Az árak emelésének útján is lehet persze haladni. Számunkra azonban ez mint általános út, nem alkalmas. Bár, meg kell hagyni, a mi árainkban vannak bizonyos ferdeségek, visszásságok, és mi kénytelenek vagyunk kiküszöbölni ezeket.

Mi marad hát részünkre? A járható út számunkra: a termelés hatékonyságának fokozása. Mindazt, amit csinálunk és termelünk, lehetőleg a legkisebb költségek árán, kiváló minőségben, gyorsan, tartós kivitelben kell létrehozni. Szükséges, hogy több árut termeljünk, hogy a polcok ne legyenek üresek. Átvitt értelemben beszélek. Önök azt mondhatják, hogy szerszámgépeik nem kerülnek az üzletekbe. Végeredményben azonban az önök termelése is elősegíti olyan áruk gyártását, amelyek végül is a kereskedelembe jutnak.

A plénumon szó esett arról, hogy a jelenlegi év — az ötéves tervidőszak központi éve. Be kell fejezni azt, amit, őszintén szólva, az első két évben nem végeztünk el, és igyekezni kell behozni az elmulasztottat, megteremteni az ötéves terv utolsó két évében végezen-

dő normális munkához szükséges feltételeket.

Fontos, hogy javítsuk a munka minőségét, gyorsítsuk ütemét, olcsóbbá tegyük a termékek gyártását. Ez a halaszthatatlan feladat merült fel előttünk.

De hol van, a lenini szavakkal élve, az a bizonyos láncszem, amelybe bele kell kapaszkodni, hogy az egész láncsort kihúzzuk? Hiszen a lánc nagy és nehéz. Bár nem lehet mindent a fegyelemre korlátozni, de éppen ezzel kell kezdeni, elvtársak.

A Központi Statisztikai Hivatal igazolást adott arról, hogy sokmillió normál munkaórát veszítünk el a munkahelyről való távolmaradások, a cigarettaszünetek, a lógások miatt, meg azért, mert egyesek ímmel-ámmal dolgoznak.

Most mindent meg kell tennünk azért, hogy nálunk mindenki — ismétlem: mindenki — teljesítse a normáját, a termelési feladatát. Ez egyáltalán nem túlzott követelmény.

Vannak nálunk élmunkások. Dicséret és megbecsülés illeti őket. Ők a kezdeményezők, az útmutatók, akikhez igazodunk, de csupán az élmunkások erőfeszítései révén nem tudjuk végrehajtani teendőinket. Szükséges, hogy mindenki, mindennap teljesítse a kijelölt munkafeladatát. Akkor megoldhatjuk az előbb említett feladatot, de csak közös erővel, az egész dolgozó néppel együtt oldhatjuk meg.

Ezért azt kérem önöktől: nézzék meg, mit kell tenni, hogy mindenki teljesítse a feladatát. Ha valakinek segíteni kell, akkor segítsenek.

Miért vetődött fel olyan élesen a munkafegyelem kérdése az SZKP KB plénumán?

Mindenekelőtt — ez az élet követelménye. Mert kellő — munka-, terv-, állami — fegyelem nélkül nem haladhatunk gyorsan előre. A rendcsinálás valóban nem követel semmilyen beruházásokat, de óriási a hatása. A lógós, a selejtgyártó, a naplopó nem annyira önmagának okoz kárt, mint inkább a kollektívának, az egész társadalomnak.

Külön hangsúlyozni akarom, hogy amikor a fegyelemről beszélünk, akkor az egész termelési munkaláncolatot tartjuk szem előtt. És persze minden erőfeszítésünk kárba vész, ha a fegyelemért kibontakozott harc a felszínen mozog, ha aprópénzre váltjuk: az egyik öt percet késett, a másik gyakran tart cigarettaszünetet. Ezért persze nem jár dicséret. Szükséges, hogy rendet teremtsünk mindenütt, ahol a munka percei vesznek el.

Arról van szó, hogy komoly magatartást kell tanúsítani a termelési fegyelem valamennyi aspektusa iránt, a technológiai, az anyagellátási stb. fegyelmet is beleértve. Szükséges, hogy termelésünk valamennyi láncszemében megmutatkozzék a nagyobb fegyelem hatása.

Nekünk öntudatos munkafegyelemre van szükségünk, olyanra, mely előrelendítené a termelést. Nekünk a fegyelemért vívott harcot nagy tartalommal kell megtöltenünk, közvetlenül a termelési feladatok teljesítésével kell összekapcsolnunk, akkor nem lesz úgyszólván üresjárat. Akkor teljesül az, amit a párt Központi Bizottságának novemberi plénuma jelölt ki.

J. V. Andropov ezután kitért a nemzetközi helyzet egyes időszerű kérdéseire. Önök tudják, mondta, hogy a párt XXVI. kongresszusán L. I. Brezsnyev előadói beszédében hangsúlyozta, hogy a helyzet feszültté válik, a háborús veszély növekszik. Pártunk, a szovjet állam mindent elkövet, hogy elhárítsa ezt a fenyegetést, megvédje a békét.

Könnyűszerrel megérthető: minél nagyobbak a sikereink, minél erősebb a gazdaságunk, minél jobb a helyzet népgazdaságunk terén, annál erősebbek lesznek nemzetközi pozícióink, annál szilárdabb lesz a béke a földön.

Sikereket akarok kívánni önöknek a hazánk javára végzett munkájukban, és azt a szilárd meggyőződésemet akarom kifejezni, hogy önök becsületesen teljesítik majd a kötelességüket.

Ha van valamilyen kérdésük, akkor kérem, tegyék fel. És még azt is szeretném hallani önöktől, mi az, ami a fegyelem eléréséért még nem megfelelő, vagy nem egészen helyénvaló, mit kell még tennünk azért, hogy előrelendítsük a termelést.

A dolgozók hozzászólása után végezetül felszólalt V. V. Grisin, az SZKP Politikai Bizottságának tagja, a moszkvai városi pártbizottság első titkára. Kijelentette, hogy a kommunisták, az egész dolgozó Moszkva minden erejét az SZKP XXVI. kongresszusán

és az SZKP KB novemberi plénumán hozott határozatok megvalósításának szentelik. Valóban, mondta, rendet kell teremteni mind a fegyelem, mind a tervek teljesítése körül. A plénumon világosan meghatározták a feladatokat, hogyan kell dolgozni, milyen irányban kell haladni.

J. V. Andropov: És nem szabad kifulladni. Ez hosszú távú feladat.

V. V. Grisin: A döntő szerep ebben természetesen a kommunistáké, a pártszervezeteké és az önök gyárának pártszervezetéé, amelynek mindenkit e feladatok megvalósításáért vívott harcra kell lelkesítenie. Jurij Vlagyimirovics itt a fegyelem megszilárditásáról beszélt. Ez valóban sokrétű kérdés. És nemcsak időben kell munkába jönni és eltávozni, bár ez is nagyon fontos.

A fegyelem megszilárdításának igen lényeges eleme az, hogy jó feltételeket teremtsenek a termelésben: pontosan tervezzék meg, biztosítsák az anyagés műszaki ellátást, a megfelelő berendezéseket. Az üzemi fegyelmet és a tervfegyelmet egyaránt meg kell szilárditani. Helyesen mondták itt, hogy a döntő szerep a kollektíváé. Amikor a kollektívában megfelelő közvélemény alakul majd ki a munkafegyelem minden megsértésének esetében, ez lesz a legerősebb eszköz, minden másnál erősebb.

J. V. Andropov: Néhány szót szeretnék mondani azzal kapcsolatban, amiről az előbb Grisin elvtárs beszélt. Azt szeretném, ha az elvtársak helyesen megértenék, hogy a munkafegyelem megszilárditásának kérdése nemcsak a munkásokra, a mérnöki-műszaki dolgozókra vonatkozik. Ez mindenkire vonatkozik, a miniszterektől kezdve.

J. V. Andropov végezetül még egyszer köszönetet mondott a szerszámgépgyártóknak jó munkájukért és a szívélyes fogadtatásért. Jó egészséget kívánt nekik, valamint sikereket a termelésben, azoknak a feladatoknak a megoldásában, amelyeket az SZKP KB novemberi plénuma tűzött ki.

(A szovjet napilap
1983. február 1-i számából)

ПРАВДА

Szolgáltatási szféra — az emberekért

A szovjet emberek jó ütemben láttak munkához az ötéves terv harmadik évében. Az SZKP XXVI. kongresszusán előirányzott gazdasági-szociális tervek megvalósításában jelentős szerep hárul a szolgáltatóegységekre. Kollektíváikat a lakosság mintaszerű kiszolgálására szólították fel, hogy az emberek létszükségleteik kielégítésére a lehető legkevesebb energiát és időt vesztegessék, munkájuk megszakítása nélkül.

Az SZKP és a szovjet állam gondoskodása következtében a szolgáltatások szférája az utóbbi években nagyot fejlődött, anyagi-műszaki bázisa megszilárdult, nőtt az áruforgalom és bővült a közlekedési, köz- és egyéb szolgáltatások köre. Az ellátás azonban, annak kulturális és minőségi színvonala nem felel meg teljességgel a szovjet emberek igényeinek.

Elsősorban a szolgáltatóegységek nyitvatartási ideje ellen merül fel sok kifogás. A szovjet Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint Grúzia, Azerbajdzsán és Kazahsztán szolgáltatói üzemegységeinek 90—95 százaléka 17—18 órakor bezár. Az üzletek túlnyomó többségében — az élelmiszerboltokat kivéve — majdnem ugyanakkor telik le a munkaidő, mint a hivatalokban vagy a szervezetekben. Így sokan kénytelenek munkaidejük alatt elmenni bevásárolni, cipőt javittatni, saját ügyeiket intézni. Mindez a munkafegyelem megsértéséhez vezet, a népgazdaságban pedig

évente sok millió munkaóra vész így el.

Ezt a helyzetet nem lehet elfogadni — a szovjet emberek munka- és szabad idejének pazarlása túl sokba kerül a társadalomnak. A szovjet Kereskedelmi Minisztérium helyesen döntött, amikor a városi áruházak zárását 21 órára tette és több, nem élelmiszerüzletben előnyösebb nyitvatartási időt rendelt el. A szovjet távközlési, pénzügyi, egészségügyi, a szövetségi köztársaságok jóléti, lakásügyi minisztériumainak és a helyi tanácsoknak a vezetői, a lakosság igényét figyelembe véve, felül kell vizsgálják a kiszolgáló egységek munkarendjét. Napközbeni szünetek, a lépcsőzetes munkakezdés bevezetésével a vásárlók rendelkezésére állhatnának a kora reggeli és a késő esti órákban, sőt szombaton és vasárnap is.

Az átvevőhelyek, a házkezelőségek, a szervizek, a javítószolgálatok, az orvosi rendelők, a gyógyszertárak, a közjegyzői irodák, a rendőrség igazolványt kiállító helyei a lakosság számára kényelmes időben kell, hogy fogadjanak, teljesítsék a megrendeléseket.

A szovjet embereknek jelentős időmegtakarítást ígér a szolgáltatóegységek racionális és tudományosan megalapozott elhelyezése. Ott, ahol erről gondoskodnak, a lakosság nagyobb kényelmét biztosítják. Azzal, hogy Ufában előre megtervezték a ruhaszalonok, szervizek, közszolgáltatói egységek hálózatát, a város lakosságának a házi munkákkal töltött idejét 10 százalékkal csökkentették. Mindezek mellett, ahogy a *Pravda* olvasóinak leveleiből is kitűnik, sok ipari központban, de főleg az új lakótelepeken kevés szociális-jóléti intézmény található, így a lakosság kénytelen minden egyes alkalommal beutazni a városközpontba. E kialakult helyzetet javítandó, a szakemberek egy olyan komplex terv kidolgozását és megvalósítását javasolják, amely tartalmazná a szolgáltatás hálózatának megszervezését és kibővítését.

Megérett az idő az újabb, haladóbb szolgáltatási formák bevezetésére, többek között — a rádió és a televízió, a bonyolult háztartási gépek, bútorok azonnali, aznapi javítása, különböző áruk, vasúti és repülőjegyek házhoz szállítása, gyermekek és idősek gondozása, a közvetlenül a lakóházban levő mosoda és vegytisztító létesítése. Mindehhez természetesen szükség van speciális járművekre, az összeköttetések, kapcsolatok megteremtésére, a nyugdíjasok és a tanuló ifjúság szélesebb körű bevonására.

A kulturált és minőségi ellátás javítása megköveteli az összes, szolgáltatásért felelős minisztérium hatékonyabb működését. A minisztériumok, a területi irányító szervek, a vállalatok vezetői a gazdasági mechanizmus tökéletesítése és az új szervezeti formák bevezetése során ne hivatali érdekeiket állítsák előtérbe, hanem az emberek kényelmét, erejük és idejük megóvását. Pontosan ilyen szempontok szerint kell felülvizsgálni a szolgáltatások jelenlegi szabályait, amelyek gyakran hozzák hátrányos helyzetbe a vásárlókat a vállalatokkal szemben.

Gondoskodni kell arról, hogy a szolgáltatások elérhetőek legyenek a munkások számára. Szaratov gyári kerületének üzemei példásan oldották meg ezt a feladatot; egyesítették erőiket és építettek egy hatalmas szolgáltatóházat. E terület több mint száz üzeme és gyára 12,5 millió rubelt irányzott elő az ellátás fejlesztésére csupán ebben az ötéves tervben. A járókelőnek feltűnnek a komplex átvevőhelyek, ellátóegységek, üzletek, előrendelői irodák. A dolgozók akadály nélkül megbirkózhatnak háztartási teendőikkel. Az ilyen tapasztalatokat széles körben kell terjeszteni.

Nagy felelősség hárul a helyi tanácsokra, az ő kötelességük a fejlődés ösztönzése a szolgáltatási szféra minden ágában, a rosszul működő kiszolgálóegységek vezetőinek szigorú felelősségre vonása. Ugyanakkor nagyobb figyelmet kell fordítani az ágazat dolgozóinak szükségleteire, kellemes munka- és pihenési körülményeket, több lakást és bölcsődei-óvodai férőhelyet kell biztosítani számukra. Mindez a szolgáltatásokban dolgozók termelői aktivitását növeli.

A szolgáltatások helyzete komoly figyelmet igényel a pártbizottságoktól is. Elengedhetetlenül szükséges az ágazati dolgozók fokozottabb ideológiai nevelése, a felelősségérzet felébresztése. Az ágazat üzemeinek pártszervezetei adjanak újabb impulzust

a szocialista munkaversenynek, hogy az igazán alkotó és termékeny legyen.

Az SZKP KB novemberi plénuma (1982) újfent hangsúlyozta a szovjet emberek szükségleteiről való gondoskodás, a munka- és létfeltételek további javításának fontosságát. A szolgáltatások területén végzendő munkát ebből a feladatból kiindulva kell meghatározni. Az ágazat dolgozóinak minden erejüket a lakosság kulturáltabb és jobb minőségű ellátására kell fordítaniuk, és becsületesen részt kell vegyenek az SZKP XXVI. kongresszusán elfogadott gazdasági-szociálpolitikai program megvalósításában.

(A szovjet napilap 1983. január 11-i számából)

ПРАВДА

A. REKUNKOV

Elnézés nélkül

A Szovjetunió biztosan halad előre azon az úton, amelyet az SZKP XXVI. kongresszusa jelölt ki. J. V. Andropov, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára a párt 1982. novemberi plénumán leszögezte, hogy a programból következő legfontosabb feladat változatlanul a szovjet emberről, élet- és munkakörülményeiről, szellemi fejlődéséről való gondoskodás. A kitűzött tervek sikeres megvalósításához elengedhetetlen a szervezeti és társadalmi fegyelem további erősítése.

Minden egyes szovjet ember mindenkor elvárhatja, hogy igazságos, tiszteletteljes magatartást tanúsítsanak vele szemben, az állam gondoskodjék róla. Ugyanakkor nagyon fontos, hogy minden területen növekedjék az egyén felelősségtudata a társadalmunkban meghonosított viselkedési szabályok betartásáért. A törvényesség, a kommunista erkölcsi normák megsértése összeegyeztethetetlen a szocialista életmóddal. Kérlelhetetlen harcot kell folytatni minden olyan jelenség ellen, amely zavarja a dolgozók nyugodt életét, eredményes munkáját, ami akadályozza, hogy teljes mértékben hasznosítsuk a szocialista társadalmi rend előnyeit.

A társadalmi élet minden területét átfogó szovjet törvények egyre fontosabb eszközei a gazdasági és társadalmi döntéseknek. Hiszen e törvényekben rögzítik a szovjet állam gondoskodását az állampolgárról, az állampolgári jogokról és kötelességekről, az emberi méltóság tiszteletben tartásáról. A dolgozók alkotmányos jogai érvényesülésének biztosítása fejlődő törvényhozói tevékenységünk egyik alapvető irányvonala, összhangban az ország előtt álló új feladatokkal. A Szovjetunió Alkotmányának és törvényeinek feltétlen betartása a normális társadalmi élet és fejlődés biztos alapja.

Az állampolgárok óriási többsége önként betartja a szovjet törvényeket. De még mindig akadnak olyanok, akik képtelenek voltak hozzászokni a jogi normákhoz. Vannak még, akik megbontják a termelés rendjét, vannak huligánok, részegesek, spekulánsok, megvesztegethető elemek, tolvajok; társadalomellenes tevékenységükkel mélységesen felháborítják a szovjet embereket. A dolgozók gyakran írnak a központi szerveknek, s leveleikben hangsúlyozzák: fokozni kell a küzdelmet a munkafegyelem, a szocialista együttélés normáinak megsértői ellen, következetesen kell alkalmazni velük szemben a törvény erejét. Különösen nyugtalanítja az állampolgárokat az a körülmény, hogy egyes városokban és falvakban nem kielégítőek a közállapotok.

Nemrégiben levél érkezett a Szovjetunió Ügyészségéhez. A levelet Gorkij város Moszkvai kerületének lakói írták, és beszámoltak arról, milyen bizonytalan náluk a közrend és a fe-

gyelem. „Környékünkön gyakorta veszélybe kerülnek a munkából hazafelé igyekvők — hangzik a levél. — Megtámadják az embereket, sokszor egész bandák. Sok huligán és garázda ezt büntetlenül megússza." Mindez igazolódott. A helyi rendfenntartó szervek nem harcoltak kellő energiával a jogsértések ellen, az állampolgároknak a huliganizmust bíráló számos jelzésére nem reagáltak, nem intézkedtek. N. Zemszkov kerületi ügyész túlságosan jóindulatú volt, és nem ellenőrizte kellő szigorral a rendőrség munkáját. A rendőrség és az ügyészség számos munkatársát meg kellett büntetni szolgálati kötelezettségeik megszegéséért.

A párt a szovjet polgároktól érkező leveleket igen fontosnak tartja, hiszen a dolgozók ily módon kapcsolódnak be az államirányításba, hatékony össznépi kontrollt valósítva meg a törvényesség betartása felett. A dolgozók e figyelmeztetései lényegében a megfelelő állami szerveknek adott utasításként értelmezendők, hogy kérlelhetetlenül vonják felelősségre a jogrend megsértőit. Az ilyen személyekkel szemben aktívan és következetesen kell alkalmazni a hathatós megtorló rendszabályokat, rá kell kényszeríteni őket együttélési normáink betartására, s a visszaesők büntetésénél nincs helye semmiféle elnézésnek. Hiszen csakis a szigorú felelősségre vonás lehet a szükséges feltétele annak — mint Lenin megjegyezte —, hogy a fegyelmet realitássá, valósággá változtassuk.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége és a szövetségi köztársaságok Legfelsőbb Tanácsainak Elnökségei a közvélemény hatására egész sor törvényt hoztak annak érdekében, hogy tovább erősítsék a szocialista törvényességet és jogrendet, hogy eredményesebben harcolhassanak a jogsértés és a bűnözés ellen.

A törvényhozásban eszközölt változtatások a szövetségi köztársaságokban szerzett tapasztalatok gondos számba vételén alapulnak. A Grúz Szövetségi Szovjet Köztársaságban például szigorították a betörésés lopásokért való felelősségre vonást, és ez jó eredményekkel járt. A grúziaihoz hasonló büntetési normák tehát bekerültek más szövetségi köztársaságok büntetőtörvénykönyveibe is. Az Oroszországi Föderáció büntetőtörvénykönyve az enyhítő körülmények nélküli lopást két évig terjedhető szabadságvesztéssel bünteti, a lakásba való behatolás alkalmával elkövetett lopásért viszont hét év is kiszabható. Ma a korábbinál szigorúbban büntetik a gépkocsilopást is.

Változtak a szocialista tulajdon védelmében alkalmazandó törvények is. Az az ember például, aki kisebb lopásra vetemedett, a büntetőjogi és közigazgatási felelősségre vonás mellett még a következő hátrányokat is kénytelen elszenvedni: részben vagy teljesen megvonják tőle az évi nyereségrészesedést, a szanatóriumba vagy üdülőbe való beutalásnál szokásos utazási kedvezményt, s hátrább kerülhet a lakásra várakozók listáján. Ezeket a szankciókat a vállalatok, intézmények, szervezetek vezetősége a szakszervezeti bizottsággal együttműködésben alkalmazza.

Gyakran reklamálnak az állampolgárok olyan esetekben, amikor lopásért vagy bűnös visszaélésekért elítélt személyek ismét anyagi értékekkel foglalkoznak. Ezért mondták ki a büntetőjogi felelősségre vonást olyan esetekben, ha kiderül, hogy nem vették figyelembe a bírósági tilalmat bizonyos tisztségek betöltésére, vagy bizonyos foglalkozások űzésére vonatkozóan. Ez nemcsak magukra a delikvensekre vonatkozik, akik megint szeretnének a húsosfazék közelébe kerülni, hanem azokra a felelős személyekre is, akik a tilalmat megszegik.

Helytelen dolog lenne, ha csak olyan formában erősítenénk a bűnözés elleni harcot, hogy a megszabott szigorú szankciókat alkalmazzuk a társadalomra veszélyes cselekmények ellen. Az élet régóta meggyőzően bizonyította, hogy a büntetés nem akkor hatékony, ha kegyetlen, hanem ha következetes. Annak, hogy a tettet elkerülhetetlenül követi a büntetés, az a célja, hogy az elítéltet átnevelje és segítsen visszatérni a becsületes munkáséletbe. A bírósági ítélettel sújtottak között vannak elvetemült bűnözők, és vannak, akik első ízben tévedtek rossz útra. Nyilvánvalóan úgy kell eljárni velük szem-

ben, hogy figyelembe vesszük az elkövetett bűncselekmény jellegét és a bíróság előtt álló ember személyiségét. A legfontosabb, hogy a felelősségre vonást szigorúan egyéni elbírálás alapján alkalmazzuk. Annak érdekében, hogy ez az elv következetesen érvényesüljön, számos vonatkozásban megreformáltuk a büntetésre és a javító-nevelő munkára vonatkozó törvénykezést.

A korábbinál szélesebb körben alkalmazzuk azokat a gyakorlatban bevált büntetési formákat, amelyek nem járnak szabadságvesztéssel. Itt természetesen olyanokról van szó, akik a társadalomtól való elkülönítés nélkül is jó útra térhetnek. Ezt a célt szolgálja az ítélet végrehajtásának elhalasztása, a feltételes elítélés, a javítómunka. Nagyon fontos azonban, hogy a törvény humanizmusát ne értelmezzük bűnbocsánatnak, a büntetlenül maradás lehetőségének. Ezért az olyan személyek esetében, akik nem tudják értékelni az iránt tanúsított bizalmat és továbbra is megsértik a társadalmi rendet, a bíróság megváltoztathatja az ítélet végrehajtására adott haladékot vagy a felfüggesztett büntetést, és elrendelheti a korábban kiszabott szavadságvesztés-büntetés végrehajtását.

A súlyos bűnt elkövető személyek és a visszaesők a szovjet törvények teljes szigorára számíthatnak, a megrögzött bűnözőkkel szemben nincs helye semmiféle elnézésnek. Az új törvénynormák a korábbinál szigorúbb felelősségre vonást helyeznek kilátásba a bűncselekmény ismételt elkövetésekor. A visszaesőket pótlólagos korlátozások sújtják abban a tekintetben, hogy számíthatnak-e egyáltalán a büntetésvégrehajtás helyének feltétlen és korlátozott elhagyására.

A törvény csak akkor él és hat, ha mindig betartják, ha megszegőjét minden esetben következetesen felelősségre vonják.

A társadalmi rend biztosításáért különösen nagy felelősség hárul az ügyészségre, a rendőri, igazságszolgáltatási, bírói szervekre, amelyek közvetlenül hivatottak a törvényesség, az államérdekek és az állampolgárok megvédelmezésére minden sérelemmel szemben. A jogrendet védelmező szervek tevékenysége mind összehangoltabb lesz. Koordinált erőfeszítéseik, más állami és társadalmi intézményekkel való együttműködésük révén egyre jobb eredményeket érnek el. Reális előrelépés ott figyelhető meg a jogrend erősítésében, ahol a jogvédő szervek energikusan, offenzíven dolgoznak, nem ismernek pardont a törvény megsértőivel szemben, ha a munkatársak szakértelme állampolgári bátorsággal, igazságossággal, feddhetetlen becsületességgel párosul.

A jogrendet védelmező szervek általános tiszteletet és tekintélyt vívtak ki maguknak. Tevékenységükben azonban még mindig számottevőek a fogyatékosságok. Bűnmegelőző munkájukat gyakran az élettől és a lakosságot nyugtalanító konkrét problémáktól elszakadva végzik. Az állami szervek nem mindig tesznek kellő erőfeszítéseket annak érdekében, hogy megbízhatóan rendet tartsanak a társadalmi élet különböző területein, az utcákon, hogy megfékezzék a garázdákat, elrettentsék a lakástolvajokat. Gyakori az ilyesmi a Cseljabinszki, a Donyeci, a Kemerovói területen, a Mari Autonóm Szövetséges Szovjetköztársaságban. A nyomozó apparátus és a nyomozószervek nem minden munkatársa érez még kellő felelősséget azért, hogy idejében felderítse a készülő bűncselekményeket. Az állampolgárok jogosan tesznek szemrehányást azért, hogy nem ritka a passzivitás, amikor a huligánok garázdálkodását kell megfékezni, hogy azok, akiknek kötelessége lenne, nem lépnek fel kellő erélyel a spekulánsok, a megvesztegethető elemek ellen, elmulasztják, hogy idejében figyelmeztessenek a pazarlásra, prédálásra, a népvagyon fosztogatására. Még mindig van rá eset, hogy bűncselekményt eltitkolnak a belügyi szervek elől. Egyes ügyészek pedig ahelyett, hogy határozottan véget vetnének ennek a bűnös gyakorlatnak, félintézkedésekre szorítkoznak.

A XXVI. kongresszuson leszögezték, hogy a szovjet nép joggal követel maximálisan hatékony munkát az igazságszolgáltatási szervektől, joggal elvárja, hogy minden bűncselekményt megnyugtatóan kivizsgáljanak és a bűnösök elnyerjék büntetésüket. A

részegesek és a huligánok, a megvesztegethetők és a spekulánsok, a todvajok és a naplopók, a visszaeső bűnözők mindig legyenek annak tudatában, hogy a törvény lesújt rájuk, óhatatlanul számolniuk kell a szigorú felelősségre vonással.

Lenin azt mondta, hogy a társadalomellenes magatartás bármely formájáról legyen is szó, az ellene való harc döntő mértékben csakis akkor lesz sikeres, ha maga a nép támogat bennünket. A szovjet emberek pedig élénken hallatják szavukat, s arra törekednek, hogy a társadalom életéből minden olyasmit kiküszöböljünk, ami zavarja a normális életet és munkát; aktivitásuknak döntő szerepe lehet abban, hogy véget vessünk mindenfajta társadalomellenes megnyilvánulásnak. A közrendet védő szervek munkatársai jól tudják, hogy csakis a lakosság segítségével lehet teljes mértékben feltárni a bűncselekmények okait, csakis így lehet eredményesen harcolni ellenük. E szervek egyre nagyobb mértékben végzik a nyilvánosság előtt munkájukat, s a lakossághoz fűződő kapcsolataik egyre sokrétűbbé, intenzívebbé válnak.

Ma már mindennapos gyakorlatnak számít a szovjet törvények megismertetése az emberekkel, a munkakollektívákkal való szoros kapcsolat, a közvélemény informálása a közbiztonságról és az erősítésére tett intézkedésekről, valamint az is, hogy a bíróság egyes konkrét ügyek kivizsgálásakor kiszáll az üzemekbe, építkezésekre, kolhozokba és szovhozokba. Hiszen a társadalmi rend további erősítése, a szigorú fegyelem megteremtése érdekében ki kell használni azt a körülményt, hogy a dolgozók ebben nagy mértékben érdekeltek.

Az olyan kollektívákban, amelyekben jó a munkafegyelem, s az emberek hozzászoktak, hogy óvják a társadalmi tulajdont, nem kedvez a helyzet a jogsértéseknek. Sajnos, nem mindenütt ilyen a helyzet. Sok esetben az tapasztalható, hogy a környezet nem ítéli el határozottan a lógást, a munkakerülést, az italozást és a kisebb tolvajlásokat, s az adott kollektívába átnevelésre bekerült egyénekkel nem foglalkoznak kellő mértékben. A társadalom számlájára gyakorolt ilyesfajta „jóindulat" azután lényegében a büntetlenség érzetét kelti a delikvensekben, s újabb bajokat szül. Vannak tisztségviselők, akik ahelyett, hogy a munkafegyelem megsértése ellen küzdenének és elzárnák a lehetőségek útját a szocialista tulajdon károsításához, a munka nélküli jövedelemszerzéshez, inkább a kívülálló megfigyelő álláspontjára helyezkednek. A rossz gazdálkodásból, a prédálásból, sőt a népvagyon nyílt fosztogatásából eredő károkat pedig időnként mint termelési veszteséget könyvelik el.

Igaznak bizonyultak az Asztrahanyi területről beérkezett jelzések, hogy az illetékesek nem harcolnak kellő eréllyel az orvhalászat és a kifogott halakat dézsmálók ellen. N. Jegoruskin területi ügyész és az igazságszolgáltatási szervek más vezetői nem tették meg a kellő intézkedéseket e jelenségek megakadályozására. Azóta felelősségre vonták az orvhalászokat és a tolvajokat, de az iránt uk elnéző magatartást tanúsító felelős személyeket is.

Nagyon is igazuk van azoknak a szovjet embereknek, akik úgy vélekednek: a munkakollektívák legyenek igényesebbek, ne tűrjék el, hogy egyesek méltatlan magatartással, fegyelmezetlenséggel, a jogi normák megsértésével rontsák állampolgáraink hírnevét.

A törvényesség és a jogrend erősítése összállami, össznépi feladat, amit közös erővel kell megoldanunk, a törvény és a közvélemény erejére támaszkodva.

(A szovjet napilap 1983. január 9-i számából)

НОВОЕ ВРЕМЯ

O. BOGOMOLOV

Összehangolt gazdasági politika

A gazdaságpolitika összehangolása nem csupán a KGST-országok aktuális feladata. A világot napjainkban foglalkoztató globális gazdasági és szociális problémák sürgetően követelik az egyes államok gazdasági fejlesztésének a korábbinál magasabb szintű koordinálását.

Ezt a folyamatot számos tényező akadályozza, mindenekelőtt az imperialista nagyhatalmak önző nemzeti érdekei. Mindamellett legfelsőbb szintű találkozóikon még ezeknek a hatalmaknak a vezetői is arra törekednek, hogy több kérdésben összehangolják gazdaságpolitikájukat. Közös nevező keresésére kényszeríti őket a tőkés világgazdaság válságos állapota, az általánosan magas infláció és munkanélküliség.

A fejlődő államok, amelyeket a válság különösen nagy erővel sújt, ugyancsak kollektív stratégia kidolgozását követelik, hogy a számukra igen káros következményekkel járó világgazdasági problémákat enyhítsék. Egyszóval, maga az élet tűzte napirendre, hogy a különböző államok, illetve nemzetközi csoportosulásaik a gazdasági szférában, úgyszintén a politikában, összehangolt cselekvést alakítsanak ki, illetve hosszú távú megállapodásokra jussanak.

A szocialista közösségen belül megvalósuló együttműködésnek régóta szerves része az ötéves népgazdaságfejlesztési tervek koordinálása. Ennek folytán nemcsak áruforgalmukat bővíthetik tervszerűen, hanem a szükséges mértékben fejlesztési céljaikat is összekapcsolhatják. Az összehangolt stratégia elősegíti, hogy az anyagi termelés legfontosabb szféráiban megvalósítsák azokat a hosszú távú programokat, amelyeket néhány évvel ezelőtt fogadtak el.

Csakhogy mindez ma már nem elég. A KGST tagországainak többsége rátért az intenzív gazdaságfejlesztés útjára, ami komoly szerkezeti változtatásokkal jár; ez pedig nem csupán kívánatossá, hanem egyenesen szükségessé teszi a perspektivikus célok és feladatok magasabb szintű egyeztetését. Bővíteni kell a koordináció formáinak és módszereinek körét is. Példának okáért a korábbiaknál hosszabb időszakra kell előirányozni a koordinációt, meg kell valósítani a koordinációt a szervezeti és a tudományos-műszaki politikában, a tőkeberuházások terén is.

A szocialista közösség keretében már meglehetősen erősen internacionalizálódott a gazdasági élet. Az egyes KGST-országokat tekintve természetesen nem azonos a külgazdasági kapcsolatok fejlettsége és hatékonysága. Köztük azonban sok olyan van, amelynek további gazdasági növekedéséhez ma már elengedhetetlen a külkereskedelmi áruforgalom bővítése, a nemzetközi termelési és tudományos-technikai együttműködés.

A KGST-országok által egymás között cserélt termékmennyiség értéke 1982-ben mintegy 150 milliárd rubel volt, ami együttes nemzeti jövedelmük 18 százalékával egyenlő. Ezek a számok arról tanúskodnak, hogy az egyes nemzetgazdaságok ma már igen nagy mértékben hatnak egymásra, következésképpen eljött az ideje annak, hogy közösen kidolgozzák az integráció elmélyítésének perspektíváit.

Ma a KGST-tagországok, amelyekben a világ lakosságának 10 százaléka él, adják a világ elektromosenergia-termelésének, kőolaj-, gáz-, szén-, acél-, cement, műtrágyatermelésének, valamint a gépipari termékeknek és bizonyos fajta mezőgazdasági termékeknek a 20—30 százalékát. A termelés és a technika számos fontos terü-

A Szovjetunió külkereskedelmi volumenének növekedése a KGST-országok viszonylatában, millió rubelben

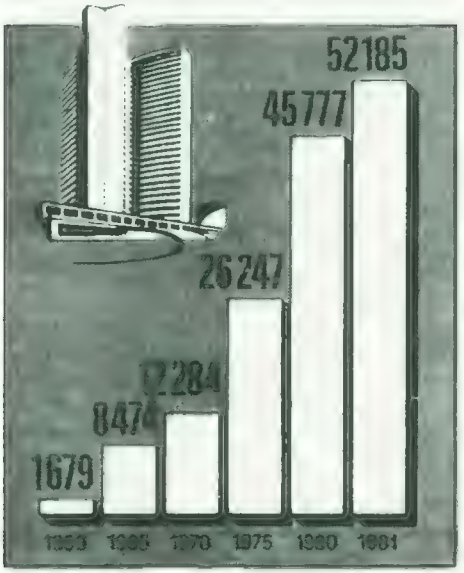

letén nemcsak hogy leküzdötték a fejlett tőkés országokkal szembeni lemaradásukat, hanem vezető helyeket is kivívtak maguknak. A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának országai például megelőzték a tőkés világot az egy főre jutó energiakitermelésben, az acél-, az acélcső-, a műtrágya-, a cellulóz-, a pamutszövet és cukortermelésben. Ez meggyőző bizonyítéka a szocialista közösség gazdasági előrehaladásának.

A kibocsátott termékmennyiség ilyen hatalmas méreteinél objektíve módosulnak az újratermelés feltételei. Az elsődleges természeti erőforrások kiaknázásának további bővítése, a környezetvédelem egyre növekvő kiadásokkal jár. A növekvő termelőapparátus és a feldolgozóipar modernizálása, a tudomány fejlődése és sok helyen a mezőgazdasági termelés ipari jellegűvé válása a korábbiaknál ugyancsak összehasonlíthatatlanul nagyobb kiadásokat követel. Ráadásul az európai szocialista országokban egyre erőteljesebben jelentkezik a munkaerőforrások, a munkaerő-gazdálkodás problémája.

A KGST-országok többségében kimerültek, illetve csökkennek az extenzív növekedés lehetőségei. Ezért a gazdaságpolitika elsődleges célja, hogy ezeket a termelés intenzívebbé tételével, a műszaki haladás eredményeinek jobb kihasználásával pótolja.

Az intenzív gazdálkodás lényeges változásokat feltételez mind a gazdaságirányítás mechanizmusában, mind pedig a gazdaság ágazati struktúrájában és technikai bázisában. Mivel pedig az egyes gazdaságok szorosan kapcsolódnak egymáshoz, a kívánt változások annál biztosabban valósulnak meg, minél jobban összehangolják tevékenységüket az egyes országok.

A KGST-tagországokban a gazdasági mechanizmusok tökéletesítésére tett intézkedések számos ponton azonos irányúak: erősíteni kívánják a központi tervezést az össznépi érdekek érvényesítésére és a szűklátókörű hivatali, helyi szempontok leküzdésére; fokozni kell a vállalatok gazdasági önállóságát és a gazdasági szabályozók szerepét; következetesen kell alkalmazni azt az elvet, hogy a munkabér nagysága az elvégzett munka mennyiségétől és minőségétől, valamint népgazdasági hasznosságától függjön; a gazdasági döntések legyenek összhangban a szociális célokkal; tovább kell fejleszteni a szocialista demokratizmust mind a termelésben, mind pedig az irányításban.

Ugyanakkor mindegyik országnak megvannak a maga sajátosságai; a gazdasági reform mélysége, üteme, komplexitása mindenütt más és más, sok konkrét döntés különböző lehet itt vagy amott. Mindenesetre a reformok bevezetése óta még nem sikerült igazán véget vetni a tőkeberuházások szétaprózottságának, nem sikerült lerövidíteni a beruházás és a megtérülés közti időt, meggyorsítani a műszaki haladást és kellőképpen hasznosítani eredményeit, növelni a termékek versenyképességét. Nem kielégítő mértékű a munka termelékenységének növekedése, az energia-, anyag- és nyersanyag-takarékosság. Nem hangolták össze kellőképpen a reformnak azokat az elemeit, amelyek közvetlenül elősegíthetik az együttműködés továbbfejlődését és megteremtik az ebben való érdekeltséget.

Annak, hogy a KGST-országok tovább haladjanak az integráció útján, egyik legfontosabb előfeltétele irányítási rendszereik tökéletesítése és össz-

szekapcsolása. Érthető tehát, ha fokozódott érdeklődéssel vesznek részt e kérdések kollektív megvitatásában, a szocialista gazdálkodás tapasztalatainak cseréjében.

A szocialista államok, mint tudjuk, nem akarják egymásra ráerőszakolni saját gazdaságirányítási gyakorlatukat. Egymás gyakorlatának elmélyült tanulmányozása, a kollektív tapasztalatok közös értékelése azonban mindannyiuknak segítségére van abban, hogy a szocialista gazdálkodás már bevált általános elveit az egyes országok speciális feltételei között alkalmazzák. Ezáltal közelíteni lehet egymáshoz a gazdasági mechanizmusok struktúráit, ami megint csak újabb lehetőségeket nyit a nemzetközi termelési és műszaki-tudományos kooperáció fejlesztéséhez.

Ahhoz azonban, hogy az integráció valóban újabb lendületet kapjon, nemcsak az irányítási, hanem a közvetlen anyagi termelési szférában is jobban kell egyeztetni és koordinálni a politikát. Már említettük, hogy a KGST-országok fejlődésének és együttműködésének több objektív feltétele megváltozott. Egész sor új, nehéz problémát kell megoldaniuk. Mindez a távlati fejlesztési koncepciók egyeztetését és a szocialista nemzetközi munkamegosztás olyan átalakítását követeli, amely megfelel a megváltozott gazdasági helyzetnek. Egy ilyen koncepciónak a kidolgozása nyilvánvalóan központi eleme lesz az érdekelt országok ama sokrétű tevékenységének, amelyet gazdaságpolitikájuk összehangolása érdekében végeznek.

Jelenleg még nem tudjuk biztosan megmondani, milyen jellegű lesz ez a munka. De az világos, hogy ennek során meg kell oldanunk azt a feladatot, hogy a nemzetközi szocialista munkamegosztást minél jobban alárendeljük a következő követelményeknek: a műszaki haladás meggyorsításának valamennyi KGST-tagállamban, termelési struktúrájuk tökéletesítésének és intenzifikálásának, minden egyes ország és az egész szocialista közösség műszaki-gazdasági téren való függetlenítésének a tőkés piactól. Fontos feladat, hogy az integráció valamennyi résztvevője növekvő mértékben érzékelje a gazdasági előnyöket, ezért növelni és kiegyenlítetté kell tenni a kölcsönös áruforgalmat.

Igen sok függ attól, mennyire tudjuk feltárni a specializáció és a kooperáció még kihasználatlan lehetőségeit a feldolgozóipari ágazatokban, az agráripari komplexumban, a tudományos kutatások és eredményeik alkalmazásának szférájában és a szolgáltatásokban. Enélkül nehéz elképzelni, hogyan egészíthetné ki racionálisan egymást az egyes országok gépgyártása, kohászati és kémiai komplexuma, hogyan lehetne megszabadulni az indokolatlan szerkezeti átfedésektől.

A gazdaságokban egyre nyomasztóbban érződik a széles profilú gépgyártás tartós fennmaradása. Ezért fokozódik a KGST-országok érdekeltsége, hogy a korábbinál jobban igyekezzenek profilírozni és specializálni gépgyártóipari komplexumaikat a nemzetközi szocialista munkamegosztás keretében. Ezt szintén egyeztetett gazdaságpolitikával lehet megoldani. Idevágó megállapodásokkal például a Szovjetunió bővíthetné specializált gépipari exporttermékeinek nomenklatúráját, többek között a nehézgépgyártásban, a műszaki cikkek és az elektronika terén, a teljes technológiai komplexumok átadásában; KGST-partnerei viszont az eddiginél jobban koncentrálhatnák erőfeszítéseiket a mind a maguk, mind az egész közösség számára előnyös késztermékgyártásra, a részegységek, alkatrészek, gépcsoportok előállítására.

Tekintettel a nyersanyag- és fűtőanyag-erőforrások kiaknázásának mai helyzetére, a további gazdasági növekedés érdekében úgy kell fejleszteni a nemzetközi szocialista munkamegosztást, hogy az egységnyi termékre minél kisebb legyen az energia- és nyersanyagköltség, tehát igyekezzünk takarékoskodni. Ennek érdekében úgy kell átalakítani a népgazdasági struktúrát és az egyes ágazatok szerkezetét, hogy a KGST keretében racionálisabban helyezkedjenek el az energiaigényes iparágak, s ilyeneket ne fejlesszenek túlzottan olyan országokban, amelyeknek nincs jelentős saját fűtőanyag- és energiabázisuk. Mind sürgetőbbé válik, hogy az integráció lehetőségeit felhasználjuk az energiatakarékos technológiákra való gyors áttérésre az anyagi termelés valamennyi ágazatá-

ban. A KGST-országok közös erőfeszítésekkel megkezdhetik vagy bővíthetik az olyan anyagok előállítását, amelyekkel helyettesíteni lehet a természetes nyersanyagot vagy a hiányzó fémet, számottevően emelni lehet a nyersanyag és a félkésztermék feldolgozottsági fokát. Mindennek nyilvánvalóan gazdaságpolitikánk általános irányvonalává kell válnia, s igen jól össze kell hangolni az egyes KGST-országokban hozott döntéseket.

Megemlíthetünk még más olyan területeket is, amelyeken megérett a helyzet a KGST-országok egyeztetett gazdaságpolitikájának továbbfejlesztésére, amelyeken pozitív eredmények várhatók. Hatékonyabbá lehetne tenni például a nem szocialista országokhoz fűződő kapcsolatokat. Nagyon fontos, hogy erősítsük versenyképességünket, fokozzuk a KGST-országok önállóságát a megbízható nyersanyag- és technikaellátottságban, nehogy bármiféle szankció vagy embargó megzavarja az újratemelés folyamatát a gazdasági kulcságazatokban. A nyugati nyomást, az egyes szocialista államokkal szemben alkalmazott differenciált politikát csakis úgy tudjuk hatástalanítani, ha egységfrontban lépünk fel, s az importpolitikát szoros összefüggésben alakítjuk az új műszaki vívmányok elérésével és a termelésben való hasznosításával. Ugyanakkor a KGST-n belül úgy kell kidolgozni a termelésfejlesztési és tudományos-műszaki együttműködési programot, hogy nyilvánvalóan számolni kell a Nyugatra irányuló export bővítésének szükségességével is. Hiszen ez az egyik fő feltétele annak, hogy csökkenteni lehessen a konvertibilis valutában felvett hiteleket, adósságokat.

A KGST-országoknak már fontos tapasztalataik vannak abban, hogyan hangolják össze nemzeti érdekeiket a közösség közös érdekeivel. Ez az összehangolás tartalmazza a gazdasági csere megfelelő feltételeit: a kölcsönös áruforgalomban a gazdaságilag megalapozott árakat, de ha kell, a kedvezményes vagy támogatott árakat is; a közös valuta megszilárdítását; garanciákat arra, hogy szerződéses kötelezettségeinek megszegésével senki se okozhasson veszteségeket a másiknak stb. Az elvtársi együttműködés és a szocialista szolidaritás elvei folytán különösen kedvező lehetőségek nyílnak arra, hogy össze lehessen kapcsolni a nemzeti érdekeket és közös határozatokat lehessen kidolgozni, amelyek fokozhatják valamennyi ország anyagi érdekeltségét az integrált intézkedésekben.

A fentiekben csupán néhány gondolatot fűztünk mindahhoz, amit az SZKP XXVI. kongresszusa és a testvérpártok legutóbbi kongresszusai kiemeltek a KGST-országok ötéves terveinek és gazdaságpolitikájuk egészének további koordinálása érdekében. Világos, hogy az idevágó határozatot csakis akkor lehet végrehajtani, ha tovább erősödnek kölcsönös kapcsolataink demokratikus és internacionalista alapelvei, ha tanulmányozzuk a gazdaságban szerzett kollektív tapasztalatokat, ha őszintén segíteni akarjuk egymást.

(A szovjet folyóirat 1983. január 28-i számából)

OLVASÓINK FIGYELMÉBE!

FEGYVERKEZÉS ÉS VILÁGGAZDASÁG

Magyar szerzők tanulmányai

248 oldal Ára: 30,– Ft KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

SZAVAK ÉS TÉNYEK AZ AMERIKAI POLITIKÁBAN

Reagan beszéde az Unió helyzetéről

Ma este arról szeretnék beszélni önökkel, mit tehetünk együtt — nem mint republikánusok és demokraták, hanem mint amerikaiak — azért, hogy a holnap Amerikáját boldoggá és virágzóvá tegyük itthon, erőssé és tiszteltté külföldön; továbbá azért, hogy békében éljünk a világban.

Midőn ma este itt összegyűltünk, Uniónk helyzete erős, de gazdaságunk gondokkal küzd. Túl sok polgártársunknak — farmereknek, fém- és autógyári munkásoknak, fakitermelőknek, néger tizenéveseknek és dolgozó anyáknak — fájdalmas időszak ez. Valamennyiünknek meg kell tenni minden tőlünk telhetőt, hogy véget vessünk megpróbáltatásainknak. A mi korunkban ránk hárult a feladat, hogy régi hibákat tegyünk jóvá, és hozzákezdjünk a nehéz, de szükségszerű feladat végrehajtásához: egy jobb jövő építésének magunk és gyermekeink számára.

Hosszú utat kell megtennünk, de hála népünk bátorságának, türelmének és erejének, Amerika a gyógyulás útján van.

A következő két évben összpontosítsunk mindnyájan — két párthoz és minden politikai árnyalathoz tartozó férfiak és nők — a kormányzás hosszú távú, pártközi felelősségére, és ne engedjünk a pártpolitika rövid távú kísértéseinek. Az örökölt problémák sokkal súlyosabbak voltak, mint amire legtöbben számítottak — a kormányon belül, vagy kívül. A recesszió mélyebb volt annál, mint a kormányon belül, illetve kívül levők közül legtöbben jósoltak. E problémák orvoslása több időt és magasabb árat követelt, mint amit bármelyikünk kívánt. A munkanélküliek száma túlságosan magas. A tervezett szövetségi költségvetés — ha a kormány nem hajlandó saját nadrágszíjának meghúzására — szintén túl magas lesz és a jelenleg folyamatban levő gazdasági felépülést meggyengítheti és megrövidítheti. Ez a felépülés magával fogja hozni a gazdasági bizalom újjáéledését, a fogyasztási cikkekre és a beruházási javakra fordított kiadások növekedését. Ez az az ösztönző erő, amelyre szükségünk van, hogy gazdaságunk leállt motorját újra beindíthassuk. Az amerikai nép már eddig is fokozta megtakarításait, biztosítva ezzel, hogy a modernizáláshoz és a technológiai fejlesztéshez szükséges pénzösszegek rövidesen ismét az üzleti életbe és az iparba áramoljanak.

Az infláció nagyságának kilátásai, amelyek 21,5 százalékos kölcsönkamatlábhoz és magasba szökő jelzálogkölcsön-kamatokhoz vezettek két évvel ezelőtt, most csaknem a felére csökkentek. A hitelezők érzékelni kezdték, hogy a kétszámjegyű infláció már nem az élet rendje. Így a kamatláb esett, egyengetve a fellendülés útját olyan alapiparágakban, mint az építő- és autóiparban.

A fellendülés korai jelei már mutatkoznak. 1982 utolsó negyedében 45 százalékkal több építkezésbe kezdtek, mint egy évvel előbb. Az építési engedélyek száma — az elkövetkező növekedés biztos jelei — 60 százalékkal emelkedett.

A termelékenység növekedésének tanúi vagyunk, s meggyőző jeleit látjuk, hogy az amerikai ipar a hazai és

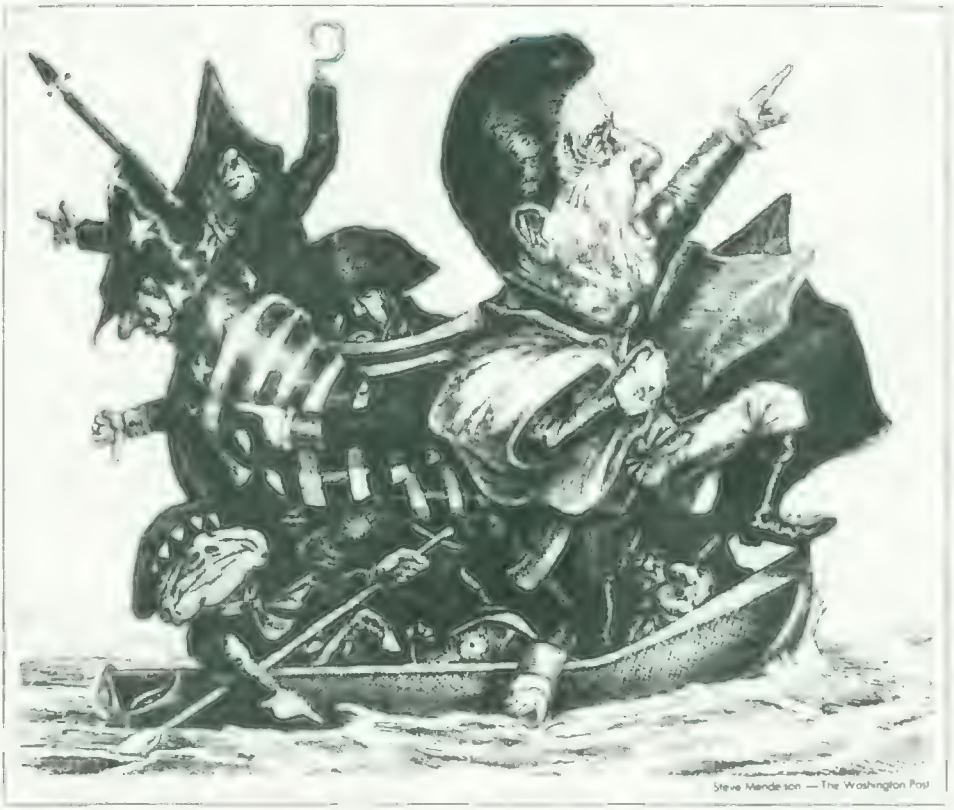

(Washington Post)

a külföldi piacokon ismét versenyképessé válik — több munkát és jövedelmet biztosítva ezzel az ország munkaerőinek.

A szövetségi költségvetés gazdasági bajaink tünete és oka egyszerre. Ha nem csökkentjük a kormány költekezésének veszélyes növekedési ütemét, meghatározatlan időre a lanyha gazdasági növekedés kilátásával nézhetünk szembe. A probléma azonnali megoldásának elmulasztása nem kevesebbet jelentene, mint ezer milliárd dollárral több nemzeti adósságot csak az elkövetkező négy évben. Ez átlag 4300 dollár további eladósodást jelentene nemzetünk minden állampolgára számára.

Ahhoz, hogy tartós fellendülést biztosíthassunk, folytatnunk kell a féktelen költekezés visszafogását a deficit csökkentése érdekében. Ha ezt nem tesszük meg, a fellendülés rövid lesz, a munkanélküliség magas marad, és gyermekeinkre a nemzeti adósság kirívóan magas terhét hagyományozzuk: Ezt nem szabad megtennünk.

Először is, költségvetési tervezetemben a szövetségi költekezés befagyasztását fogom javasolni. Tudom, ez keserű orvosság, de mindeddig csak a szövetségi kiadások növekedési ütemét csökkentettük. A kormány évről évre többet költekezett, bár nem annyira, mint a múltban tette. Egészében véve a költségvetés összege, amelyet az elkövetkező pénzügyi évre javasolni fogok, nem növekszik gyorsabban az infláció mértékénél — más szóval a szövetségi kormány a jelenlegi tényleges kiadások összege felett rendelkezik majd. Ez sokkal kisebb áldozat, mint amit sok amerikai családnak kellett meghozni ezekben a nehéz időkben.

Kérni fogom, hogy a pártközi társadalombiztosítási bizottság javaslatát a létfenntartási költségek kiigazításának hat hónapra történő befagyasztásáról,

más állami nyugdíjprogramokra is alkalmazzák.

Javasolni fogom továbbá, hogy egy évre fagyasszák be a társadalmi kiadások széles körét, a szövetségi polgári és katonai fizetések és juttatások, valamint a rokkantsági nyugdíjak és egyéb járadékok szintén egyéves befagyasztását.

Másodszor kérni fogom a Kongresszust, hogy hozzon külön intézkedéseket az úgynevezett „ellenőrizhetetlen" költségvetési tételek növekedésének ellenőrzésére. Ezek az automatikus költségvetési tételek, mint például az élelmezési hozzájárulások, amelyeket nem lehet egyszerűen befagyasztani — és amelyek 1970 óta több mint 400 százalékkal emelkedtek.

Ezek a legnagyobb egyedi okai a beépített, vagyis a „strukturális" deficitproblémának. Álláspontunk itt a méltányosság lesz — annak biztosítása, hogy az adófizetők nehezen megkeresett dollárjai csakis az igazán rászorulókhoz kerüljenek, miközben kiküszöböljük a csalást és a pazarlást.

Harmadszor, Amerika védelme helyreállításának programját kiigazítom, 55 milliárd dolláros védelmi megtakarítást javasolva az elkövetkező öt évre. Ezeket a megtakarításokat a hadügyminiszter javasolta nekem, és biztosított, hogy ez könnyen megvalósítható, nem csökkenti a fegyverzetcsökkentési tárgyalásokon való fellépésünk súlyát, nem veszélyezteti Amerika biztonságát. Nem fogjuk kockáztatni nemzeti fennmaradásunkat.

Negyedszer, minthogy az elkövetkező néhány évre biztosítanunk kell a deficit csökkentését és tényleges felszámolását, javasolni fogom a nemzeti össztermék egy százalékát meg nem haladó tartalék adó (stand-by) bevezetését az 1986-os költségvetési évtől kezdődő három évre. Bevezetésére csak akkor kerülhet sor, ha a Kongresszus először elfogadja a költségbefagyasztási és költségvetés-ellenőrzési programunkat. Mondhatjuk, hogy ez olyan politika, amely biztosítja országunk jövőjét — olyan gyógyszer, ami szükség esetén kéznél lesz, de amihez csak akkor nyúlunk, ha abszolút szükséges.

Ugyanakkor, folytatjuk az adózási rendszer egyszerűsítését, igazságosabbá téve azt az amerikaiak számára. Ez olyan cél, amelyet minden amerikai, aki az adózás valamilyen formájában részt vett, megérthet.

Ugyanakkor ellenezni fogom az eddig életbe léptetett alapvető adóreformjaink aláásását szolgáló törekvéseket — beleértve az adófizetők számára ez év júliusától érvényes, tízszázalékos adócsökkentés és az új adóbesorolás védelmét, mégpedig azért, hogy az elkövetkező években megóvhassuk az amerikaiakat az infláció adóalapot növelő hatásától.

Országunkban minden ötödik munkahely a kereskedelemtől függ. Ezért átfogóbb nemzetközi kereskedelmi stratégiát fogok javasolni, olyat, amely növeli kereskedelmi rendszerünk nyitott jellegét és méltányosabb helyzetet biztosít az amerikai farmerek és munkások számára a világpiacon.

Megfelelő exportfinanszírozási rendszerrel kell rendelkeznünk az amerikai termékek külföldi eladására. Új hatóság létrehozását fogom kérni, azzal a céllal, hogy elháruljanak a meglevő akadályok, és még több amerikai áru juthasson el a külpiacokra.

Erősítenünk kell kereskedelmi szervezeteink hálózatát, változtatnunk kell belső törvényeinken, a nemzetközi kereskedelempolitikán, azért, hogy elősegíthessük a szabadkereskedelmet és az amerikai termékek, szolgáltatások és beruházások szabadabb mozgását.

Szabadság- és békestratégiánkat az erőre kell alapoznunk — gazdasági és katonai erőre. Az erős amerikai gazdaság alapvető fontosságú barátaink és szövetségeseink jóléte és biztonsága szempontjából. Az erős, egészséges amerikai gazdaság helyreállítása továbbra is külpolitikánk egyik alapvető törekvése. Meggyőződésem, hogy az e téren elért haladást, amelyről ma este számot adhattam önöknek, épp oly melegen üdvözli a szabad világ többi része, mint maga az amerikai nép.

Fel kell ismernünk továbbá, hogy gazdasági jólétünk elválaszthatatlan a világgazdaság helyzetétől, ipari termelésünk több mint húsz százalékát exportáljuk, mezőgazdasági területünk negyven százalékában kivitelre termel.

Továbbra is szorosan együttműködünk az ipari demokráciákkal, Európával és Japánnal, valamint a Nemzet-

közi Valutaalappal, hogy biztosíthassuk: legyen a Valutaalapnak elegendő erőforrása ahhoz, hogy hozzásegíthesse a világgazdaságot a korábbi magas, nem-inflációs jellegű növekedési rátájának visszaszerzéséhez. Mint a Nyugat vezetőjének és olyan országnak, amelyet a gazdasági szabadság tett naggyá és gazdaggá, Amerikának a szabadkereskedelem rendíthetetlen szószólójának kell lennie.

Akkor, amikor néhány nemzet kísértést érez a protekcionizmusra, a mi stratégiánk nem lehet az ő utánzásuk, hanem csakis az, hogy egy szabadabb kereskedelem úttörői legyünk. Ennek érdekében az idei év májusában Amerika a virginiai Williamsburgban gazdasági csúcstalálkozónak ad majd otthont.

Azzal a tudattal kezdjük harmadik hivatali évünket, hogy olyan védelmi programot kezdtünk el, amely helyrehozza az elmúlt évtizedek mulasztásait. Realista katonai stratégiát fejlesztettünk ki, azzal a céllal, hogy elhárítsuk a békét fenyegető veszélyeket és hogy megvédjük szabadságunkat, ha az elrettentés nem elegendő.

Fegyveres erőink végre megfelelő fizetést kapnak, évekig tartó elhanyagoltság után immár jól képzettek, jobb felszereléshez és ellátáshoz jutnak. Ismét büszkén viselik az amerikai egyenruhát.

Védelmünk korszerűsítése végett kiépülőben vannak a legjelentősebb fegyverrendszerek, és néhány hónapon belül a Kongresszussal konzultálva napirendre tűzzük egy másik kulcsfontosságú rendszer — az MX-rakétarendszer megvalósítását is.

Amerika külpolitikája továbbra is kétpárti alapokon nyugszik, továbbra is a realizmuson, az erőn, szövetségeseink partneri viszonyának teljes elismerésén, és a velük való konzultáción, valamint a potenciális ellenfelekkel való építő jellegű tárgyalásokon. A Közel-Kelettől Dél-Afrikáig és Genfig az amerikai diplomaták kezdeményezően lépnek föl a békéért, a fegyverzetek szintjének csökkentéséért. Büszkék lehetünk béketeremtő szerepünkre.

A múlt évben a Közel-Keleten az Egyesült Államok döntő szerepet játszott a tragikus libanoni harcok befejezésében és részt vett a PFSZ Bejrútból való kivonulását előkészítő tárgyalásokban.

(The Times)

Tavaly szeptemberben vázoltam azokat az elveket, amelyek alapján tovább folytatódhat a Camp Davidben oly ígéretesen indult békefolyamat.

A Közel-Keleten mindenkinek tudnia kell, az előttünk levő esztendőben folytatjuk erőfeszítéseinket azért, hogy ezen az alapon részesülhessenek a béke áldásaiban. Közép-Amerikában és a karibi térségben hasonló módon köteleztük el magunkat a békéért folytatott partneri viszony, a felvirágzás és a demokrácia jegyében. A kormánynak a latin-amerikai térségben és másutt folytatott biztonságpolitikája és gazdasági segítségnyújtási tevékenysége a realizmuson alapul, fontos hozzájárulás az emberiség biztonságos jövőjének szavatolásához.

Békestratégiánk középpontja a Szovjetunióhoz fűződő viszonyunk. Az elmúlt évben változás történt a szovjet vezetésben. Felkészülten várunk a

Kereszttűzben

(The Times)

szovjet—amerikai kapcsolatokban való bármely pozitív változásra.

A Szovjetuniónak azonban, tettekkel csakúgy, mint szavakkal, őszinte kötelezettségvállalást kell tanúsítani arra, hogy tiszteletben tartja a nemzetek családjának jogait és szuverenitását. A népek közösségének felelősségérzettel bíró tagjai nem fenyegetik, nem rohanják le szomszédaikat és szövetségeseiket visszatartják az agressziótól.

Ami minket illet, határozottan folytatjuk a tárgyalásokat a Szovjetunióval a fegyverzetek csökkentéséről. Szövetségeseink támogatásával megállapodás-tervezeteket terjesztettünk elő, egyenlő és ellenőrizhető alacsony szintre való fegyverzetcsökkentést javasolva. Ragaszkodunk az egyenlő erőegyensúlyhoz. Mivel döntő bizonyítékaink vannak arra, hogy a Szovjetunió megsértette a vegyi és biológiai fegyverekre vonatkozó nemzetközi megállapodásokat, ahhoz is ragaszkodunk, hogy az általunk aláírt megállapodások ellenőrizhetők legyenek, és az ellenőrzés meg is történjék.

A közép-hatótávolságú nukleáris erők esetében javasoltuk a földi telepítésű rakéták teljes osztályának maradéktalan megsemmisítését. Készek vagyunk arra is, hogy gondosan megvizsgáljunk minden érdemleges szovjet javaslatot. Ugyanakkor hangsúlyozni szeretném, hogy a szövetségesek eltökéltsége jelenti a kulcsot minden fegyverzetkorlátozási megállapodás eléréséhez.

Szilárdan és odaadóan tovább fogunk tárgyalni. Lelkük mélyén a szovjeteknek tudniuk kell, hogy érdekükben áll — miként a miénkben is — a pazarló fegyverkezési verseny megakadályozása. És ha egyszer felismerik, hogy rendíthetetlenek vagyunk a megfelelő elrettentés fenntartásában, akkor minden okuk meglesz arra, hogy velünk együtt törekedjenek a nagyobb biztonságra és a fegyverzetek jelentősebb csökkentésére.

Ha ez a pillanat eljön — és bízom benne, hogy eljön —, akkor elmondhatjuk, hogy fontos lépést tettünk a világ minden népének békésebb jövője felé.

Most mind a realizmusra, mind pedig az idealizmusra szükségünk van. Honfitársaink milliói munka nélkül vannak. A mi feladatunk gondoskodni arról, hogy helyzetük ne legyen reménytelen. Helyzetük megváltoztatása mindannyiunk ügye. És itt hadd mondjam el, hogy az amerikaiak fölsorakoztak e mögé az ügy mögé, ismét bizonyítva, hogy a Föld legnagylelkűbb nemzete vagyunk.

Nekünk, akik a kormányzatban tevékenykedünk, kezdeményező szerepet kell vállalnunk a gazdaság helyreállításában. Az ipar fogaskerekeit egyes egyedül a kamatlábak folyamatos csökkentése hozhatja mozgásba. További egy vagy két pont a skálán több tízezer munkahelyet jelenthet. Most, amikor az infláció csupán 3,9 százalék, a helyzet alkalmassá vált a kamatlábak csökkentésére. Ennek végrehajtását csupán a félelem akadályozza.

Nekünk, akik ebben a fővárosban dolgozunk, el kell oszlatnunk ezt a félelmet, mégpedig úgy, hogy egyértelművé tesszük, nem lankadunk az inflációellenes harcban és erőinket tömörítve eltökélten küzdünk a tartós gazdasági növekedés eléréséért.

(A Reuter amerikai hírügynökség dokumentuma alapján)

MORTON KONDRACKE

Miért mondtak le véglegesen Reaganről az eddig hűséges jobboldaliak?

Ronald Reagan legodaadóbb, leghűségesebb támogatói, az amerikai jobboldal aktivistái, mélyen kiábrándultak az elnök hivatali tevékenységéből. Abban azonban még nem biztosak, hogy vajon a kormányba bevont republikánus adminisztráció tagjai rabolták-e el, vagy önként tagadta meg hitét.

Bárhogy is legyen, a jobboldal attól fél, hogy Reagan már elveszítette a játszmát. Amikor megválasztották, a konzervatív mozgalom abban reménykedett, hogy az elnök élére fog állni egy társadalmi és politikai forradalomnak. Az adócsökkentésnél, a szociális juttatások lefaragásánál, valamint a védelmi kiadások növelésénél jóval többet vártak Reagantól; azt várták tőle, hogy keresztes hadjáratot indít az abortusz, a pornográfia, a nőknek és a kisebbségeknek megállapított bér-kvóták ellen, valamint, hogy kiáll a halálbüntetés, az iskolai imádkozás bevezetése és a magánoktatás állami támogatása mellett.

„A baloldal anyagi megsemmisítését" szerették volna, azaz minden, a kormányzat által finanszírozott program megszüntetésével és kiirtásával kiéheztetni az ellenzéket. Ezeket a programokat nagyrészt a demokrata kormányzatok vezették be, s a liberális csoportosulások anyagi bázisát jelentik. Polgárjogi csoportok és a szakszervezetek pénzt kapnak, hogy szakmai továbbképzést és különféle oktatási programokat hívjanak életre, s mindez nagyban elősegíti normális szervezeti működésük fenntartását. Az Oktatásügyi Minisztérium segélyben részesíti a feminista „Nők Nemzeti Szervezetét" (National Organization for Women), míg az Egészségügyi tárca a „Családtervezés" (Planned Parenthood) nevű abortuszpárti csoportot pénzeli. A jobboldal azt akarja, hogy Reagan indítson kíméletlen irtóhadjáratot mindezen jelenségek ellen.

A legtöbb amerikai, különösen a liberálisok számára Ronald Reagan egyáltalán nem tűnik mérsékeltnek a konzervatívok kívánságlistájának teljesítésében, vagy ha időnként annak is tűnik, az csak bizonyos politikai kényszerhatásokkal magyarázható. A gazdagoknak adócsökkentést adott a szegények támogatását csökkentette. Igazságügyminisztériuma lényegében leállította a polgári jogokkal kapcsolatos törvények hatályba léptetését. A kongresszus előtt támogatta az abortusz-ellenes és hasonló tartalmú egyéb becikkelyezett törvényeket. Egyik saját, legkevésbé népszerű, balos programjától, a „Jogi szolgáltatások vállalkozásától" (Legal Services Corporation) — amely anyagilag támogatta volna a szegények érdekeit képviselő ügyvédeket —, megvonta a pénzügyi támogatást és mindent megtett annak gyakorlati alkalmazása ellen.

A jobboldal azonban nem elégszik meg ennyivel. Paul Weyrich, a „Szabad Kongresszus Alapítvány" (Free Congress Foundation) igazgatója, aki az országos „Új jobboldal" vezetőségének egyik kiemelkedő személyisége, a következőket mondta: „Ronald Reagan nem változtatta meg a dolgokat. A liberálisok által létrehozott rendszer még mindig érintetlen; az elnök nem nyúlt az alapokhoz. Ronald Reagan a status quo-nak elkötelezett átlagos konzervatív politikusnak bizonyult, mint amilyen Eisenhower, Ford és Nixon volt."

Egy másik jobboldali, és egyben a Konzervatív Jelölőbizottság (Conser-

vative Caucus) prominens tagja, Howard Phillips szerint: „Ez nem a mi kormányzatunk. Számunkra nincs más hátra, mint visszamenni a bázishoz, hogy nekilássunk a szervezésnek és amilyen gyorsan csak tudunk, késznek kell lennünk a vezetésre. Hiszem, hogy eljön a mi időnk is; csak azt nem tudom — mikor."

Meg kell azonban jegyezni, hogy ezt az álláspontot nem mindenki fogadja el a jobboldalon. William F. Buckley — a befolyásos *National Review* kiadója, aki a hatalomból kiszorult konzervatívok mozgalmának hosszú éveken keresztül a vezetője volt — még mindig támogatja Ronald Reagant, mint ahogy Jerry Falwell tiszteletes is, a „Morális többség" (Moral Majority) elnöke. Ez a hatalmas és gazdag csoportosulás a fundamentalista vallási tanítást összekapcsolja a konzervatív politikai célkitűzésekkel.

A Reagantől eltávolodott konzervatívok közé olyan emberek és szervezetek tartoznak, amelyek nagyrészt az „Új jobboldalhoz" kötődnek, amely abban különbözik a tradicionális konzervatív mozgalomtól, hogy kevésbé intellektuális, nem kötődik a „keleti part szelleméhez" és jobbára munkásosztályeredetű.

Phillips és Weyrich mellett a mozgalom jelentősebb vezető figurái közé tartozik még: Richard Viguerie, aki hatalmas pénzösszegeket tudott a konzervatívok ügyére előteremteni azzal, hogy postán lelkes hangú felhívásokat küldött szét, és aki most a havonta megjelenő *Conservative Digest* kiadója; Phyllis Schlafly, egy Illinois állambeli háziasszony és ügyvéd, aki sikeres feminista-ellenes keresztes hadjáratot vezetett az Egyesült Államok alkotmányához készített Egyenlő Jogokról szóló Módosítás (Equal Rights Amendment) ellen, és aki most az iskolai tankönyvekben jelentkező baloldali tendenciákkal szemben hirdetett harcot; és John T. Dolan, akinek Nemzeti Konzervatív Politikai Akcióbizottsága (National Conservative Political Action Committee) dollármilliókat teremtett elő egy olyan televíziós negatív reklámhadjáratra, amelyben egyes liberális képviselők és szenátorok megbuktatására törekedtek. Az „Új jobboldal" tevékenységében nemcsak sok fundamentalista „tv-prédikátor", de Falwell „Morális többségének" több tagja is részt vesz.

A novemberi időközi választások óta — amikor is a jobboldaliak sokkal érzékenyebb veszteséget szenvedtek, mint a mérsékelt republikánusok — az „Új jobboldal" egy új politikai programot vázolt fel, amellyel az Egyesült Államok „kisembereit" szándékoznak harcba szólítani az úgynevezett jómódúak, de a szegények ellen is.

Viguerie szerint: „Amerikaiak milliói érzik úgy, hogy valójában sem a liberálisok, sem a konzervatívok, vagyis sem a demokraták, sem a republikánusok nem törődnek az ő problémáikkal. Ezek az emberek felháborodnak a bűnözés méretei, a törvénytelen kábítószer-használat, a pornográfia, az illegálisan nálunk dolgozó idegenek, az Egyesült Államokat különféle árukkal elárasztó, de ugyanakkor a mi termékeinket visszautasító országok, a jóléti visszaélések és az ittas gépkocsivezetés miatt. Az uralkodó elit bűne, hogy ezek a problémák ránk szabadultak."

Külön kiemelte „a nagy üzleti vállalkozások irányítóit, akik úgy tesznek szert óriási profitokra, hogy fejlett technológiát adnak el a Szovjetuniónak... A televíziós társaságok vezetőit, akik otthonunkat a bűnözést dicsőítő showműsorokkal árasztják el... a nagy bankok elnökeit, akik százmilliárd dollárokat kölcsönöznek kommunista és csődbejutott fejlődő országoknak... a bírákat és ügyvédeket, akik szabadlábra helyezik a visszaeső erőszakoskodókat,

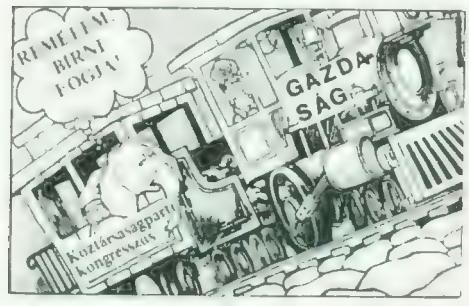

(U. S. News & World Report)

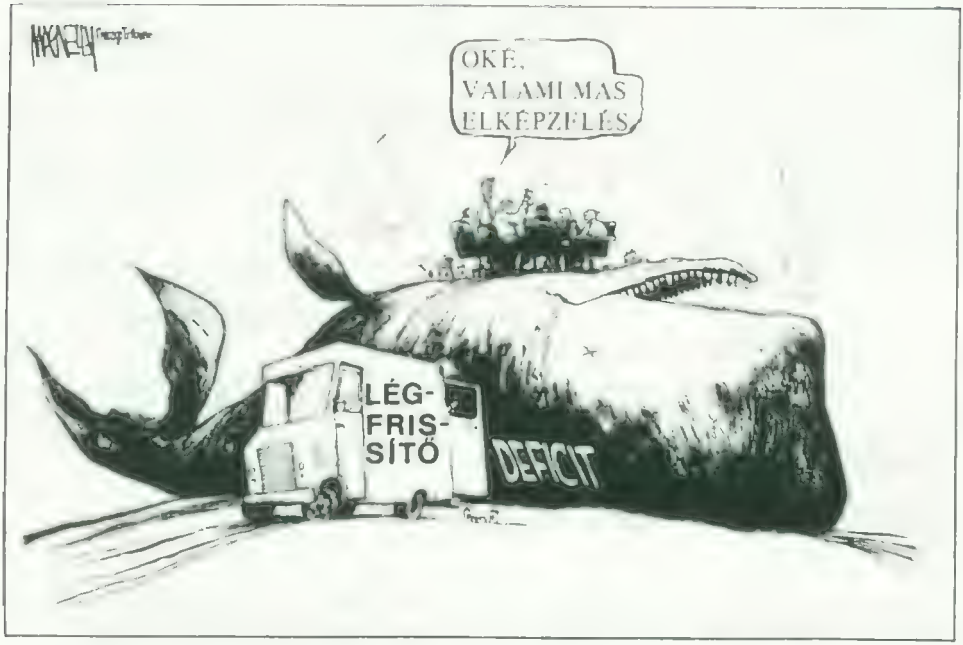

(International Herald Tribune)

gyújtogatókat, betörőket és gyilkosokat."

A jobboldali konzervativizmus „populista" irányváltását Kevin P. Phillips „Post-Conservative America" c. nagysikerű könyvében már megjósolta. Szerinte a szűklátókörű sovinizmus (illetve ennek amerikai változata, a nativizmus), nacionalizmus, protekcionizmus, fajelmélet és értelmiségellenesség — „közép-szélsőségesség", ahogy ő nevezi — hatalmas mozgalommá fejlődhet Amerikában, ha a gazdasági körülmények már elég kétségbeejtőek lesznek. Felhívja a figyelmet arra is, hogy éppen a középosztály radikalizálódása révén jutott Hitler és Mussolini hatalomra.

Itt is megtörténhet? Nos, lehet, hogy a radikális jobboldal veszített politikai befolyásából, mégis különböző alkotócsoportjai nagyon sok pénzzel rendelkeznek — évi költségvetéseik összegét 200 millió dollárra becsülik —, s már korábban is bebizonyították, hogy rengeteg kárt tudnak okozni. Bázisuk is van. A legújabb televíziós közvélemény-kutatások szerint a szavazati joggal rendelkező össznépesség 40 százaléka konzervatívnak tartja magát és több mint 70 százalék támogatja az „Új jobboldalt" a halálbüntetés és az iskolai imádkozás kérdésében.

Ugyanakkor a jobboldalnak sem vezetője, sem stratégiája nincs a hatalomátvétel megvalósítására. Jelenleg éppen azon töprengenek, hogy mit is tegyenek az 1984-es elnökválasztás idején. Egyik lehetőségük az, hogy a republikánus előválasztások során ellenjelöltet indítanak Reagannel szemben, ez azonban nagyon valószínűtlen. A másik az, hogy kinézik maguknak George Bush-t, az elnökhelyettest (akit túlságosan mérsékeltnek tartanak), s mást javasolnak a helyére. Ez sokkal valószínűbb, de aligha fog sikerrel járni.

Ha Reagan úgy dönt, hogy nem kéri újraválasztását, akkor a jobboldal esélyei nőni fognak. Ebben az esetben biztos a szorítóba küldenek Bushsal szemben egy saját jelöltet, a republikánus elnökjelölti cím elnyeréséért, vagy megállapodást kötnek vele, hogy támogatják, ha cserébe egy jobboldali személyiséget nevez ki elnökhelyettes-jelöltté. Végül az a lehetőség is fennáll, hogy kilépnek a Republikánus pártból és új pártot alapítanak.

Ha az Egyesült Államok nemzetgazdasága egyszer összeomlik, akkor egy demagóg vajon nem érhetne el sikereket a tömegek között az illegális bevándorlók (például a mexikóiak), az álnok külföldi kereskedők (japánok), a hazai bűnözők és szociális segélycsalók (feketék), valamint a vietnami háborút elveszítő és az oroszokkal kereskedő tisztségviselők elleni gyűlölet felszításával? Talán. Mégis megnyugtató érzés megjegyezni, hogy bár a demagógok mindig megpróbálták saját előnyükre kiaknázni Amerika válságos pillanatait, de éppen ezekben a legrosszabb időkben helyettük mindig Abraham Lincolnokat és Franklin Roosevelteket választottunk meg elnöknek.

(Az angol napilap 1983. január 13-i számából.)

DAVID S. BRODER

Ami Reagan szóvirágai mögött van

Az utáni reggel, hogy Reagan elnök elmondta beszédét az Unió helyzetéről, a képviselőház egyik republikánus tagja azt mondta egyik kollégájának: mérhetetlenül megkönnyebbült attól, amit hallott. Miután az együttműködést és a két párt összefogását hangsúlyozta, és főként a munkanélküliek, a farmerek, a nők, a kisebbségek, a diákok és az öregek aggodalmának adott hangot, az elnök — mondotta a képviselő — „alaposan megkönnyítette számomra, hogy amikor a hét végén hazatérek választókerületembe, azt mondhassam: támogatom őt."

„Jobb is lesz, ha már ezen a hétvégén elmondja azt a beszédet — jegyezte meg a másik republikánus —, mert január 31 után már alaposan meggyűlne a baja, ha akkor akarná elmondani."

Hétfőn ugyanis a Reagan-féle költségvetés következik, s a színes szónoki fordulatokat a dollárok fémes csengése váltja fel. A másik képviselő arra célzott, hogy a költségvetés nemigen tükröz majd változást a régi prioritásokban; Reagan első helyre teszi a hadügyi kiadásokat, másodikra az adócsökkentések kérdését, minden egyéb kiadás a gyenge harmadik helyre kerül.

Alapjában így sokkal csekélyebb jelentősége lesz az elnök békülékeny hangnemének, mint első hallásra gondolnánk.

Mégis hiba lenne talán azt gondolnunk, hogy nem történik valami fontos dolog. A szavaknak ugyanis komoly jelentőségük van, ha olyan régi szónok mondja ki őket, amilyen Ronald Reagan. Az Unió helyzetéről elmondott beszédében használt szavak pedig jobban rávilágítanak talán arra, mi is az elnök szándéka, mint a költségvetés valamennyi dollártétele együttvéve.

Vegyük csak a katonai kiadásokat. Reagan semmi jelét sem adta, annak, hogy túl akarna lépni a Caspar Weinberger hadügyminiszter által felvázolt, szinte csak szimbolikus csökkentéseken. A kongresszus republikánus vezetői kiszivárogtatták, hogy az elnök „nem kíván részt venni" a Pentagon költségvetésének további megnyírbálásában.

Minthogy azonban az elnök kereken kimondta, hogy „a legtöbb fegyverrendszer, amelyre védelmi képességeink korszerűsítése érdekében szükség van, fejlesztés alatt áll", Reagan voltaképpen már felkészült rá, hogy igazolja annak elfogadását, amit a kongresszus legtöbb republikánus (és demokrata) tagja elkerülhetelennek nevezett: a hadügyi kiadások ütemtervének „széthúzását"; az elnök nem hajlandó továbbá hozzájárulni új fegyverrendszerek kifejlesztéséhez.

Ez nem azt jelentené, hogy Reagan egyszerűen hátat fordít az egésznek

és mindent a kongresszusra fog bízni. Nyilvánvalóan felkészült a kemény harcra, hogy 1983-ban beindítja az eredeti, három évre tervezett adócsökkentési programot, ellenszegülve minden lépésnek, amely arra irányul, hogy a törvényből kihagyják az adókulcsok arányos-szakaszos csökkentését, mielőtt a törvény hatályba lépne.

Ez nyílt kihívás azokkal a demokratákkal és republikánusokkal szemben, akik a Kapitólium Dombjáról úgy látják: a deficit és a kamatlábak kérdése sokkal súlyosabban fenyegeti távlatilag a gazdasági egyensúly helyrebillentését, mint az adócsökkentés, amelyről a közvéleménykutatók bebizonyították: a legtöbb amerikai szívesen venné, ha az egész csökkentés elmaradna.

A másik terület, ahol az elnök kihívja maga ellen a kongresszus növekvő ellenérzését, a kereskedelem területe. Semmi sem volt annyira meglepő az Unió Helyzetéről elmondott beszédben, mint Reagannek az a megállapítása, hogy „Amerikának elszántan kell támogatnia a szabad kereskedelem ügyét". Ha megfigyeltük, nem „fair kereskedelemről", vagy „nyitott kereskedelemről" beszélt, hanem „szabad kereskedelemről" ami klasszikus fogalom. Avégett pedig, hogy hangsúlyozza, mire is gondol tulajdonképpen, az elnök hozzáfűzte: „Amikor bizonyos országok kísértést éreznek rá, hogy felkarolják a protekcionizmust, a mi stratégiánk nem lehet az, hogy követjük őket, hanem utat kell mutatnunk a szabadabb kereskedelem felé."

Az elnök tehát nyíltan dacol a képviselőház „meddő" ülésén megszavazott protekcionista „kötelező honi alkatrész-tartalom-törvénnyel", amely az autógyártásra vonatkozott, továbbá azokkal az erőfeszítésekkel, amelyek során mindkét Ház állást foglalt a „vásárolj amerikai árut" jelszóval hirdetett törvénykiegészítés mellett. Reagan tehát ragaszkodik ahhoz a kormánypolitikához, amely az amerikai ipar „nagy átmenetét" hivatott elősegíteni, azaz az ipar átvezetését a nehézipari bázisról a fejlett technológia bázisára.

Ráadásul minderre olyan időpontban kerül sor, amikor a demokraták még tüzesebben hirdetik a protekcionista intézkedéseket. Szemünk előtt bontakozik ki egy hatalmas méretű politikai-gazdasági vita. Legyen bár Reagan bármilyen merev más frontokon, itt nyilvánvalóan támadásba lendült, együtt halad a történelemmel, s nem szegül szembe vele.*

(Az amerikai napilap 1983. január 28-i számából)

LE MONDE diplomatique

MARK HERTSGAARD — KEVIN DANAHER

A főke szervezett sztrájkja

Reagan gazdasági programjának második tengelye a monetarizmus mellett — ami a szegények jövedelmének a gazdagok javára való felosztását jelenti — a klasszikus közgazdaságtan. Ennek központi feltételezése, hogy ha több pénzt juttatnak a gazdagoknak, ezzel arra ösztönzik őket, hogy új munkahelyek létesítésébe ruházzanak be, s ezáltal segíteni lehet a gazdasági [illegible] ben David [illegible] ány pénzügyi szakembere magyarázta később híressé vált, és az *Atlantic* című folyóiratban megjelent interjújában, Reagan „egy apránként stabilizálódó gazdaságot" népszerűsít. Ez a nyilatkozat zavarba hozta a kormányt, mert az „apránként" rendbejövő gazdaság kifejezése 1929 óta igencsak bántja az amerikaiak

* Más cikkírók szerint, a beszéd ellenére az USA maga is protekcionista politikát folytat. — lásd pl. e számunkban az „Európa a vádlottak padján" c. cikket. — *N. Sz. szerk.*

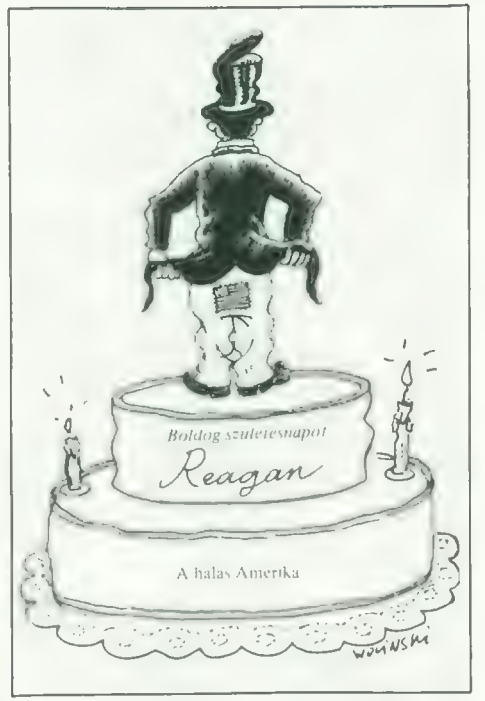

(l'Humanité)

fülét. De Stockman nyilatkozatának valójában nem volt következménye, mert csak december hónapban hozták nyilvánosságra, négy hónappal azután, hogy az elnöknek sikerült elfogadtatnia gazdasági programját a kongresszussal, mégpedig nehézségek nélkül.

Semmi sem illusztrálja jobban azokat a következményeket, amelyeket ez a program előidézhet, azokat az ellentmondásokat és a gazdagok érdekeinek képviseletét, amelyek lényegét alkotják, mint a költségvetés 1981 nyarán megszavazott pénzügyi megszorításai. A kereskedelemügyi minisztérium által később készített tanulmány szerint a tervbe vett megszorítások 94%-a csökkentené azoknak a személyi adóját, akik évente több mint 50 000 dollárt keresnek, tehát a lakosság leggazdagabb 5%-ának érdekeit szolgálná. Azoknak, akik 30 000 dollárt vagy kevesebbet keresnek, ezek a könnyítések csak a társadalombiztosítási hozzájárulás új keletű emelését egyenlítenék ki.

Ezeket a pénzügyi intézkedéseket elfogadták, mégpedig azután, hogy a kormányzat átfogó támadást hajtott végre a leggyengébbek, az idősek, a gyerekek, a fogyatékosok és a munkanélküliek ellen. Azzal a kifogással, hogy csökkenteni kell a hatalmas deficitet, amely megfojtja a magánkezdeményezést és a kamatlábakat felsrófolja, Reagan közel 40 milliárd dollárral csökkentette a kisjövedelmű családok lakáshelyzetét javító szociális programot, illetve az élelmezési segélyt és a folyamatos oktatást biztosító társadalmi programokat. Ez a megtakarítás persze meglehetősen kiábrándító, ha a következő öt évre tervbe vett 1,6 billió dolláros katonai kiadásokra gondolunk.

Amikor Reagan tavaly előterjesztette a kongresszusban az 1983-as költségvetést, a kongresszus költségvetési hivatalában azt mondták, az az elnök, aki a demokraták szemére vetette, hogy túlságosan sokat költekeznek, most maga készít elő egy 140 milliárd dolláros rekord deficitet.

A pénzügyi megszorítások botránya

Kétségtelen, hogy ezért a katonai költségek jelentős növekedése jócskán felelős. De ezt a szédületes nagyságú deficitet a társadalom egyes rétegeinek csökkentett adója is megmagyarázza, erre pedig még nem volt példa az amerikai történelemben. A kormányzat hivatalos adatai szerint a szövetségi kincstárnak legkevesebb 143 milliárd dollár előirányzott bevételről kell lemondania 1986-ig. Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy Reagan adócsökkentése csak a legújabb, de nem egyedülálló adócsökkentés, mert a demokraták és a republikánusok az 1950-es évektől kezdve egyaránt hozzájárultak a nagy tőkés társaságok adójának csökkentéséhez. John McDermott, az Old Westbury egyetem közgazdász professzora új könyvében, amely a Dolgozó osztályok válsága címet viseli, kimutatja, hogy ha a nagyvállalatok 1950-ben jövedelmük mintegy 30,7%-át fizették be adóként, 1980-ban már csak 13,9%-át. (A Reagan által elhatározott újabb csökkentések még közel egy-két tizedszázalékkal csökkentik majd ezeket az adókat.)

McDermott szerint valóságos botrány, hogy eltitkolják azt a tényt, hogy a nagy vállalatok adójának el-

engedése felelős a jelenlegi súlyos deficitért. Ha ezek a vállalatok ugyanakkora részesedést fizettek volna az 1960-as és 1970-es években, mint amennyit az 1950-es években fizettek, az amerikai kincstárnak mintegy 639,5 milliárd dollár fölöslege lenne. A két évtizedben a szövetségi deficit meghaladta a 616,8 milliárd dollárt. Következésképpen, állapítja meg a szerző, „az 1960 és 1980 között felhalmozódott szövetségi tartozás összege teljes egészében a nagy vállalatok és a nagy bankok zsebébe vándorolt".

Ugyanakkor a pénzügyi könnyítések révén a magánszektor nem lendült fel, ellentétben azzal, amit Reagan ígért. A beruházások épp hogy 0,3%-kal növekedtek, s a kereskedelmi miniszter szerint újra csökkenni fognak, mintegy 1%-kal, 1982-ben. A Board Konferencia, az üzleti körök kutatási szervezete úgy véli, hogy az amerikai ipari tőke kiadásai 1983-ban stagnálnak majd. Meglepve és kiábrándulva attól, hogy a vállalatok nem úgy viselkednek, ahogy megjósolta, Reagan elnök nyilvánosan megrótta őket a patriotizmus hiánya miatt. Ennek az incidensnek az a jelentősége, hogy nyilvánosan is bizonyította a „kínálati gazdaság" csődjét.

A legfontosabb ok, amelyre Reagan a pénzügyi könnyítéseknél hivatkozott, az volt, hogy Amerika gazdasági stagnálása lényegében a tőkehiányra vezethető vissza; a vállalatok beruháznak majd, ha lesz rá módjuk. De a probléma nem a tőke hiányában rejlik, hanem abban, hogy nincs alkalom a jövedelmező beruházásra, amely egyben munkahelyeket teremtene. Lester Thurow szerint „a tőkések nem ruháznak be akkor, ha nem kapják meg a megfelelőnek tartott osztalékot; éppen ez az, ami napjainkban történik".

Wachtel professzornak ugyanez a véleménye, és úgy véli, hogy „a mi legfontosabb problémánk a tőke szervezett sztrájkja. Sajnos, sem a hivatalban lévő kormányzat, sem a demokraták nem találják meg a lehetőséget, hogy hogyan lehetne újra beindítani a beruházási tevékenységet."

Addig, amíg a gazdaság stagnál, s a termelőkapacitás 30%-át nem használják ki, kevés lehetőség van arra, hogy újra fellendül a beruházás.

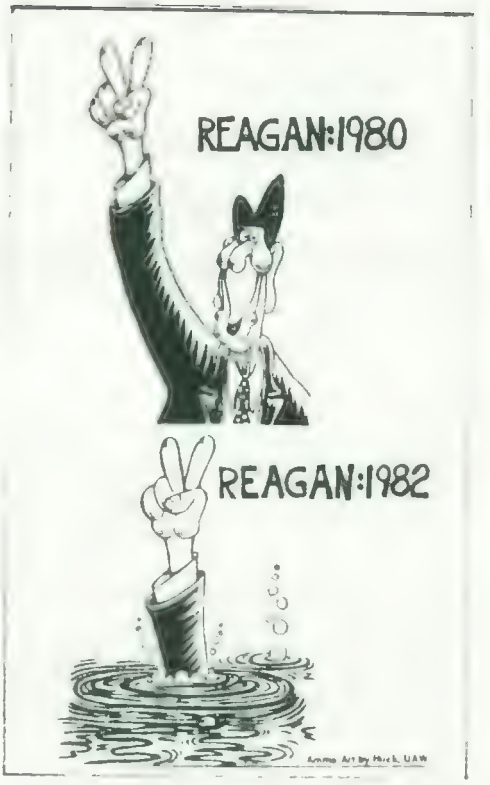

(Daily World)

„Senki nem létesít új üzemeket, amíg a régieket nem használják ki — hangsúlyozza Thurow —, s ez így is marad, hiába a pénzügyi törvények nagyvonalúsága és az alacsony kamatláb. A tőke ilyen körülmények között a pénzügyi spekuláció felé áramlik, előnyben részesíti a külföldi beruházásokat és más társaságok megvásárlását, azaz minden olyan tevékenységet, amely csinos hasznot hoz, de nem teremt új munkahelyeket, s kevéssé járul hozzá a jelenlegi gazdasági válságból való kilábaláshoz. Valójában a Reagan-kormányzat pénzügyi könnyítései, amelyekhez a trösztellenes törvény enyhítése járul, a nagy társaságok gyors összeolvadását eredményezik. A harc, amely múlt év őszén szembeállította a Bendixet, a United Technologiest, a Martin Mariattát és az Allied Corpst csak a legfrissebb és leghíresebb példája ennek a »fúziómániának«."

(A francia folyóirat 1983. januári számából)

M. A. PORTNOJ

A kamatlábak az amerikai gazdaságpolitika szolgálatában

(RÖVIDÍTVE)

A tőkés gazdaságban az utóbbi években megfigyelhető bonyolult és ellentmondásos folyamatok között különleges helyet foglal el a „kamatháború", amelynek kirobbantója az Egyesült Államok volt. A kamatok kérdése visszatérő téma a nyugati sajtóban, közgazdászok, politikusok és bankárok vitáznak róla, miniszterek és üzletemberek nemzetközi értekezleteinek napirendjén szerepel. 1982 májusában megvitatták a kérdést az OECD-tagállamok értekezletén, a Nemzetközi Valuta Alap Ideiglenes Bizottságának ülésén és a központi bankok vezetőinek bázeli tanácskozásán. A kamatlábak problémája — mint a fentiekből is kitűnik — a legaktuálisabb és legsúlyosabb gazdasági problémák közé tartozik, és mint ilyen sokoldalú elemzést kíván. Vizsgáljuk meg a kérdés néhány eddig nem kellően tisztázott aspektusát.

A kamatlábak emelkedésének okai és képzésének mechanizmusa

A bankkamatoknak az a szokatlanul magas szintje, amely az Egyesült Államokban az utóbbi három évben kialakult, és amelyet az Egyesült Államok gazdasági partnerei is követni kényszerülnek, az amerikai gazdaság súlyos problémáinak és a Reagan-kormányzat politikájának a következménye. A kamatlábak általános emelkedésének fő oka a pénzügyi helyzet súlyos romlása, tágabban pedig a világgazdasági válság, amely 1980 óta tart, és epicentruma az Egyesült Államok. A válság a nyugati gazdaságok strukturális átalakulásának egyik kísérőjelensége. A strukturális átalakulás, amely pénzügyi téren jelentős többleterőforrásokat igényel, és maga a válság, amely méreteit tekintve felülmúlja az 1974—75-ös válságot, jelentős feszültséget okozott a pénzügyi és hitelszférában. A pénzügyi nehézségekkel bajlódó vállalatok és az állandóan növekvő költségvetési deficittel küszködő állami pénzügyi szervek időről időre magasba szökő hiteligényei szükségszerűen vezettek a magas kamatszint létrejöttéhez. Az infláció és a dezorganizálódó pénzpiac szintén megtette a magáét. Végül éppen az utóbbi három évben lépett Anglia, majd ezt követően az Egyesült Államok a monetarista elmélet gyakorlati alkalmazásának útjára, és vezettek be kemény korlátozásokat a pénzügyi és hitelszférában az infláció megfékezésére, a gazdaság talpraállítására. A kamatlábak így kétszámjegyűre növekedtek, és Reagan elnöksége alatt 1981-ben elérték, sőt meghaladták a 20 százalékot.

A nyugat-európai országok kénytelenek voltak ugyancsak emelni a kamatlábakat, hogy megfékezzék a pénztőke Amerikába áramlását. Mindez persze fékezte a beruházásokat, így a válság mélyülése irányába hatott.

A magas kamatok az Egyesült Államokban a dollár árfolyamának emelkedését eredményezték, ami csak növelte a jelenlegi amerikai kormányzat elkötelezettségét e gazdaságpolitikai eszköz alkalmazása mellett. Az a körülmény, hogy a magas amerikai kamatlábak gazdasági károkat okoznak a nyugat-európai országoknak és Japánnak, ugyancsak hozzátartozik Washington gazdasági stratégiájához,

mivel gyengíti vetélytársainak pozícióit.

Próbáljuk meg most közelebbről szemügyre venni a kamatszintek emelkedését előidéző folyamatokat. Az utóbbi években a kamatlábak alakulására az infláció gyakorolta a legnagyobb hatást. Ennek felismerése vezetett az amerikai és más nyugati közgazdászok körében a reálkamat kategóriájának kialakításához, amelyet a legáltalánosabban a nominális kamat és az árszintnövekedés közötti különbségként határoznak meg. A krónikus infláció körülményei között a reálkamat fogalmának használata nem jogosulatlan.

Az amerikai közgazdászok számításai szerint 1982-ben az amerikai kamatláb összetevői a következők voltak. Az alapkamat 2—3%. Ez az egész társadalmi tőke működéséből adódó profit történelmileg kialakult átlagos kamathányadának felel meg. Az alapkamatra jön a „kockázatért járó jutalom", amely maga is több komponensből áll. Az első az adós hitelképességét és a hitel időtartamát fejezi ki, vagyis a kapitalista gyakorlatban szokásos kockázatot. Első osztályú adósok — nagyvállalatok vagy bankok — esetében ez az összetevő általában kicsi, az utóbbi időben azonban jelentősen megnőtt, és a bankok profitjának lényeges elemévé vált. Az Egyesült Államokban az első osztályú adósoknak nyújtott rövidlejáratú hitelek kamatát prime rate-nek hívják. A prime rate a hitelszféra mindenkori helyzetének indikátora, változásai a többi kamat szintjében is változást idéznek elő. Más a helyzet a hosszú lejáratú (10—30 évre nyújtott) vagy a kisvállalkozóknak folyósított hitelek esetében. Az alapkamathoz itt hozzájön további 1—2% kamat, mivel a hosszú lejárat folytán növekszik a kockázat. Ugyancsak nagyobb kockázatot jelentenek a kisebb adósoknak nyújtott hitelek.

A 70-es években megnőtt a súlya a kockázat másik összetevőjének, amely az inflációval függ össze. Ezt a kamatrészt úgy határozzák meg, hogy semlegesítse a dollár vásárlóerejének a hitel lejártáig terjedő időszakban várható csökkenését. Ez tehát attól függ, hogyan ítélik meg a bankok a fennálló és a várható inflációt. 1972-ben az amerikai sajtó becslése szerint ez valamivel 3% felett volt, most ezzel szemben 7% körül mozog.

Mindezt figyelembe véve az elsőosztályú adósoknak nyújtott hosszú lejáratú hitelek kamatának 1982-ben az amerikai szakemberek véleménye szerint nem lett volna szabad meghaladnia a 12 százalékot. Ezzel szemben a hosszú távú hitelnek felfogható állami kötvények és vállalati értékpapírok kamatai ebben az időszakban 15—17% körül mozogtak. A két érték közötti 4—5 százalékos különbség a fenti közgazdászok szerint két új kockázati elem következménye, amelyek nemrég alakultak ki, de máris megerősödtek. E két elem az ingatagság és a félelem. Az ingatagság azzal függ össze, hogy az amerikai bankkörök nem bíznak a jelenlegi kormányzat pénzügyi és hitelpolitikájában, és meggyőződésuk, hogy előbb-utóbb kénytelen lesz sutba dobni a monetarista elmélet által kínált receptet. A bankárok félelmének oka pedig a kormány költségvetési politikája, amely óriási deficit kialakulását eredményezte. A költségvetési és hitelpolitikában rejlő bizonytalanság mintegy 2 százalékkal növeli meg a kamatlábat, a költségvetési deficit inflációs következményeitől való félelem pedig további 2—3 százalékot ad hozzá.

Nézzük most meg, hogyan hat az amerikai kormány pénzügyi és hitelpolitikája a kamatlábak alakulására.

A pénzügyi és hitelpolitikának alapvetően három eszköze van: az Amerikai Jegybank (FED) által meghatározott leszámítolási kamatláb, a forgalomban levő pénz mennyiségének közvetlen szabályozása és a kereskedelmi

(The Times)

bankok tartalékainak kötelező normája. A leszámítolási kamatláb az a kamat, amelyet a FED-hez, az Egyesült Államok központi bankjához tartozó bankok a kereskedelmi (azaz magán-) bankoknak nyújtott hitelekért számítanak. E kamat növelésével vagy csökkentésével a FED megnehezíti vagy megkönnyíti a kereskedelmi bankok számára a hiteleszközökhöz való hozzájutást, és ezzel korlátozza vagy bővíti ezek lehetőségeit, hogy ügyfeleik számára hitelt nyújtsanak. A leszámítolási kamatláb megváltozása a kereskedelmi bankokat is saját kamataik megfelelő módosítására, azaz a hitel megdrágítására vagy olcsóbbá tételére kényszeríti.

A 70-es évek vége óta a hangsúly a leszámítolási kamatláb változtatgatásáról mindinkább a forgalomban levő pénz mennyiségének közvetlen szabályozására helyeződött át. A fordulatot általában azzal hozták összefüggésbe, hogy 1979 augusztusában P. Volckert nevezték ki a FED igazgatótanácsának elnökévé, aki a monetarista gazdaságpolitika híve. Volcker keményen korlátozni akarja a pénztömeg és a hitelvolumen növekedését az infláció visszaszorítása céljából, és a kamatlábak alakulását a pénzpiac befolyására bízza. A Reagan-kormányzat hivatalbalépésével Volcker szabad kezet kapott, és a pénztömeg közvetlen szabályozása a pénzügyi és hitelpolitika alappillérévé vált.

A leszámítolási kamatláb mintegy kijelöli a kamatlábak rendszerének alsó határát. A kereskedelmi bankok által megszabott kamatok magasabbak a leszámítolási kamatlábnál (ez a különbség biztosítja a bankok számára a hiteltevékenységből származó hasznot), és a bankok magatartását a piaci erők és az állami szabályozás együttesen határozzák meg. De míg a piaci erők hatását a bankok megkísérlik előre felmérni, az állami szabályozással kapcsolatban felléphet az a bizonytalanság, amelyről korábban már szó volt. Korábban, amikor a FED főként a leszámítolási kamatláb eszközét vette igénybe, politikája kiszámítható volt a bankok számára. Most viszont, hogy főként a pénztömeg-szabályozás révén próbálja céljait elérni, a bankok nem tudják, hogyan fog alakulni a leszámítolási kamatláb és a többi kamat a FED titkos ügyletei eredményeképp, s hogy bebiztosítsák magukat a váratlan fejlemények és az esetleges veszteségek ellen, 2—3 százalékkal magasabban állapítják meg a hiteleik után fizetendő kamatokat. Mindennek eredményeképp az amerikai kamatlábak ma nemcsak magasak, de váratlan ingadozásoknak is ki vannak téve.

A kamatlábak hatása az amerikai gazdaságra és a hitelrendszerre

A kamatlábak ingadozására mi sem jellemzőbb, mint hogy a rövid lejáratú hitelek kamatai csak 1981 folyamán 25-ször változtak meg. A FED 1981 folyamán mindvégig 13—14 százalék körül tartotta a leszámítolási kamatlábat, és csak 1981 decemberében, amikor a pénzpiacra nehezedő nyomás csökkenni kezdett, csökkentette 12%-ra. A prime rate azonban ettől az időtől egészen 1982 közepéig 15—16 százalék körül mozgott, kifejezve a pénzpiac bizonytalanságát a gazdasági helyzet kilátásait illetően.

A hosszú lejáratú hitelek 1981 folyamán gyakorlatilag mindvégig növekedtek, és csak az év végén csökkentek némelyest. Ebben a gazdasági helyzet romlása mellett a Reagan-kormányzat költségvetési politikája is jelentős szerepet játszott. A költségvetés növekvő deficitje mind újabb és újabb hitelfelvételre kényszerítette a kormányzatot államkötvények formájában. Így az amerikai kormány, amely már korábban is a legnagyobb hitelfelvevő volt, most hatalmas konkurrensként lép fel a magánhitelpiacon a nagyvállalatokkal és más hiteligénylőkkel szemben. A deficit finanszírozása felemészti a pénzalapokat, és a többi hiteligénylő kiszorul a piacról. Ugyanakkor a hitel mind drágábbá válik mindenki számára, beleértve magát a kormányt is. A kormány adósságai az 1982-es pénzügyi évben meghaladják a 200 milliárd dollárt, ami a hazai hitelpiacon folyamatban levő összes hitel 52%-át jelenti. Miután a kormány az 1983-as pénzügyi évre is akkora deficitet tervez, mint amekkora 1982-ben volt, azaz több mint 100 milliárd dollárt, szakértők szerint a kamatlábak jelentős csökkenése továbbra sem várható.

Amerikai kormánykörök ennek ellenére a kamatlábak csökkenésében reménykednek, és ezt elsősorban az áremelkedés csökkenő ütemére alapozzák. 1982 első felében az infláció 10,3%-ról 6%-ra csökkent. Ezt azonban általában átmeneti jelenségnek tartják. Maga Regan pénzügyminiszter is kénytelen volt elismerni, hogy nem tudja okát adni, miért olyan magasak továbbra is a kamatlábak az infláció jelentős csökkenése ellenére. Az üzleti körök nem bíznak a tendencia tartósságában, és Regan is elismerte, hogy a kamatlábak nem fognak csökkenni, amíg nem számolják fel a szövetségi költségvetés deficitjét. Ez pedig 1985 előtt semmiképpen sem várható.

Az üzleti körök magatartásának egyik fontos összetevője, hogy a hiteleket folyósító bankok máshogy reagálnak az infláció jövőbeli alakulásával kapcsolatos bizonytalanságra, mint a hitelekért folyamodó ipari vállalatok. A hitelezők az infláció ütemének megugrásától tartva igyekeznek magasan tartani a kamatszintet. A vállalatok viszont úgy ítélik meg, hogy ha az infláció megmarad a jelenlegi viszonylag alacsony szinten, akkor a hosszú lejáratú kölcsön a jelenlegi 13—15%-os kamatszinten rendkívül drága. Ezért szükség esetén inkább rövid lejáratú hitelt vesznek fel. Ezzel viszont egyrészt felnyomják a bankkamatokat, másrészt rontják mérlegüket, mivel hitelkötelezettségeiken belül növelik a rövid lejáratú tartozások részarányát. Ez azt jelenti, hogy mind több pénzre van szükségük az esedékes tartozások és kamataik visszafizetésére. Ugyanakkor a termelés bővítése és a fejlesztés hosszú lejáratú és nagyarányú hiteleket tenne szükségessé. A pénztőke hiánya mellett ez a körülmény magyarázza a beruházások alacsony szintjét. A pénztőke a magas kamatlábak miatt a rövid lejáratú hitelek szférájában marad, és főként spekulatív ügyletek céljait szolgálja.

Az amerikai kamatláb-politika tehát ördögi körbe került: a gazdaság felélénkítése csak úgy lehetséges, ha gyengítik a hitelkorlátozásokat és meggyorsítják a pénztömeg növekedését, ez azonban növeli az inflációt, amelynek ellensúlyozására növelni kellene a kamatlábakat; ha viszont a kormány felhagy a gazdaság felélénkítését szolgáló pénzpolitikával, akkor a lanyha üzleti tevékenység folytán csökkennek a költségvetés adóbevételei, ami a magas szintű katonai és egyéb kiadások mellett a költségvetési deficit növekedését eredményezi, és újabb államkölcsönök felvételét teszi szükségessé. Ez pedig megint csak a magas kamatszint fennmaradását jelenti.

A sirósó

(The Guardian)

Új ellentétek a tőkés világon belül

A nemzetközi hitelpiac és a többi tőkés ország hitelrendszere természetesen nem marad érzéketlen az amerikai kamatlábak terén és általában a hitelszférában végbemenő változásokra. Ennek elsőrendű oka az, hogy az amerikai hitelpiac lényegesen nagyobb és diverzifikáltabb, mint bármely más ország piaca. Az amerikai bankok emelve kamatlábaikat (amelyeket nemcsak kérnek hiteleikért, hanem egyben fizetnek is a náluk elhelyezett betétekért) a külföldi tőkére is vonzerőt tudnak gyakorolni. Figyelembe kell venni ugyanakkor, hogy a nemzetközi tőkemozgásokat nem a nominál-, hanem a reálkamatok közötti arányok befolyásolják. Ez azt jelenti, hogy egyenlő nominálkamat mellett abban az országban előnyösebb a tőkét elhelyezni, ahol lassúbb az infláció üteme, és ha még növekszik is az adott országban a nominálkamat, ez további pluszjövedelmet jelent. Ilyen politikát folytat az Egyesült Államok, hogy a külföldi tőkét magához vonzza.

A rövid lejáratú (3 hónapra) nyújtott hitelek reálkamatai közötti különbség százalékpontban az év végén*

	USA—Anglia	USA—Franciaország	USA—NSZK	USA—Japán
1979	—3,30	+5,00	+1,08	+5,69
1980	+2,87	+7,42	+6,06	+7,82
1981	—2,97	+2,28	—2,47	+6,48
1982 június**	+3,0	+3,0	+2,0	+4,0

* Forrás: Financial Times. 1982. febr. 8.
** Becslés. The Economist. June 12, 1982, p. 79.

Ezt illusztrálja a *Financial Times* című angol lapban 1982. február 8-án közölt táblázat.

A vezető nyugat-európai országok és Japán erőfeszítései ellenére, hogy a hazai pénztőke kiáramlásának megakadályozása érdekében lépést tartsanak az amerikai kamatlábak emelkedésével, az Egyesült Államoknak — mint a fenti adatok mutatják — sikerült a maga javára jelentős mértékű különbséget létrehoznia a reálkamatszintek között.

A pénztőke, mint a gyakorlat mutatja, az Egyesült Államokban keres menedéket a tőkés rendszerben uralkodó általános bizonytalanság, az egyes országokban fennálló politikai instabilitás, a nemzetközi helyzet roszszabbodása hatására, ami ismét Washington politikájával függ össze. Az USA-ba áramló tőke nagyságának pontos meghatározása lehetetlen, de a nagyságrendekre vonatkozólag le tudunk vonni bizonyos következtetéseket. Az Egyesült Államok fizetési mérlegének adatai szerint a nettó tőkebeáramlás 1979-ben 52,7 milliárd dollár, 1980-ban 34,8 milliárd dollár, 1981-ben 69,1 milliárd dollár volt. Ennek jelentős részét az amerikai bankokban elhelyezett betétek teszik ki.

Jelentős mennyiségű tőke áramlik Nyugat-Európából és Japánból az eurovaluta piacra is, ahol a kamatlábak és így a betétek jövedelmezősége az amerikai pénzügyi és hitelpolitika következtében jelentősen megnőtt. A piac összvolumene 1979-ben amerikai valutában kifejezve 1,2 trillió dollár volt, és 1981 közepéig 1,56 trillióra nőtt. A dollárkomponens, vagyis az eurodollárok részaránya ugyanezen időszak alatt 72%-ról 77%-ra nőtt.

Az amerikai bankok tengerentúli fiókintézményeiken keresztül jelentős befolyást gyakorolnak az eurovaluta piacra, és az amerikai hitelpiac változó feltételeit gyorsan meghonosítják itt is. Az Egyesült Államok az eurodollár piac részaránya és abszolút méretei révén döntő szerepet játszik az eurovaluta piacon.

Az USA-ba áramló külföldi pénzeszközök a dollár iránti kereslet növekedését jelentik, így növelik a dollár árfolyamát. 1980 eleje és 1982 közepe között a dollár átváltási árfolyama egyes becslések szerint 35%-kal nőtt a tőkés világ tíz legfontosabb valutájának átlagértékéhez képest. Ez elsősorban a magas amerikai kamatlábak következménye.

A dollárárfolyam gazdaságilag indokolatlan emelkedése, amely ugyanebben az időszakban ment végbe, komoly károkat okozott a Nyugat gazdaságában és valutarendszerében. Ne felejtsük el, hogy a külkereskedelmi elszámolások mintegy 55 százaléka jelenleg dollárban történik a tőkés világban. A magasabb dollárárfolyam így azt jelenti, hogy a többi ország a dollárban térítendő áruk behozatalért a gazdaságilag indokoltnál többet kénytelen fizetni. Ez nem elsősorban az amerikai termékeket érinti (az Egyesült Államok 1981-ben 11,7%-kal részesedett a világ tőkés kiviteléből), hanem főként a nyersanyagokat, mindenekelőtt az olajat. A behozatal teljes volumenének az NSZK-ban több mint 33%-a, Angliában 29%-a, Franciaországban 29%-a, Olaszországban több mint 50%-a dollárelszámolású.

A dollárárfolyam ingadozásai ilyen körülmények között sokba kerülnek ezeknek az országoknak. A nyugat-

európai és a japán bankok a *Business Week* c. folyóirat adatai szerint pl. 1981 márciusa és 1982 júniusa között hatalmas összeget — 122 milliárd dollárt — dobtak piacra abból a célból, hogy csökkentsék a valutaárfolyamok ingadozásait, és megállítsák a dollár árfolyamának a magas amerikai kamatlábak miatti növekedését. Washington azonban mind ez idő alatt nyíltan semmibe vette partnereinek érdekeit és azon követeléseit, hogy hozzon intézkedéseket a dollárárfolyam stabilizálása és a kamatlábak csökkentése érdekében.

A magas dollárárfolyam és kamatlábak előnyöket és hátrányokat is jelentenek az Egyesült Államok külgazdasági pozíciói szempontjából. Egyfelől ugyanis az árfolyam emelkedése következtében előnyösen vásárolhatott külföldi valutákat, hogy visszafizesse az 1979-es dollárválság idején felvett kölcsönöket. A nehéz időkben kapott magas árfolyamú pénzt most olcsó árfolyam mellett fizeti vissza.

Az utóbbi években ugyanakkor deficitessé vált az amerikai külkereskedelmi mérleg, és ez a helyzet a közeljövőben sem fog változni. Ennek egyik legfőbb oka a dollár magas árfolyama, amely a külső piacokon és idegen valutákban drágábbá teszi az amerikai árukat és ezzel rontja versenyképességüket. Egyes szakemberek becslése szerint ez 1981-ben 14 százalékos exportnövekedéstől fosztotta meg az Egyesült Államokat, 1982-ben pedig 30%-os növekedés esett ki emiatt.

Az Egyesült Államok partnerei az amerikai kamatlábak csökkentésében érdekeltek annak ellenére, hogy ez az amerikai áruk behozatalának növekedését is jelentené, mivel a magas kamatlábak fékezik gazdaságaik fejlődését. A nyugat-európai országok és Japán restriktív hitel- és pénzpolitikát kénytelenek folytatni, hogy valutáikat megvédjék a dollár támadásaitól, noha a gazdasági válságból való kilábaláshoz „liberális" hitelpolitikára lenne szükség.

Washington azonban a kamatlábat fegyverként használja, hogy partnereit a Fehér Házban kidolgozott gazdaságpolitikai irányvonal folytatására kényszerítse. A nyugat-európai üzleti körök képviselői joggal minősítik a kamatlábakkal kapcsolatos amerikai politikát a gazdasági érdekeik elleni agressziónak. Összeütközésekre került sor ezzel kapcsolatban a „hetek" állam- és kormányfőinek 1982 júniusi versailles-i találkozóján is. Schmidt, az NSZK akkori kancellárja kijelentette, hogy ez a politika a munkanélküliség növekedését és a hitelrendszer felbomlását eredményezi Nyugat-Európában. Álláspontját a többi résztvevő is osztotta. Az Egyesült Államokat azonban mindez nem tántorította el politikájának folytatásától. A gazdasági nehézségek és a Reagan-kormányzat ragaszkodása a monetarista gazdaságpolitikához azt jelenti, hogy a kamatlábak továbbra is a normálisnál magasabb szinten fognak maradni, továbbra is negatív hatást gyakorolva az Egyesült Államok és a többi tőkés ország gazdaságára és növelve a köztük levő ellentéteket.

(A szovjet folyóirat 1982. decemberi számából)

Az újraegyesített ország eredményeiről, gondjairól!

A VIETNAMI KOMMUNISTA PÁRT V. KONGRESSZUSA

1982. március 27—31.

116 oldal
Ára: 10,— Ft

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

LE MONDE diplomatique

MARIE-FRANCE TOINET —
HUBERT KEMPF

Európa a vádlottak padján

Két évvel Reagan hatalomra kerülése után az Egyesült Államok a legsúlyosabb gazdasági visszaesést éli át az 1929-es válság óta. A két másik gazdasági „nagyhatalommal", Japánnal és a Közös Piaccal kialakított kapcsolatainak légköre egyre fagyosabbá válik. Ugyanakkor fel lehet tenni a kérdést, hogy az utóbbi két évben Washingtonban folytatott politika nem érintette-e károsan az amerikai gazdaság erőforrásait, nem tette-e kétségessé a komplex nemzetközi gazdasági rendszert, nem rendítette-e meg annak törékeny egyensúlyát?

Mégis, az Egyesült Államok ragaszkodik ahhoz, hogy a jelenlegi válságért viselt felelősséget megossza gazdasági partnereivel. Hangoztatja, hogy a harmadik világ országai felelőtlen kölcsönöket vesznek fel, a Közös Piac mezőgazdasági politikája költséges botrány, Japán büntetlenül folytatja protekcionista politikáját, a kőolaj ára túrhetetlen stb. A kamatráták, a dollár, a nemesfémtömeg és helyettesítői árfolyamhullámzása, a félig-meddig csődbe jutott nemzetközi bankrendszer mint a gazdasági válság elhanyagolható kísérőjelensége szerepel: csak más országok protekcionizmusa felelős a válságért, s harcolni kell a fellendülésért.

Ám az Egyesült Államok gazdasági partnerei jól tudják, még ha burkoltan ismerik is csak el: „A helyzet nem változik, ha az Egyesült Államok, amely minduntalan a szabadkereskedelem erényeire hivatkozik, továbbra is rendelkezik azzal a törvényekből és szabályozásokból álló fegyvertárral, mely lehetővé teszi, hogy túltegye magát azokon a kereskedelmi szabályokon, melyeknek a tartalmát előzetesen, kemény alkudozások után, jóváhagyta." Az Egyesült Államok finom és árnyalt protekcionizmust érvényesít, felhasználja teljes jogi fegyvertárát — ami azonban nem zárja ki azt sem, hogy időnként brutális eszközökhöz is folyamodik — azokkal szemben, akiknek éppen az ilyen eszközöknek a használatát veti a szemére a tárgyalásokon, amelyek az általános vám- és kereskedelmi tarifaegyezmény (GATT) keretében folynak. Miért épp a GATT került az érdeklődés középpontjába?

A közös mezőgazdasági politika bírálata

Először is azért, mert e szervezeten belül érvényesül az USA túlsúlya. Kevésbé, mint régen, de eléggé ahhoz, hogy a „Dillon-forduló", a „Kennedy-forduló" és a „Nixon-forduló" után a jelenlegi tárgyalásokat akár „Reagan-fordulónak" nevezhetjük. Ha a GATT szervezete kevésbé amerikai jellegű is, mint egykoron, az Egyesült Államok rendelkezik a szükséges kapcsolatrendszerrel, s így mindenekelőtt amerikai ihletésű az a szöveg is, amelyről 1982 novemberében tárgyaltak.

Ez az a szervezet, amelyen belül az amerikaiak a minimumra csökkenthetik az európaiak ellenvetéseit, s szembesegülhetnek bizonyos államok protekcionista hajlandóságával. Az amerikaiak kétoldalúan is tárgyalhatnak, s megpróbálhatnak ezen a módon — nem mindig sikertelenül — különleges előnyökre szert tenni, de ezt a módszert nem alkalmazhatják Olaszországgal vagy Nagy-Britanniával, amelyek az európai közösség szabályaira hivatkozhatnak. Csak a brüszszeli bizottság hivatott tárgyalni a nemzetközi kereskedelem szabályozásáról. Ez a megoldás előnyös az Egyesült Államok számára, mert a bizott-

Goodbye!

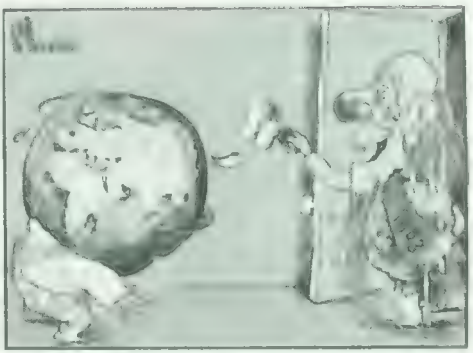

Hello!

(U. S. News & World Report)

ság természeténél fogva a szabadkereskedelem híve: az „eurokraták" így végül elfogadják azokat az amerikai javaslatokat, amelyeket a miniszterek tanácsa „irreálisnak és elfogadhatatlannak" tart. Ez utóbbi tanács különben nem is volt teljesen tisztában az amerikai javaslatok tartalmával: „A brüsszeli eurokraták az információ visszatartásának szokásos technikáját alkalmazták, abban a reményben, hogy az idő kényszere ráviszi majd a miniszterek tanácsát, hogy jóváhagyja beleegyezésüket."

Végül, miután az Egyesült Államok ellenőrzést gyakorol a napirend és a tárgyalási procedurák — ha ugyan nem az eredmények — felett, védelmébe vehet más államokat is, hogy így szorítsa defenzívába Európát: a GATT keretein belül felsorakoztatja a Brit Nemzetközösség tagjait (Ausztráliát és Új-Zélandot), továbbá a harmadik világ egyes országait is, s szembeállítja őket az európai közösség protekcionistának nevezett politikájával. Egy bizonyos területen — jelen esetben a mezőgazdaság terén — engedményeket érhet el, s ezek révén más intézkedéseket is elfogadtathat, mint például a vámok és egyéb korlátozások eltörlését, a magas technológiát képviselő szolgáltatások és javak korlátozását, amelyek talán a legfontosabbak az USA számára.

A Washington által a legnagyobb kitartással javasolt témák, amelyek szerepeltek az ottawai (1981. július), majd a versailles-i (1982. június), s végül a genfi (1982. november) konferenciákon, látszólag nem függenek össze. Az a két fő kérdés, amelyet az amerikaiak rendezni kívánnak, először a múltra vonatkozik, nevezetesen indítványozzák az exportot támogató hitelek és szubvenciók eltörlését (különösen a Szovjetuniónak termelt és eladott mezőgazdasági termékekre); másodszor a jövőt kívánják szabályozni, a szolgáltatásokat, a magas szintű technológia és a beruházások cseréjét akadályozó különböző kényszerítő intézkedések fokozatos eltörlése révén.

De az Egyesült Államoknak ezek a javaslatai mégiscsak logikusak. Kidolgozásuk során számoltak az amerikai exportstruktúra erősebb, s esetleg gyengébb pontjaival, s azzal is, hogy a kereskedelmi javak exportjában a mezőgazdasági termékek csökkenő tendenciát mutatnak. Az 1980—81-es pénzügyi évben az Egyesült Államok 45 milliárd dollár értékű mezőgazdasági terméket exportált (ez exportjának ötöde), s 13 milliárd értékben importált (ami importjának 13%-a), így tehát 28 milliárd dolláros rekordtöbbletet ért el. Másfelől a szolgáltatások exportja, mely a kereskedelmi mérlegnek nem, a fizetési mérlegnek viszont a részét alkotja, 1981-ben a kereskedelmi mérleg elszámolt exportjának közel a felét kitevő összegnek, 110 milliárd dollárnak felelt meg, s becslések szerint 1982-ben eléri a 137 milliárd dollárt.

A mezőgazdaság terén kitűzött amerikai célok végső soron az exporthitelek korlátozását szolgálják. Ezen a téren Európának felróják, hogy bár évente 7 milliárd dollár a deficitje az Egyesült Államokhoz képest, szub-

vencionálja mezőgazdasági exportját, s így elfogadhatatlan konkurrenciát teremt az amerikai termékeknek, pedig „az Egyesült Államok a mezőgazdasági termékek egész skáláján a legjobb minőségű árukat állítja elő".

Ám ha Európát az a vád éri, hogy szubvencionálja mezőgazdasági exportját évente 7 milliárd dollárral, az Egyesült Államok elismeri, hogy „hozzávetőlegesen 12 milliárd dollárt költ a mezőgazdasági termelők támogatásának rendszerére". A visszaszolgáltatási eljárások során közvetlenül szubvencionálni a mezőgazdasági termelőket, mint Európában, vagy állami alapok révén fenntartani a termelők jövedelmét, ahogy ezt az Egyesült Államok teszi, ez nem egy és ugyanaz a dolog? Ki lehet mutatni, hogy az amerikai szövetségi alapokból a termelőknek folyósított támogatás, amelyhez még az egyes államok ismeretlen összegű támogatása is járul, közel kétszer nagyobb, mint amennyit az európai közösség termelői 1980-ban igénybe vettek. Mi több, a „Nixon-fordulót" követően az Egyesült Államok olyan mezőgazdasági politikát fogadott el, hogy a mezőgazdasági export a nemzetközi piacon csakis „több mint méltányosan" növekedhet; ezt a kitételt tiszteletben is tartották, mert jóllehet az európai közösség részesedése a nemzetközi gazdasági piacon 10-ről 11%-ra nőtt az utóbbi évtizedben, az amerikaiaké ugyanazon idő alatt 14-ről 17%-ra.

Az amerikaiak ragaszkodása a hitel és az export problémáinak megvitatásához (ez utóbbit nemcsak a mezőgazdaság vonatkozásában vetik fel) politikai természetű okokkal magyarázható. Az amerikaiak maguk is elismerik, hogy „az európai mezőgazdasági politika megváltozása csak korlátozott előnyökkel járna az amerikai mezőgazdasági termelők számára ... A politika játszott szerepet az amerikai álláspont kialakításában." Nem szabad szem elől téveszteni az amerikai gazdaságot befolyásoló politikai kihatásokat, különösen a mezőgazdaság terén: becslések szerint a mezőgazdaságból származó jövedelem, mely 1982-ben elérte a 19 milliárd dollárt, tényleges vásárlóerejének mintegy 70%-át veszítette el az utóbbi három évben. Az Egyesült Államokban érvényesülő protekcionista tendenciák okát másban kell keresni, különös tekintettel arra, hogy ez a protekcionizmus egyre kedvezőbb visszhangra talál a kongresszusban, amikor az exportálók érdekeinek képviseletében nemzetközi méretekben is fellép. Ez a jelenség magyarázza különben az Európa ellen irányuló támadást a GATT legutóbbi közgyűlésén.

Ezen a közgyűlésen „a szenátorok és az amerikai képviselők kijelentették, hogy 1982 decemberében törvényjavaslatot terjesztenek be a tejtermékraktárak kiürítésére a Commodity Credit Corporation kedvezményes hitelei segítségével ..., ha az európai közösség nem kezd komolyan tárgyalni az exporthitelekről". Meg kell nyugtatni a haragos amerikai exportőröket, akik megmakacsolhatják magukat a választásokon. Mi több, az európai szubvenciók elleni támadás és a felhalmozott tejtermék felhasználásával való fenyegetőzés már a szövetség vezetésének megszerzésére irányuló politikát jelzi. Az amerikaiak elképzelése szerint az európaiaknak engedni kell — annál is inkább, mert a GATT-on belül különösen ingatag a helyzetük az exporthitelek tekintetében egy olyan nemzetközi testület előtt, amelyet az amerikaiak irányítanak. „Az amerikaiak elfeledkeznek arról — hangsúlyozza egy angol képviselő —, hogy a csúcstalálkozókon és a közgyűléseken az európaiak felháborodnak attól a gondolattól, hogy az Egyesült Államok rabszolgáivá válhatnak, s viszonylagos autonómiájuk megszűnhet; az Egyesült Államok természetesnek tartja a támogatásunkat, s ami még rosszabb, azt remélik, hogy ránk kényszerítheti az akaratát."

A nézeteltérések a kelet—nyugati kapcsolatok tekintetében a legélesebbek. Az Egyesült Államok, amely kész gabonát eladni a Szovjetuniónak, ellenzi a gondolatot, hogy Európa kétségbe vonhatja az amerikai eltökéltséget, látván a túlságosan könnyen és kedvező feltételek mellett a keleti országoknak nyújtott amerikai hiteleket. Bár a Tízek többször (legutóbb 1982. június 30-án) emelték a kamatlábat az Egyesült Államok kérésére, ez utóbbi továbbra is kétértelmű kapcsolatot tart fönn a Szovjetunióval: azt követeli Európától, amit saját maga nem

hajlandó megtenni, tekintettel kockán forgó érdekeire. Mindebből következik az áthidalhatatlanul eltérő két koncepció a szovjet fenyegetés, illetve az ellene való gazdasági védekezés tekintetében. A szovjet kihívásra adott válasz során a nyugati országok többé-kevésbé figyelembe veszik a saját érdekeiket — ez az, amit az európaiak elismernek, az amerikaiak viszont tagadnak. A valóságos vagy feltételezett szovjet expanzionizmust sarokba szorító „ellentámadás" meglehetősen erőtlen a belső egyensúlyt biztosító szükséglet miatt, amely az Egyesült Államokat mégiscsak arra bírja, hogy kereskedjen a Szovjetunióval: „a szovjetek tudják, hogy mi nem tudjuk másnak eladni a feleslegeinket" ismerte be az amerikai kereskedelmi minisztérium egyik tisztviselője.

Gyorsasági verseny a szolgáltatások terén

Amit az amerikaiak megpróbálnak elérni defenzív módon az exporthitelek terén, a szolgáltatások terén úgy próbálják megvalósítani, hogy közben magukhoz ragadják a kezdeményezést. A szolgáltatások széles értelemben olyan különböző tevékenységeket tartalmaznak, mint a bank-, a biztosítási, a szaktanácsadási, a távközlési szolgáltatások, az információ, a reklám, a tévé, a szállítás, a mérnöki és beruházási munka terén kifejtett tevékenység, széles értelemben a fejlett technológia vívmányai („software" típus). Az Egyesült Államok ezen a területen nagy előnnyel rendelkezik, ami uralkodó pozíciót biztosít a számára, melyet természetesen meg akar őrizni.

A gazdaságnak ez a szektora fellendülőben van: jelenleg a bruttó nemzeti össztermék 65%-át teszi ki, s az aktív népesség 70%-át foglalkoztatja, amerikai becslések szerint. Egyes elemzők szerint ez a szektor teszi azt is lehetővé, hogy a jelenlegi visszaesést sikerül korlátok közé szorítani: mialatt az ipari szektor 1981 júliusa és 1982 áprilisa között 1,3 millió munkahelyet veszített el, a szolgáltatások 217 000 új munkahelyet hoztak létre. Walter B. Wriston, az egyik legnagyobb amerikai bank, a Citicorp elnöke szerint „a bankoknak e szolgáltatások révén sikerült tavaly átalakítani a 28 milliárd dolláros amerikai kereskedelmi deficitet a kereskedelmi mérleg 7 milliárdos többletévé". Nem meglepő, hogy az Egyesült Államoknak jelenleg érdeke, hogy időben megszabaduljon a klasszikus iparágaktól, s erői maximumát koncentrálja a szolgáltatások szektorában: „A termelési tényezők, amelyek közrejátszanak a szolgáltatások gazdaságában, nagyobb mértékben vannak az Egyesült Államok birtokában jelenleg, mint az egyes gyáripari termékek előállításához szükséges tényezők."

Az újfajta, életképes munkamegosztásra támaszkodva az Egyesült Államok megengedheti magának, hogy a szabadkereskedelem híve legyen, mivel előre látható, hogy a gyáripari termékek előállítása a világ perifériájára szorul majd, viszont a magas színvonalú technológia koncentrálódik a fejlett kapitalista országokban. A régi iparágak gyorsuló kipusztulása így előnyös lehet, mert elősegíti a szolgáltatások fejlődését az Egyesült Államokban. Ám ez a változás csak akkor lehetséges, ha az amerikaiaknak sikerül elérni, hogy a fejlődő szolgáltatások a nemzetközi piacon kielégítő jövedelmet biztosítsanak. Ebben rejlik tehát a szabadkereskedelem melletti kiállásuk valódi oka, legalábbis ami az Egyesült Államokon belül ható gazdasági kényszert illeti, még akkor is, ha látszólag az amerikai álláspont a hagyományos és fenyegetett iparágak védelmét szolgálja; a végső cél nem más, mint a szolgáltatások akadálytalan fejlődését korlátozó gátak lerombolása.

Az Egyesült Államok jogosan véli úgy, hogy a szolgáltatások terén versenyképes. Terve az, hogy kihasználja az előnyöket; a világ többi részén gyökeret ver, mégpedig olyan mértékben, hogy derűsen nézhet a feltámadó konkurrencia elé, s korlátozhatja annak hatását. Ezt a kényes stratégiát már meg is valósítják. Számos ország, így Japán és az európai közösség megpróbálja behozni a hátrányát. Az európai csúcsértekezleten, 1982 decemberében Koppenhágában Thorn, a bizottság elnöke kiállt amellett, hogy közös európai erőfeszítéssel létesítsenek alapot az elektronikai és a távközlési iparágak fejlesztésére. Számolva a bekö-

vetkező fejleményekkel, az elsősorban érintett európai államok már arra készülnek, hogy megvédjék területüket az amerikai behatolással szemben. Például több ország (Svédország, az NSZK, Franciaország, Dánia és Ausztria) máris olyan törvényeket léptettek életbe, melyekkel ellenőrizni lehet a személyekre és a vállalatokra vonatkozó információkat, melyek különösképpen érdeklik a multinacionális amerikai trösztöket. Az Egyesült Államokon kívül szigorúan szabályozni kell a bankokat, a beruházásokat és a biztosító társaságokat. Egyes szolgáltató társaságok (tömegtájékoztatás, légi közlekedés) máris felhasználják nemzeti monopóliumukat a nemzetközi — elsősorban az amerikai — konkurrencia korlátozására. Mindez érvényes az európai szolgáltatások piacára, ahol az amerikaiak „a legfőbb vetélytársak . . ., akik serkenteni akarják a magas technológiai szintű termékek fejlődését, oly módon, hogy beavatkoznak a piac természetes erőinek játékába . . . Hogy ez sikerüljön nekik, felhasználnak minden rendelkezésükre álló eszközt: kedvezményes pénzügyi rendszereket, beavatkozást a tőkék piacára, s a beruházásokat szolgáló kereskedelmi politikát és intézkedéseket."

Az Egyesült Államok, amely vagy nyolcszázötven, a szolgáltatások exportját gátló akadályt szüntetett meg, fellép a vámhatárok ellen, amelyek annál bosszantóbbak a számára, mert elképzelhető, hogy olyan országok, mint Brazília és India is lépésekre szánják el magukat. Az amerikaiak a nemzetközi szervezetekben minél előbb szeretnének olyan, csak általuk végrehajtható intézkedéseket hozni, amelyeknek révén kész tények elé állíthatnák partnereiket. A szövetségi távközlési bizottság amerikai részről máris új szabályozást fogadott el, amit az egyes nemzeti társaságok sem javasoltak, retorziótól tartva. Ugyanakkor valamennyi 1979 óta tartott nemzetközi konferencián az Egyesült Államok hangoztatja a szolgáltatások piacának felszabadítását a korlátozások alól. Az amerikaiak arról is meggyőzték mgukat, hogy a GATT a legmegfelelőbb szervezet az erről szóló tárgyalások megszervezésére és ellenőrzésére.

A Tizek rendezik soraikat

1982 novemberében sikerült végrehajtaniuk az első hatékony akciót az amerikai nyomás ellensúlyozására. Az amerikai stratégia világos volt: Európa engedni fog a harmadik világ nyomásának az exporthitelek terén, s kénytelen lesz elfogadni a szolgáltatások piacának liberalizálását is, amire pedig kevés hajlandóságot mutatott. Úgy tűnt, hogy az Egyesült Államok, eltérően szövetségeseitől, mind a két játszmából győztesen kerül ki.

A kísérlet az „eurokraták" támogatásával kis híján eredménnyel járt, de a politikusok, akik tisztában voltak azzal, hogy a Közös Piac léte forog kockán, s feldühödtek az amerikaiak fenyegetéstől sem visszariadó, huszáros módszereitől, rendezték soraikat, s szembeszegültek a mechanizmussal. „Csak támogathatjuk a Közös Piacot a jelen körülmények között, miután az amerikaiak láthatóan arra törekednek, hogy kétségessé tegyék a közösségnek még az alapjait is" — jegyezte meg egy brit politikus.

Az amerikaiaknak tehát nem sikerült komolyabb engedményt kikényszeríteniük, még ha partnereik el is határozták, hogy tanulmányozni fogják a szolgáltatások és hitelek exportjának kérdéseit, megkönnyítendő a későbbi tárgyalásokat. Vajon ez kudarc? Minden attól függ, kinek kudarc, s mennyi időre. Európa egységesebben került ki a tárgyalásokból, s tudatára ébredt, hogy eddig nem használta ki teljesen a lehetőségeit. Jellemző, hogy Koppenhágában az európai tanács elfogadni látszott Mitterrand érvelését, aki felhívta a figyelmet, hogy miközben el kell törölni a belső elzárkózást a közös piacon belül, „védekező rendszert kell teremteni a más nagy kereskedelmi csoportok részéről fenyegető túlzások ellen". Megértette-e vajon a Közös Piac, hogy különösen nyitott a nemzetközi árfolyamhullámzásokkal szemben? S képes-e arra, hogy olyan hatékony támadásba menjen át, amilyen hatékonyan védekezett? „A rákényszerített tárgyalásokon, mint amilyen a GATT miniszteri találkozója is volt, ahol az egyes tagállamok lényeges érdekeit vonták kétségbe, az európai közösség leszögezte álláspontját. De miközben

sikerült egységes álláspontot kialakítani, a japán importot elősegítő egyes eljárásokkal szemben, már kevesebb egységről tett tanúságot a GATT olyan tagállamai esetében, amelyek a szabadkereskedelem elvét támogatják."

Az Egyesült Államok számára a mostani GATT-forduló értékelése, tekintettel a komplex eredményekre, nem egyszerű. Látszólag kereken visszautasították az amerikai javaslatokat, s ennek Washingtonban tudatában is vannak, de e visszautasításnak nemcsak negatív elemei vannak. Az amerikai politikusok most úgy érezhetik, jogukban áll nekik is felhasználni azokat a fegyvereket, amelyeket hiába próbáltak betiltani. Ez az eljárás most a szabadkereskedelem képviselői számára is teljesen legitimmé vált, mert a mások által megrendített, a protekcionisták által fenyegetett egyensúly helyreállításáról van szó. Éppen ezt a lehetőséget látta előre egyértelműen M. Brock, amikor a GATT ülésszakának megnyitása előtt kijelentette: „A mi dömpingellenes és más hasonló jellegű intézkedéseink célja, hogy semlegesítsék, illetve kiküszöböljék azt a kereskedelmi gyakorlatot, mely kárt okoz az amerikai iparnak és mezőgazdaságnak. Ezek az intézkedések elsőrendű fontosságú eszközök, mert általuk vagyunk képesek politikai szinten is előmozdítani a kereskedelmi forgalom liberalizálását."

Megteheti-e az Egyesült Államok, hogy nyíltan és teljesen protekcionista politikát kövessen? Mindenesetre ezzel fenyeget, de már kevésbé biztos, hogy végre is hajtja. Az elképzelhető, hogy leszállított áron árulja a világpiacon az amerikai tejtermék-fölösleget. Az európai közösség viszont kemény vámot vethet az állati takarmányra, amely sérelmes lehet az amerikai érdekekre: „Csak a kukoricaszármazékok terén a Közös Piac vámjai, tekintettel arra, hogy e termékeknek mintegy a 75%-át importálja, az Egyesült Államokban tonnánként 120 dollárról 80 dollárra nyomhatják le az árakat" — jelentette az I. S. Joseph Co., az egyik legnagyobb mezőgazdasági exportőr cég elnöke. Egy kereskedelmi válságban az a fél, mely rövid távon a legtöbbet veszítheti, egyúttal az a fél is, mely a legtöbbet nyerheti

(Daily World)

a valuták árfolyamváltozásain: márpedig ez a fél az Egyesült Államok, Európával szemben.

Lehetetlen a szakítás

Valószínű, hogy tovább folytatódnak a tárgyalások: elég felidézni, hogy a Nixon-forduló kilenc évig tartott. De van-e az Egyesült Államoknak esélye arra, hogy ismét ő marad felül? Számos ok miatt lehet ebben kételkedni. Először is, az első fordulóban a partnerek — elsősorban az iparosodott országok — tartós és erős növekedési periódusban voltak, s így általában kedvezően ítélték meg a liberalizáló intézkedéseket, melyeknek előnyeiből mindannyian részesedtek. Ám a nehézségek korszakában, amikor nézeteltérés áll fönn a válság okait illetően, továbbá a kilábalás eszközeiről és a protekcionizmusról vallott felfogás tekintetében, egyáltalán nem biztos, hogy az Egyesült Államoknak sikerül meggyőzni tárgyalópartnereit liberalizáló javaslatainak igazáról, mikor a többi ország attól tart, hogy az amerikai javaslatok elfogadása árthat az

érdekeiknek. A gazdasági visszaesés fokozza a visszavonulás tendenciáját, s azt, hogy a gazdaságot elsősorban nemzeti alapokon érdemes megszervezni: „Még Adam Smith is protekcionista lenne manapság" — jelentette ki M. Bergsten, az amerikai pénzügyminiszter munkatársa.

Egyébként az amerikai gazdaság nemzetközivé tétele sebezhetőbbé teszi az Egyesült Államokat partnerei nyomásával és követeléseivel szemben, bárkik is legyenek azok, mégpedig arányos mértékben azzal, hogy azok visszavonulnak a nemzetközi gazdaságtól. Az amerikaiak arra kényszerülnek, hogy megbarátkozzanak relatív gazdasági meggyengülésük gondolatával, még ha illúziókat táplálnak is a nemzetközi rendszerről, s szavakban hajthatatlannak is mutatkoznak. E tekintetben jellemző az amerikaiak visszakozása a szibériai gázvezeték ügyében.

Végül is Európa, nehézségeivel együtt, komoly vetélytárssá vált. Az Egyesült Államok ezzel tökéletesen tisztában van, s éppen ezért szeretné megerősíteni túlsúlyát, vezető szerepét az európaiakkal szemben. David Watt, a Nemzetközi Ügyek Királyi Intézetének igazgatója mondotta: „Európának sokáig el kellett fogadnia az amerikai védelmet az amerikai feltételek szerint. De az európai gazdasági potenciál növekedése, s az amerikai gazdaság bebizonyosodott sebezhetősége számos európai vezetőt arra késztetett, hogy a szövetség gondolatát egy újfajta bizalom szellemében közelítse meg, mely lehetővé tenné, hogy a közös döntésekben ők vétót is emelhessenek."

Ha ez a nézőpont igazolódik, s a konfliktusok meg a feszültségek tovább növekednek a főszereplők között, anélkül, hogy a szakítás egy pillanatra is lehetségessé válna, a jól felfogott érdek elkerülhetetlen kompromisszum felé mutat, mert a partnereknek meg kell érteniük egymást. De sor kerülhet-e erre anélkül, hogy némileg módosulna a jelenlegi gazdasági helyzet?

Az Egyesült Államok pénzügyi mérlege (bevételek).

1. Idegen piacokon amerikai szolgáltató társaságok által szerzett bevételek (1980-as becslések)

Szolgáltatások	Milliárd dollár
Könyvelés	2,35
Reklám	2,05
Bankszolgáltatások	9,10
Vállalatok vagy szabad értelmiségi szakmák tagjai által nyújtott szolgáltatás	1,07
Mérnöki és építészi tevékenység	5,36
Oktatás	1,27
Munkavállalás	0,55
Járadékok	1,26
Egészségügy	0,27
Hírközlés	0,60
Biztosítás	6,00
Hitelvisszafizetés	2,35
Szállás	4,60
Mozi	1,14
Turizmus	4,15
Szállítás	13,96
A 16 szolgáltatás összesen:	56,05
Különböző egyéb pénzügyi, hírközlési és egyéb szolgáltatások:	4,00
ÖSSZESEN:	60,05

Forrás: Economics Consulting Services, Inc., in Focus, november 1982.

2. Idegen piacokon amerikai cégek leányvállalatai által szerzett bevételek (1981-es becslések)

Szolgáltatások	Milliárd dollár
Termelési szolgáltatások (kőolaj és földgáz)	6,45
Tartályhajózás	9,58
Csővezetékek	1,82
Biztosítás és ingatlanforgalom	20,70
Bankszolgáltatások	4,29
Építkezés	20,89
Kereskedelem (nagyban és kicsiben)	5,20
Szállítás és hírközlés	15,57
Szálloda	1,80
Reklám	1,58
Mozi és tv	1,23
Mérnöki tevékenység	4,69
Könyvelés	0,50
Egyéb	5,64
ÖSSZESEN:	99,94

Forrás: U. S. Department of commerce, in Financial Times, 1982. november 22.

(A francia folyóirat 1983. januári számából)

AZ USA ÉS LIBANON — NEM SZABAD FELEJTENI

Az alább közölt anyagok célja kettős. Egyrészt, hogy bepillantást nyújtsanak az olvasónak a libanoni probléma megoldásáról folytatott tárgyalásokon képviselt amerikai, arab és izraeli álláspontokba, az amerikai tárgyalási technikába, taktikába, amelyek következményei a későbbi eseményekben megnyilvánultak. Másrészt a szerkesztőség célja volt az is, hogy a közvélemény ne térjen napirendre olyan események fölött, mint a bejrúti tömeggyilkosság, mert az ilyen távoli borzalmak iránti közöny nagyon is veszedelmes lehet — mint látható, így ítélte meg a Le Monde diplomatique szerzője is. A kéziratok nyomdába adásakor még nem volt ismeretes az izraeli Kahan-bizottság jelentése, amely február 8-án megállapította egyebek közt Sharon hadügyminiszter felelősségét a mészárlásokért. Tiszteletreméltó eredmény ez egy izraeli bizottság részéről, még ha az igazságnak csak egy részét sikerült is feltárniok, s jellemző módon erre is az következett, hogy a hadügyi tárcáról lemondani kényszerült Sharont nyomban „rehabilitálták" is azzal, hogy megtartották a kormány tagjaként. — *N. Sz. szerk.*

afrique asie

A Reagan—Szaúd—Khaddam-tárgyalás bizalmas jegyzőkönyve

Bejrút legerősebb izraeli bombázása idején, amikor a PFSZ arab csúcstalálkozót sürgetett, hogy megfeleljenek a kihívásra, az Arab Ligának „sikerült" egy hatos bizottságot felállítania, amelynek fő feladata az volt, hogy tárgyaljon az ostromlott palesztin harcosok kivonulásáról a libanoni fővárosból. Az *Afrique—Asie* című hetilap ekkor leplezte le az amerikai—izraeli stratégiát, s rávilágított arra, hogy a mérsékelt arab rendszerek bűntársai az ostromlóknak és támogatóiknak. Ezeknek az arab rezsimeknek a szándékai világosan tükröződtek a fezi csúcstalálkozón, amelyet rögtön azután tartottak, hogy a PFSZ harcosai és vezetősége kiürítette Bejrútot. Hogyan folytak le ezek a tárgyalások? Mi volt a résztvevő felek célja? Meddig terjed egyes arab vezetők bűnrészessége? A dokumentum, amelyet most kizárólagos joggal közlünk, érdekes választ ad ezekre a kérdésekre. Egy olyan bizalmas tárgyalás jegyzőkönyvéről van szó, melyen egyrészről Ronald Reagan amerikai elnök és külügyminisztere, George Shultz, másrészt az Arab Liga által megbízott delegáció vett részt. Ennek Szaúd-Arábia külügyminisztere, Szaúd el-Fejszál herceg és szíriai kollégája, Abdelhalim Khaddam voltak a tagjai. A tárgyalások tartalma messzemenően leleplező.

Reagan elnök: Örömmel üdvözlöm

Önöket. Azt hiszem, hogy miután Shultz-cal folytatott megbeszéléseik során elérkeztek egy bizonyos pontig, itt az ideje, hogy folytassuk tárgyalásainkat a már megvitatott kérdésekről. Szeretném előrebocsátani, mennyire szeretnénk folytatni erőfeszítéseinket a Közel-Keleten. Éppen ezért van szükségünk a segítségükre és az együttműködésükre. Meg vagyunk győződve arról, hogy Libanonnak központi kormányra van szüksége, amely teljes szuverenitást élvez, és minden idegen erőnek el kell hagynia Libanont, s vissza kell térnie a hazájába, legyen szó az izraeliekről vagy a szírekről.

Ami a palesztinok általában vett helyzetét illeti, azt a jelenlegi békefolyamat fényénel kell rendezni. De ma a legfontosabb probléma a palesztin erők jelenléte Nyugat-Bejrútban, következésképp először ezeknek az erőknek kell visszavonulniuk, hogy a többi idegen erő is elhagyhassa Libanont. Legfontosabb célunk, hogy minden idegen erő hagyja el Libanont. Ebből a szempontból értékeljük az Önök segítségét, ugyanúgy, mint a többi arab országét. Rá kell venni a palesztin erőket, hogy hagyják el Nyugat-Bejrútot, átmenetileg vagy véglegesen; s talán, ennek következtében, le kell telepíteni őket a különböző arab országokban. Jelenleg szeretném ismerni az Önök véleményét erről a kérdésről.

Szaúd el-Fejszál herceg: Ha megengedi, elnök úr, szeretném hangsúlyozni, hogy tegnap gyümölcsöző eszmecserét folytattunk Shultz úrral, Libanonról. Szó esett az ország szuverenitását biztosító garanciákról, területi integritásáról, függetlenségéről, s egy olyan központi kormány felállításáról, amely képes elérni ezeket a célokat. Nemcsak megegyeztünk ezekről a kérdésekről, de összehangoljuk erőfeszítéseinket Libanonnal ebben az értelemben. Itt nincs probléma. A mi feladatunk, elnök úr, hogy képviseljük az Arab Ligát, s elérjük az ENSZ Biztonsági Tanácsa 508. és 509. számú határozatának végrehajtását, amely előírja az izraeli csapatok visszavonását Libanonból.

Ami a többi érintett kérdést illeti, a PFSZ nyilvánosságra hozta döntését, hogy elhagyja Bejrútot. Ugyanakkor szeretném leszögezni, elnök úr, hogy Szíria és a többi arab ország nem hárítja el magáról a felelősséget. Tegnap számos alapvető, Bejrút kiürítésére vonatkozó kérdést oldottunk meg Shultz úrral. E kérdéseket a következőképpen lehetne összefoglalni: ha ezt a tervet sikerül végrehajtani, mi történik az izraeliekkel? Vissza fognak vonulni? Ellenkező esetben milyen őket sújtó intézkedésre lehet számítani, elsősorban az Egyesült Államok részéről? Mi a libanoni helyzetre vonatkozó, részletes javaslatokat is kidolgoztunk. Shultz miniszter joggal mondotta, hogy a probléma súlyosbodik, és a helyzet robbanásveszélyes. Éppen ezért tettünk konstruktív javaslatokat, amelyeket már biztosan átadták Önnek. Ha nincs ellenére, szeretnénk megismerni a véleményét e javaslatokról.

Reagan: Ami bennünket illet, mi minden rendelkezésünkre álló eszközt igénybe veszünk, hogy az izraelieket rábírjuk a visszavonulásra. Ennek legfőbb akadálya a PFSZ-hez tartozó erők jelenléte Bejrútban, amelyek előzőleg megtámadták az izraelieket.

Szaúd: Szeretnék néhány felvilágosítással szolgálni ezen a téren. Szír testvéreinkkel együtt azon munkálkodtunk, hogy tűzszünetet érjünk el Dél-Libanonban. Ebben a periódusban a palesztinok bizonyságot tettek hidegvérükről, fegyelmezettségükről, s arról, hogy ellenőrzik tevékenységüket. A palesztinok soha nem sértették meg a tűzszünetet. A néhány általuk végrehajtott megtorló akció csak szimbolikusnak volt nevezhető. Ezt már bebizonyítottuk Habib úrnak, és az amerikai követségnek. Nem azért jöttünk ide, hogy meghatározzuk a felelősség mértékét. Különlegesen fontos szerepet játszottunk a tűzszünetben, s soha nem tapasztaltuk, hogy a palesztinok megszegték volna a tűzszünetet.

Reagan: Az izraeli hadművelet célja az volt, hogy kiűzze a PFSZ-t. Erőfeszítéseink arra irányulnak, hogy ezt a célt el lehessen érni, s hogy Libanon független és szuverén állammá váljék.

Szaúd: Ezen a téren nincs eltérés álláspontjaink között. De attól tar-

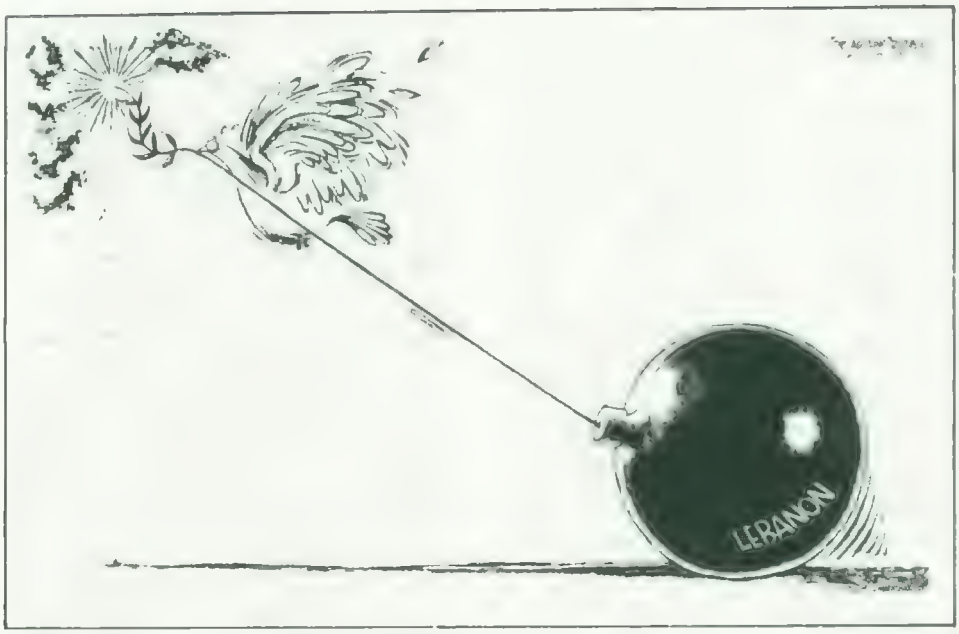

(U. S. News & World Report)

tunk, hogy ha a palesztinok egy más térségbe települnek át, Izrael kifogást talál egy újabb invázióra. Ugyanis egy ilyen átmeneti megoldás a problémák egész sorát veti fel, amellyel a palesztinoknak és a befogadó országoknak egyaránt szembe kell nézniük. Elsősorban, milyen garanciát nyújthatunk a befogadó országoknak egy esetleges újabb izraeli invázió ellen, s milyen biztosítékaik lesznek a palesztinoknak, hogy végül visszatérhetnek a hazájukba? Mert ezek az emberek, elnök úr, meg vannak fosztva a lakóhelyüktől, s az ő problémáikra is megoldást kell találni.

Khaddam: Engedje meg, excellenciás uram, hogy kifejezzem elégedettségemet a találkozónkra lehetőséget adó alkalom miatt. Ebből az alkalomból hadd adjam át Asszad elnök üdvözletét. Ugyanakkor meg szeretném ragadni a lehetőséget, hogy közöljem Önnel álláspontunkat. A jelenlegi körülmények között nagyra becsülöm az őszinteséget és a szigorúságot. Libanon izraeli inváziója meggyőzött bennünket arról, hogy 1948, Izrael állam megalapítása óta, Izrael a térség biztonságának aláaknázására és destabilizálására törekszik. Elég röviden áttekinteni mindazt, ami 1948 óta lejátszódott, hogy belássuk, a mostani eseményeket tragédiák és rombolások hosszú sora előzi meg. Ezek közül az utolsó a libanoni, ahol Izrael több tízezer embert ölt meg, két várost és falvakat rombolt le. És mindezt arra hivatkozva tette, hogy biztonságot akar teremteni Galileában. Előzőleg tűzszünet volt érvényben, az amerikai források is megerősítették: elsőként Habib urat és az amerikai követséget informáltuk róla. Ám Izrael, mindezek ellenére, végrehajtotta libanoni inváziójat. Ezután került sor az ismert eseményekre.

Excellenciás uram, mi, az arab világban, akarjuk és keressük a békét. Ám minden alkalommal azt tapasztaljuk, hogy ha az arabok a béke nyelvén szólnak, az izraeliek újabb akadályokat támasztanak, s olyan helyzeteket teremtenek, amelyek felszítják a gyűlöletet a térségben. Meg vagyok győződve arról, hogy osztja azt a véleményemet, hogy a libanoni tragédia fájdalmas nyomokat hagy a lelkekben, és növeli a gyűlöletet. Úgy véljük, hogy ha Izraelben folytatódik ez a szélsőséges politika, vége szakad az arab világ jelenlegi mérsékletének, s az ellenségeskedések új szakasza köszönt be. Mert az arabok

nem felelhetnek „mérsékelten" az izraeli szélsőségekre. A dolgok jelenlegi állapota nem szolgálja sem a békét, sem a biztonságot, sem a térségben, sem az egész világon. Meg vagyunk győződve arról, hogy az Egyesült Államoknak kiemelkedő szerepet kell játszania a jelenlegi körülmények között, különösképpen azért, mert kötelezettséget vállalt Izrael biztonságának megőrzésére, s ennek az államnak maximális katonai, gazdasági és politikai segítséget nyújt. Ha összesítjük, mennyi segítséget kap egy izraeli állampolgár az Egyesült Államoktól, ez jócskán meghaladja azt az összeget, amelyet egy amerikai állampolgár a saját kormányától kap. Innen fakad az Egyesült Államokat terhelő különleges felelősség az igazság és az egyenlőség megteremtését célzó erőfeszítésekben.

Ami bennünket illet, kifejezzük azt a kívánságunkat, hogy töltse be azt a történelmi feladatot, amelyet Eisenhower elnök töltött be az Egyiptom elleni hármas invázió idején, 1956-ban. Egy hasonló történelmi szerep, ha Reagan elnök vállalkozik rá, megnyitná az utat a béke és az igazság új perspektivái előtt, lehetővé tenné az együttműködést az Egyesült Államok és az arab országok, köztük Szíria között is. Azt reméljük, és azt várjuk, hogy betölti ezt a történelmi szerepet, mert a térségnek nagy igazságtalanságot és elnyomást kellett elszenvednie, s Ön jól tudja, ennek milyen súlyos következményei lehetnek. Megragadom az alkalmat, s kifejezem megkönnyebbülésemet az Ön azon véleménye hallatán, hogy az izraeli csapatokat vissza kell vonni Libanonból. Ezt a nézetét fejtette ki Ön abban a levélben, melyet Hafez el-Asszad elnökhöz intézett, s amelyet Habib úr adott át. Másfelől úgy gondoljuk, a tegnap Shultz úrral megvitatott javaslat konstruktív és hasznos, s hogy az arab államok csoportja tudatában van felelősségének e vonatkozásban.

Egyetlen függő kérdés marad: amennyiben a palesztinok visszavonulnak Nyugat-Bejrútból, az izraeliek kötelesek szintén új állásokat elfoglalni, előkészítendő végleges visszavonulásukat. Ám számos jel mutat arra, hogy az izraeliek azért nyomultak be az országba, hogy ott berendezkedjenek. Mindez ellentmondásban áll azzal a három ponttal, amellyel kapcsolatban már megegyezésre jutottunk Habib úrral. E három elvi jelentőségű pont a teljes visszavonulás, a tűzszünet, s az izraeliek visszavonulása meghatározott állásokba. Mindez végül a teljes kiürítéshez kell hogy vezessen, amelyet a libanoni kormánnyal és a többi, a libanoni helyzetben érintett féllel összhangban kell végrehajtani. Emlékeztetni szeretném arra, amit testvérem, Szaúd herceg mondott: Szíria kötelezi magát arra, hogy segít megőrizni Libanon függetlenségét és szuverenitását annak egész területén, mert csak egy erős és független Libanon képes biztonsága megőrzésére — márpedig ez megkönnyebbülést jelentene Szíriának és az egész térségnek. Ennek feltétele, hogy Libanon függetlenségét a muzulmán és a keresztény közösség közötti nemzeti szövetség garantálja, kizárva minden felekezeti megjelölést. Nemzeti közmegegyezést és nemzeti kormányt kell létrehozni; ezek nélkül Libanon jövője kiszámíthatatlan.

Úgy véljük, sürgetően szükséges létrehozni a libanoni szuverenitást a libanoni terület egészén. Az Ön e tárgyra vonatkozó kijelentéseivel elégedettek vagyunk. Megerősítem, hogy mi az egész arab világban és Szíriában egyaránt kötődünk a stabilitáshoz, az igazsághoz és az egyenlőséghez, amelyek nélkül a térség nehéz korszak elé néz. Ön kétségtelenül felismerte a Közel-Kelet fontosságát a biztonság, a béke és a világgazdaság szempontjából. Elégedetten hallottuk Shultz úr kijelentéseit a kongresszusban. Reméljük, hogy az Egyesült Államok világos és határozott álláspontot foglal el, olyan álláspontot, amely az arabokat az amerikai igazság és egyenlőség iránti bizalommal tölti el. Tudjuk, hogy az amerikaiak kötelezettséget vállaltak Izrael biztonságának megőrzésére, de ez a kötelezettség egy bizonyos pont után már destabilizációs fenyegetést jelent a szomszédos országok számára. Gondolom, nem ez az a cél, amelyet az amerikai fél el akar érni, mert ez nem szolgálná sem a térség, sem pedig a világ érdekét. Még egyszer meg-

köszönöm Önnek, excellenciás uram, hogy lehetővé tette számunkra ezt a megbeszélést. Igyekszünk jobb kapcsolatokat fenntartani az Ön országával. Egyes pontokon megegyezés, más pontokon eltérés áll fönn közöttünk, de az építő dialógus szándéka azt ígéri, hogy sikerül biztosítani a békét és a biztonságot, nem csupán a térségben, de az egész világon. Ezen a módon szolgálhatjuk közös érdekeinket, s az összes többi nép érdekeit is.

Shultz miniszter: Az elnök emlékeztet arra, hogy az Egyesült Államok kívánatosnak tartja és igyekszik elősegíteni egy nemzeti kormányzat létrejöttét Libanonban: erőfeszítései arra irányulnak, hogy megoldást találjon Bejrút problémájára, s mindazon problémákra, amelyek ehhez kapcsolódnak. Ami azt a kérdést illeti, hogy hová menjenek a palesztin harcosok, úgy tudom, Önök előzőleg javaslatot terjesztettek be, amelyben azt indítványozták, hogy a palesztin harcosok menjenek Észak-Libanonba. Mint az Önök figyelmét erre felhívtam, a libanoni kormány visszautasította ezt az ajánlatot.

Ebből adódik a jelenlegi kérdés: kialakítottak-e álláspontot arra vonatkozóan, hogy mi módon hagyják el a palesztin harcosok Nyugat-Bejrútot? Meg szeretném kérdezni Khaddam miniszter urat, vajon Szíria hajlandó-e vendégül látni a PFSZ vezetőit, s velük együtt a mintegy ötezer harcost, s ezzel együtt hajlandó-e ugyanakkor átirányítani a többi palesztin katonai személyt Észak-Libanonba, ahonnan majd néhány, a befogadásukra kész arab országba távozhatnak? Ha Ön ebbe beleegyezik, az elnöknek lenne néhány javaslata arra vonatkozólag, hogy milyen szerepet játszhat ebben Habíb úr. Előzetesen azonban meg szeretném ismerni a véleményét erről a kérdésről, minthogy ez meghatározza azokat a döntéseket, melyeknek meghozatala jelenlegi legfontosabb feladatunk.

Khaddam: Ami a PFSZ vezetőségét és irodáit illeti, már kinyilvánítottuk hajlandóságunkat, hogy ezeket készek vagyunk befogadni, feltéve, hogy a palesztin vezetők kérik ezt. Ami pedig a többi harcost illeti, Asszad elnök már küldött üzenetet Reagan elnöknek ebben a tárgyban. Ezen a téren bizonyos számú problémával kell számolnunk, amelyeknek egy része a palesztinok globális helyzetével, másrészt azzal áll összefüggésben, hogy vajon ez a megoldás milyen helyzetet teremt az emigrációban élő mintegy négyszázezer palesztin számára. Tegnap a következő kérdést tettem föl: csak arról van-e szó, hogy a palesztin harcosoknak el kell hagyniuk Bejrútot, vagy arról, hogy Libanonból is távozniuk kell?

Ha csak a Bejrútból való távozásról van szó, a probléma egy bizonyos módon vetődik fel. Ha Libanont is el kell hagyniuk, egészen másról van szó. Köztudott, hogy több mint harmincezer harcosról van szó, s többségük családapa. Mindebből következik, akármelyik megoldást vesszük szemügyre, hogy mintegy százötvenezer palesztint kell evakuálni. Ekkora horderejű kérdésben Szíria nem viselheti egyedül a felelősséget, mert így az ország a palesztinok révén a terrorizmus „központjává" válhat az arab világban, s igen bizonytalan helyzet jönne létre. Ekképp harminc év alatt a negyedik palesztin exodusra kerülne sor. Mindehhez egy kifejezetten szíriai tényezőt is számításba kell venni: a menekülteknek ez a tömege gondot jelentene Szíria biztonságára nézve is. Nem fogadható el, hogy a megoldásként egy problémát az egyik országból a másikba helyezünk át.

Tekintetbe véve az elhangzottakat, Szíria úgy döntött, hogy kész befogadni a PFSZ vezetőségét, az intézményekkel együtt. Mindezeken túl ott van a palesztin felszabadítási hadsereg, amely az arab békefenntartó erők része. Ez a kontingens szintén visszatér Szíriába. De a jelenlegi feltételek között Szíria nem viselheti egyedül ezt az egész terhet, s nem akar a határain belül szembenézni az egész problémával. Ha ezt tenné, törvényesítené Izrael libanoni agresszióját. Mint ezt testvérem, Szaúd herceg mondotta, egy ilyen megoldás hozzájárulna ahhoz, hogy Izrael az arab világon belül újabb országot vegyen célba, háborús gépezetüknek, ennek a gigantikus katonai szervezetnek az

arroganciája és agresszivitása arra késztetné az izraelieket, hogy újabb céltáblát keressenek maguknak az arab világban. Mindezt Sharon is tekintetbe vette, amikor bevallotta Suareznek, hogy nem távozik addig Libanonból, amíg nem segít ott hatalomra egy, az izraelieknek engedelmeskedő kormányt. Egy másik interjúban ugyancsak Sharon mondta azt, hogy ha Begin helyében volna, nyolc óra alatt Ammanban teremne, elűzné Husszeint és Arafatot ültetné a helyére.

Igaz ugyan, excellenciás uram, hogy nem normális helyzetben élő emberekkel van dolgunk, de azzal is tisztában kell lennünk, hogy egy újfajta nácizmussal kell szembenéznünk, amit a náciknál sokkal rosszabb emberek képviselnek. Meg vagyok győződve arról, excellenciás uram, hogy ha Ön tájékozódott azokról a tényekről, melyeket az amerikai tömegtájékoztató eszközök is közöltek, s amelyek csak egy részét alkotják az igazságnak, pontos képet nyert arról az igazságtalanságról, amelyeknek most újból áldozatul estünk. Ismétlem, Szíria nem oldhatja meg egyedül a libanoni problémát. Őszintén megvallva, ha a palesztinok berendezkednek nálunk, nem akadályozhatjuk meg őket abban, hogy visszatérjenek Libanonba, minthogy a szíriai—libanoni határ igen hosszú, s ez újabb problémákat vetne föl. Éppen ezért ebben az ügyben ezt a tényezőt is tekintetbe kell vennünk. Mi segítséget nyújtunk a gondok megoldásához, de nem akarjuk egyszerre abban a helyzetben találni magunkat, hogy a nekünk nyújtandó segítség módozatait kelljen keresnünk.

Reagan: Ne túlozzuk el a helyzetet. Néhány ezer Nyugat-Bejrútban tartózkodó fegyveresről vitatkozunk. Ezret sem haladja meg azoknak a vezetőknek a száma, akik Szíriába távoznak. Azt hiszem, célszerű lenne Habib urat elküldeni azokba az országokba, amelyek hajlandónak mutatkoznak a palesztinok fogadására. Ami a helyben maradókat illeti, őket le kell fegyverezni, s ennek végrehajtásában a libanoni kormány az illetékes. Ez annál is inkább így van, mert kifejezte készségét, hogy kész befogadni őket, mint Libanonban tartózkodó állampolgárokat.

Ami ezeknek a személyeknek a Libanonba való visszatérését illeti, a határokon át, ez kizárólagosan libanoni probléma; a libanoni kormány felel a saját határaiért, s képesnek kell lennie arra, hogy a területén új hadsereget szervezzen. Ami a többi arab országot illeti, összpontosítjuk erőfeszítéseinket, hogy meggyőzzük őket arról, hogy az igazságot és az egyenlőséget keressük, s az Egyiptom és Izrael közötti viszony mintájára elő akarjuk segíteni valamennyi arab kibékülését. Tehát nem arról van szó, hogy ezer meg ezer palesztint akarunk Szíriába küldeni, hanem csak a palesztinoknak arról a „klikkjéről" beszélünk, amely jelenleg Nyugat-Bejrútban található.

Ezek az emberek valójában terroristák, akikkel szemben el lehet hárítani a felelősséget mindenféle hadművelettel kapcsolatban, nemcsak Libanonban, de a világ többi részén is. Ők állítanak akadályokat mindaz ellen, amit Libanonban meg akarunk valósítani, ők a mindannyiunk által áhított béke akadályai.

Shultz: Figyelmesen meghallgattam a javaslataikat. Ha megengedik, a következőképpen foglalnám össze mindazt, amit Szaúd hercegi fenség és Ön javasolt, tehát tegnapi indítványaikat:

1. Szíria hajlandó befogadni a PFSZ vezetőségét, s velük együtt mintegy ezer harcost a kíséretükben, akik jelenleg Nyugat-Bejrútban tartózkodnak;

2. Az Arab Liga képviselőiként próbálják meggyőzni a libanoni kormányt, hogy engedélyezze a többi, jelenleg Nyugat-Bejrútban tartózkodó palesztin csoport észak-libanoni tartózkodását;

3. Az arab országok viselik a felelősséget a „szétosztás" műveletéért. Itt mintegy ötezer harcosnak a különböző arab országokba való irányításáról van szó.

E három ponttal kapcsolatban hozzá szeretném fűzni: készek elfogadni Habib úr segítségét abban a formában, ahogy ezt az elnök úr meghatározta? Ezek az erőfeszítések hozzá-

járulnak a palesztinok elosztásához, amelyről az imént beszéltünk.

Végül meg szeretném kérdezni, jól értették-e mindazt, amit most előadtunk?

Khaddam: Módosítanom kell az elhangzottakat. Szíria kész befogadni a PFSZ vezetőségét és intézményeit, tagjainak számára való tekintet nélkül. Ami viszont a harcosokat illeti, nem vagyok abban a helyzetben, hogy beleegyezésemet adjam, mert Szíria e kérdésben már végleges döntést hozott, amit nem változtathatok meg. Szaúd herceg felhatalmazásával és beleegyezésével ezeket az elgondolásokat az arab államok csoportja elé terjesztjük. Ami Habib urat illeti, úgy is mint Reagan elnök úr Őexcellenciájának képviselőjét, szívesen fogadjuk Szíriában, ahogy eddig is. Ha szabad tennem egy kiegészítő megjegyzést, szeretnénk, ha fontosabb szerepet játszana az eddigieknél. Azért érkezett a térségbe, hogy tűzszünetet érjen el, ám az izraeliek mint összekötő tisztnek vették igénybe a szolgálatait, s tevékenysége kimerült másodlagos, a fő kérdésektől messze eső problémák megoldásában. Mindezt a találkozásunk során meg is mondtam neki. De Habib urat így is örömmel üdvözöljük Szíriában.

Szaúd: Ha megengedi elnök úr, néhány felvilágosítással szeretnék szolgálni bizonyos pontokat illetően. A javaslatokból kitűnik, hogy nemcsak Szíria és Szaúd-Arábia készek viselni a rájuk háruló felelősséget a libanoni kormány és a palesztinok tekintetében. A jelenlegi terv megoldást jelent Bejrút sajátos problémáira: azonnali válaszként fogható fel egy azonnali kérdésre. Értékeljük az elgondolást, hogy össze kell gyűjteni mindazokat, akik hajlandók áttelepülni egy pontosan meghatározott libanoni térségbe, ahonnan azután Libanon határain túlra evakuálnák őket. Ezek után összehívhatjuk az Arab Liga tagjait, s a találkozón előterjeszthetjük jelentésünket, s megvitathatjuk azt a kérdést, hogy az egyes arab államok miként, s milyen feltételek mellett hajlandók befogadni a palesztinokat.

Mindazonáltal szeretnék hangsúlyozni egy másik pontot, amely összefüggésben áll itteni látogatásunkkal.

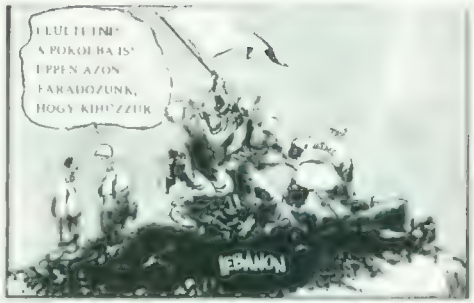

(U. S. News & World Report)

Azért jöttünk, hogy megvitassuk az ENSZ Biztonsági Tanácsa 508. és 509. számú határozatának végrehajtását, ami feltételezi, hogy világos és pontos képet kapunk azokról a garanciákról, amelyeket [illegible]n nyújt Izrael visszavonulásáról. Sor kell ugyanis kerüljön az izraeliek visszavonulására, azért, hogy lehetővé tegyék a palesztinok távozását, mégpedig úgy, hogy ezt a kivonulást teljes biztonságban hajthassák végre.

Másrészt az a tény, hogy Bejrút problémáját függetlenül kezeljük Libanonétól, azt jelenti-e, hogy véget ér a bejrúti ostromzár? S hogy a többi palesztin harcos, akiket lefegyvereznek, Bejrútban marad? Következésképpen az izraeliek a továbbiakban teljesen kivonulnak Libanonból? Számos kérdésre kell választ találnunk, s a válaszok pontossága függ a palesztinok evakuálásának gyakorlati tervétől, amelyet javaslunk majd az arab világnak. Egészen mostanáig, ennek a tervnek a megfogalmazásai meglehetősen határozatlanok, s így nem terjeszthetjük az Arab Liga elé.

Reagan: Azt hiszem, hogy az izraeli csapatok végleges visszavonulása függ a jelenleg Bejrútban tartózkodó palesztinok kivonulásától, továbbá Libanonon kívüli „szétosztásától". Készek vagyunk segítséget nyújtani ezen a téren, amennyiben ezt kérik tőlünk. Libanonban meglehetősen sok a tennivaló. Úgy tűnik, hogy a libanoniak készek arra, hogy visszaállítsák a szuverenitásukat a saját területükön.

Igen, Izrael ki fog vonulni, és fel fogja oldani Bejrút ostromát. Többnemzetiségű erőt kívánunk felállítani, amennyiben libanoni kormány kéri ezt, s lehet, hogy ezek az erők

bevonulnak Bejrútba, hogy ellenőrizzék ezt a folyamatot. Kétség sem fér hozzá, hogy a palesztinok garanciát kapnak a Bejrútból való távozásuk biztosítására.

Szaúd: Azt hiszem, elnök úr, hogy ez igen fontos. Ami Bejrút problémáját illeti, úgy véljük, hogy az izraelieknek ki kell üríteniük a főváros környékét, biztosítandó, hogy a palesztinok egészségesen és épen távozhassanak. Mindehhez természetesen a palesztinoknak is hozzá kell járulniuk. Ami a többnemzetiségű erőket illeti, ez a probléma a libanoni kormányra tartozik. Mindenesetre a palesztinaiak egyetértenek a többnemzetiségű erők jelenlétével is, s ami elsődleges fontosságú, a Biztonsági Tanács tagjai sem emelnek ellene kifogást.

A kérdés, ami itt felvetődik, az, hogy milyen döntéseket hoznak majd a Biztonsági Tanács tagjai, közöttük az Egyesült Államok, annak biztosítására, hogy Izrael véglegesen vonuljon ki Libanonból. Az Arab Liga tagállamait elsősorban ez a probléma foglalkoztatja: ennek a testületnek garanciákra van szüksége a visszavonulást illetően. E garanciáknak különös fontosságot ad, hogy Szarkisz elnök, Habib úrral folytatott tárgyalásai során azt kérte, ne törődjön az arab békefenntartó erők visszavonulásának kérdésével, s hagyja, hogy ő, a libanoni elnök vitassa meg ezt a kérdést a szíriaiakkal. Számunkra kétségtelen, hogy ezt a problémát a két érdekelt fél, a szíriai és a libanoni gondosan tanulmányozni fogja, s így ez nem képezheti akadályát az izraeli visszavonulásnak.

Másik megoldandó kérdés: tudnunk kell, vajon az izraeliek, miután Bejrút problémájára sikerül megoldást találni, nem támasztják-e további visszavonulásuk feltételeiül, hogy valamennyi palesztin vonuljon ki egész Libanonból, azzal az ürüggyel, hogy a Bejrútból távozók száma nem haladja meg az ötezer harcost, s a többiek továbbra is Libanonban maradnak. Azt hiszem, ez az eshetőség valószínű.

Shultz: Azt hiszem, konkrétan kell szembenéznünk a tényekkel. Az izraeliek nem vonulnak ki addig teljesen, ameddig Libanonban idegen csapatok állomásoznak. Ezzel a ténnyel magyarázzák és igazolják jelenlétüket. Mindezzel kapcsolatban ki kell jelentenem, hogy itt, az elnök előtt nem vitathatunk meg mindent, s nem mélyedhetünk el a részletekben: az elnök ideje kiszámított.

Ami Bejrút problémáját illeti, Habib úr bizonyára számos új fejleményt közöl majd a libanoni kormánnyal, amely visszautasította a tegnapi megbeszélésünkön megfogalmazott javaslatokat. Az új megállapodás, amely létrehozta a mi mai találkozónkat, az, hogy a palesztin vezetés, körülbelül ezer ember, elhagyja Bejrútot, s egyenesen Szíriába megy, míg a többiek Észak-Libanonban maradnak. Lehet, hogy a libanoni kormány elfogadja ezt a javaslatot, feltéve, hogy a többi arab ország késznek mutatkozik a befogadásukra.

Reagan: E tekintetben azt mondhatom, hogy ha a dolgok a jelenlegi mederben folynak, s ha Önöknek van elgondolásuk a többi palesztin elosztására, minden rendelkezésünkre álló eszközzel, erőfeszítéseinket nem kímélve azon leszünk, hogy a szíriai visszavonulás egyidejűleg menjen végbe az izraelivel. Ugyanakkor segítséget fogunk nyújtani, amikor ennek eljön az ideje, hogy Libanonnak végre egységes kormánya legyen.

Khaddam: Mint ahogy azt testvérem, Szaúd herceg mondotta, meg kell találnunk a Biztonsági Tanácsnak az izraeli csapatok visszavonását célzó határozatát végrehajtó eszközöket.

Amiben viszont nem értünk egyet, az az, hogy Izrael — úgy is mint agresszor — ugyanúgy jelenik meg, ugyanabban az elbírálásban kíván részesülni, mint a Libanonban állomásozó többi erő, melyek Libanon egyetértésével, és közös arab döntés alapján állomásoznak az országban. Hadd fejezzem ki mélységes nyugtalanságomat: ha Izrael lehetőséget kap arra, hogy erőszakhoz folyamodjon, s ennek révén megváltoztasson helyzeteket és újakat teremtsen, az súlyos precedenst teremt a térségben, amelyet senki, semmilyen körülmények között nem fogadhat el. A lényeg Izrael kivonulása, a többi probléma önmagától is megoldódik.

Bármilyenek legyenek is a feltételek, nem fogadhatjuk el, hogy a szí-

riai csapatokat ugyanúgy kezeljék, mint az izraelieket. A mi esetünkben egy olyan arab hadseregről van szó, amely Libanon egyetértésével tartózkodik az országban, az izraeliek esetében pedig inváziós és agressziós csapatokról. Hogyan lehet őket azonos mércével mérni? Ez felfoghatatlan. A szíriai csapatok nem szíriai érdekek miatt, hanem Libanon érdekében vonultak be, a libanoni—arab döntésnek megfelelően. Szíria ugyanazon a módon fog távozni Libanonból, ahogy oda bevonult. Ha ehhez akarnák kötni Izrael kivonulását, az számunkra elfogadhatatlan volna.

Mindazonáltal meg vagyunk győződve arról, hogy az Egyesült Államok szerepe több, mint egyszerű közvetítőé, mert amerikai segítség és támogatás nélkül Izrael nem válhatott volna katonai nagyhatalommá. Remélem, mindez a részünkről nem tűnik úgy, mintha valamilyen módon akadályokat gördítenénk a rendezés útjába. Álláspontunk, amelyet még egyszer szeretnénk pontosítani, abban áll, hogy ha a libanoni kormány felkéri a távozásra az arab békefenntartó erőket, ez utóbbiak eleget tesznek majd a felkérésnek. Ezzel szemben, ha a libanoni kormány visszavonulásra kérné fel az izraeli erőket, vajon eleget tennének-e a felkérésnek?

Reagan: Tiszteljük Libanon szuverenitását, s nem hasonlítiuk Izrael cselekedetét Sziriáéhoz.

Szaúd: Elnök úr, senki sem kényszerítheti rá akaratát a Közel-Keleten egy független népre sem. Elvárjuk, hogy ezt az elvet tiszteletben tartsák. Engedje meg, elnök úr, hogy kifejezzem elégedettségemet és köszönetemet, s megismételjem azt, amit az imént kollégám mondott: ezekben a történelmi pillanatokban mindenki Ön felé fordul, s azt a szerepet figyeli, melyre az Egyesült Államok vállalkozik; ezt teszik a barátai és az ellenségei is. Remélem, hogy Ön nemcsak a szíveket nyeri meg magának, hanem a kételkedő szellemeket is meggyőzi.

Reagan: Elégedett vagyok, és én is köszönetet mondok Önöknek. Sikerült elérnünk célunkat, ami miatt itt megjelentünk. Lehet, hogy hibákat is elkövettünk, de ezek a magunk elé tűzött célokból fakadtak: szeretném, ha barátok lennénk, s hozzájárulnánk a béke, a biztonság és a stabilitás létrehozásához

(A francia folyóirat 1982. október 11—24-i számából)

Frankfurter Allgemeine

„A vártnál súlyosabb veszteségek a lakosság körében"

Tel Aviv, január 4. Nemsokára közzéteszi jelentését az a vizsgálóbizottság, amelynek feladata, hogy megállapítsa, milyen szerepük volt az izraelieknek a palesztinok lemészárlásában Bejrútban. Az elmúlt hetekben újra meghallgattak olyan tanúkat, akik csökkenteni akarták mások terhelő vallomásainak súlyát. Azóta, hogy e testület október 19-én megkezdte munkáját, megváltozott a légkör. Először csak a Yitzhak Kahan főbíró vezette bizottság tett fel kérdéseket: a tábornokok vonakodtak, amikor magyarázatot kellett adniuk, hogy miként és miért küldtek az izraeliek libanoni keresztény milicistákat a szabrai és satilai menekülttáborba. Az akció több száz polgári lakos legyilkolásához vezetett.

A hangulat megváltozott, amikor a bizottság kilenc tanút figyelmeztetett, hogy a vizsgálat eredményei alapján felelősségre vonhatják őket. Legtöbbjük — köztük Menahem Begin miniszterelnök, Sharon hadügyminiszter, Samir külügyminiszter és három tábornok — ekkor ügyvédet fogadott.

A „bizonyítékok felvétele" után hetekig is eltarthat, míg a bizottság a terjedelmes iratanyag és jegyzőkönyvek alapján elkészíti jelentését.

Az eddigi meghallgatások alapján az eseményekről az alábbi kép bontakozik ki:

Szeptember 14., kedd, 20 óra: Megérkeznek az első jelentések arról, hogy a falangista milícia vezetője, a megválasztott libanoni elnök, Basir Gemajel áldozatul esett a milícia főhadiszállása ellen intézett bombamerényletnek Bejrútban.

17—24 óráig: Sharon, Begin és Eitan tábornok megvitatják azt a tervet, amelynek értelmében az izraeliek bevonulnak Nyugat-Bejrútba és átveszik az ellenőrzést, amennyiben Gemajelt valóban megölték. Miután a hír beigazolódik, a bevonulás időpontját másnap reggelre tűzik ki.

Szeptember 15., szerda, 5 óra: A bevonulás közben Eitan és Amir Drori vezénylő tábornokok találkoznak keresztény milicistákkal, és először kerül szóba a milicisták bevonulása a táborokba (Drori tábornok vallomása).

Szeptember 16., csütörtök, 10 óra: Az izraeliek megkapják a végső utasításokat, engedjék be a „falangistákat" a táborokba, hogy azok előzzenek onnan majdnem 2000 palesztin partizánt, akik állítólag tüzet nyitottak a tábor területéről (Drori tábornok és Amos Yaron parancsnok vallomása). Sharon később azt vallja, hogy ezt a döntést egy júniusi kabinetülés határozata alapján hozta, amelynek értelmében a keresztény milicistákat aktív szerepre kell bátorítani a hadműveletek során.

11—15 óráig: Drori és Yaron tábornok többször is megbeszélést folytat a keresztény milicistákkal. Az izraeliek biztosítják a világítást és a tűzfedezetet a milicistáknak éjszakára, amennyiben a palesztinok erősebb ellenállásába ütköznének. Mosszad, az izraeli titkosszolgálat egyik ügynöke lenne az összekötőtiszt az izraeliek és a keresztény milicisták közt. Az izraeliek elhatározzák, hogy 100—150 milicistát engednek be a táborokba (Drori és Yaron tábornok vallomása).

Yaron tábornok utasítására izraeli katonák megfigyelő állásokat foglalnak el a táborok közelében levő házak tetején. Látni „szinte semmit" sem lehetett nappal sem, éjszaka pedig „egyáltalán nem".

17—18 óráig: A keresztény milicisták behatolnak a táborokba. Egyes adatok szerint Yaron tábornok lehallgatja egymással váltott rádióüzeneteiket, és elrendeli, hogy világító rakétákkal segítsék őket.

19.30: Az összeülő izraeli parlamentet tájékoztatják a falangisták bevonulásáról. Egyedül David Levy miniszterelnök-helyettesnek vannak fenntartásai. Eitan vezérkari főnök felhívja a figyelmet arra, hogy a milicisták bosszúra szomjasan „fenik késeiket" (a kabinet ülésének jegyzőkönyve). Begin később azt állítja, hogy nem hallotta Eitant, mert az ülésen előterjesztendő jelentésén dolgozott.

22—23 óráig: Yaron tábornok — saját szavai szerint — időnként jelentést kap arról, hogy a táborokban veszteségek vannak, a veszteségek nagyságáról szóló adatok ingadozók: „120, 300 vagy 45 terroristát és polgári lakost megöltek". Mivel a híreket bizonyítékokkal alátámasztani nem lehet, elhatározza, hogy nem továbbítja őket.

Szeptember 17., péntek, 5 óra: Moshe Chevroni alezredest, a katonai titkosszolgálat tisztjét azzal a jelentéssel ébresztik, hogy a táborokban állítólag 300 embert megöltek. Állítja, hogy a jelentést továbbította Sharon szárnysegédjének, Dudainak. Sharon ügyvédei minden erővel bizonyítani igyekeztek, hogy ezt a jelentést soha sem kapta meg. 9 óra: Avi Grabovsky hadnagy tanúja annak, hogy milicisták öt asszonyt és gyermeket agyonlőnek, és jelentést tesz erről parancsnokának. Vallomása szerint közölték vele, hogy vizsgálatot indítanak az ügyben, s neki nem kell tennie semmit.

11 óra: Zippori postaügyi és távközlési minisztert Zeev Shiff haditudósító tájékoztatja, hogy a falangista milicisták a menekülttáborokban „palesztinokat mészárolnak le". Zippori felhívja Shamir külügyminisztert. Shamir a vizsgálóbizottság előtt elismeri a telefonbeszélgetés tényét,

de tagadja, hogy elhangzott volna a „lemészárolnak" kifejezés. Shamir kijelenti, hogy nem igyekezett bizonyítékokat szerezni az információról.

11.30: Drori tábornok találkozik Yaronnal. Yaron elmondja, hogy a milicisták egy asszonyt puskatussal vertek. Elmondja azt is, hogy a milicisták a város más részein is támadják a lakosságot. Drorinak — saját szavai szerint — „rossz érzései támadnak", és utasítja a milicistákat az akció leállítására.

16 óra: Eitan és Drori tábornok milicistákkal találkozik; ezek elmondják, hogy az amerikaiak a tábor elhagyására akarják rászorítani őket. Eitan utasítást ad nekik, hogy hajnalig vonuljanak vissza.

18—20 óráig: Ariel Kenet külügyminisztériumi tisztviselő azt vallja, hogy egy Bejrútban állomásozó izraeli tisztviselőtől kapott jelentés szerint Draper amerikai nagykövet attól tart: a fallangisták akciójának „borzalmas eredménye" lesz. Ezt az információt továbbítja David Kimchének, a külügyminisztérium főigazgatójának és a honvédelmi minisztériumnak. Sharon megerősítette, hogy az amerikaiak jelentették, mi folyik a táborokban. Nem reagált, mivel ezekben „nem volt semmi új".

20 óra: Hanan Bar-On, a külügyminisztérium főigazgató-helyettese azt vallja, hogy telefonon jelentették neki: az izraeliek palesztinokat lőnek agyon. Később kiderült, hogy a hírek hamisak. Továbbította az információt Azriel Nevónak, Begin szárnysegédjének. Nevo tagadja, hogy beszélt erről Bar-Onnal.

20.30—21 óráig: Sharon beszél Eitan tábornokkal, aki jelenti, hogy a milicisták „a vártnál nagyobb veszteséget okoznak a polgári lakosság körében". A miniszter vallomása szerint Eitan jelentette, hogy utasította a milicistákat, még hajnal előtt hagyják el a táborokat.

Szeptember 18., szombat, 5—6 óráig: Yaron tábornok szemlét tart egy előretolt izraeli állásból, és megfigyeli, amint keresztény milicisták európaiakat vezetnek ki a táborból. A milicisták állítják, hogy foglyaik a Baader-Meinhoff féle terrorista csoport tagjai. Kihallgatásukkor az izraeliek megtudják, hogy a tábor kórházának orvosai.

6—7.30 óráig: Az utolsó milicisták is elhagyják a táborokat. A reggeli órákban Draper felhívja az izraeli külügyminisztérium bejrúti képviselőjét, Bruce Kashdant és dühösen közli, hogy emberei a táborokban éppen a halottakat számlálják; Izraelt teszi felelőssé a történtekért.

(A nyugatnémet napilap 1983. január 5-i számából)

(International Herald Tribune)

LE MONDE diplomatique

PIERRE VIDAL NAQUET

Hogy a feledés ne törölje el a tényt...

Amnon Kapeliouk „Vizsgálat egy tömegmészárlásról" című könyvéről

Világunkban minden eseményről — ha történik valami — kétszer esik szó: egyszer keletkezése pillanatában a tömegkommunikációs eszközök révén, azon kevesek részéről, akik ezekkel az eszközökkel hatást akarnak gyakorolni, azután néhány hónappal, esetleg néhány évvel később, amikor kritikailag értékelik és elemzik a tényeket. A könyv az egyik legfőbb formája az értékelő elemzésnek, de lehet ilyen eszköz például a film is.

Előfordul, hogy az esemény és a könyv összebonyolódik. Hatvannyolc májusának égő barrikádjai alig hamvadtak még el, amikor megjelentek az első könyvek. Ez az üzleti szellem — mondták akkor a lázadó diákok, és nem is tévedtek.

A szabrai és satilai mészárlás problémája egy kicsit más. Az események 1982. szeptember 16. és 18. között, az izraeli rakéták fényénél zajlottak, de nem volt jelen sem a sajtó, sem a televízió. A tragédiát csak szeptember 18-án este fedezték fel. Néhány héten keresztül a mészárlások, az izraeli magyarázatok és a vizsgáló bizottság megalakítása és munkájának első szakasza csupán egy volt a hasonló témájú hírek közül az újságokban, hogy azután minden elmerüljön a tömeggyilkosságok közös sírjába: a feledésbe.

Eközben — és ebben nyugodtan bízhatunk — az ideológusok szorgosan dolgoznak. Egyeseknél eltűnnek a tények, egy kicsit úgy, ahogyan a revizionisták tolla nyomán eltűnt a hitlerista népirtás — amelyhez semmilyen szempontból nem kívánom hasonlítani a szabrai és satilai bűntényeket. Tulajdonképpen nem tömeggyilkosságról volt szó, hanem harcokról, a halottak száma valójában nevetségesen kicsiny, amennyiben pedig tömegmészárlásról volt szó, nem a falangisták vagy Izrael a felelős ezért, hanem a KGB. Az pedig, hogy a harmadik pont ellentmond az elsőnek, az ilyenfajta ideológusokat egyáltalán nem szokta zavarni.

Mások átérezték a tragédiát, de ma már megpróbálnak felejteni. Arnold Mandel például ezt mondta szeptember 29-én: „Bár határozottan elutasítom, hogy csatlakozzam a vádak kórusához, amelyeket most minden oldalról Beginre zúdítanak, nem tudom aláírni azt a kijelentést, amelyet az adott helyzetben tulajdonítanak neki: Gojok gyilkoltak le más gojokat, és most minket vádolnak. Ezek a goj gyilkosok ugyanis egy kicsit mintha olyanok lettek volna, mint azok, akik elvégzik a hivő zsidók helyett a szombaton tiltott munkákat, és ez már súlyos dolog." Ugyanennek a szerzőnek későbbi írásait olvasva úgy érezhetjük, már rég elfelejtette ezt az első, üdvözlendő megnyilvánulását.

Még egy szó egy másik problémáról. Igaz, hogy a szabrai és satilai mészárlás nem elszigetelt jelenség ebben a térségben. Igaz, hogy a szíriaiak Hamában sokkal több szíriait gyilkoltak le, mint amennyi palesztinait legyilkoltak izraeli felügyelet mellett a falangisták, igaz az is, hogy tisztátalan érzelmek olyan vérengzésekbe sodorhatnak, amelyekért a zsidók a felelősek. Minderre azonban csak egy időszámításunk szerinti első évszázadban élt zsidó szavaival válaszolhatnánk: „Mindenki a maga törvénye szerint ítéltetik..." Az izraeli demokrácia a zsidó hagyomány és a prófétai reménység örökösének tartja magát. Ezzel azonban kötelességek is járnak.

A. K. könyve számára kétségtelenül előnyös, hogy megjelenésekor még

nem ültek el a szeptemberi vihar utolsó hullámai, de a könyv egyáltalán nem törekszik ezt kihasználni. Szigorú és tökéletes időrendet követő elbeszélése ez a bejrúti, majd izraeli napoknak, szeptember 14-ének, amikor Besir Gemajelt meggyilkolták, szeptember 20-ának, amikor a Haaretz című napilapban Zeev Schiff aláírásával megjelent egy cikk, amelynek címe: Háborús bűnök Bejrútban.

Egyetlen elbeszélés sem elfogulatlan, és Amnon Kapeliouk, akit a *Le Monde diplomatique* olvasói jól ismernek, és akit magam tizenkét éve ismerek és csodálok, elkötelezett ember. Kapeliouk azonban nemcsak elkötelezett, hanem ugyanakkor, és egyik nem zárja ki a másikat, teljesen feddhetetlen újságíró. Eleget láttam dolgozni ahhoz, hogy tudjam, soha nem írt le olyat, aminek igazságáról nem győződött meg. Könyve aprólékos vizsgálaton alapszik: szóbeli és írásbeli vallomásokon, helyszíni szemléken, semmi sem hiányzik belőle. Kétlem, hogy bárki megcáfolhatná a tények területén.

Azok persze, akik folyamatosan olvasták a nemzetközi sajtóban az eseményekről megjelenő cikkeket, valószínűleg nem tudnak meg túl sok újat. Van azonban egy rendkívül fontos információ: a Satilába behatolt falangista csapatok parancsnoka már 16-án délután ezt jelentette a Bejrútot irányító izraeli tábornoknak: „Eddig háromszáz civilt és terroristát öltek meg . . .” Amnon Kapeliouk még azt is hozzáfűzi: „Ezt a jelentést azonnal továbbították a vezérkarnak, és Tel Avivban több mint húsz főtiszt láthatta.” Lehetséges lenne, hogy ezek közül a tisztek közül senki nem szólt volna a felettesének? Ezt senki sem hiheti.

Kapeliouk írása semmi kétséget nem hagy afelől, mekkora volt ebben az ügyben az izraeliek szerepe. Hogy Begin miniszterelnök és Sharon hadügyminiszter „nem ezt akarta”, mint mondják, ez lehetséges és valószínű. Ők, úgy tűnik, megelégedtek volna egy kis tömegmészárlással, és ehelyett egy nagyot kaptak. De miért kellett egy mészárlás? Íme ezt írja Kapeliouk:

„A falangista tisztek, valamint izraeli és külföldi újságírók vitáiból kitűnik, hogy az a magyarázat, amelyet kezdetben adtak, hogy a mészárlások és rombolások a Besir Gemajel meggyilkolása miatti harag és bosszúvágy spontán kitörései lennének, téves. Ezt a pusztítást, úgy tűnik, előre eltervezték. Célja pedig az volt, hogy rákényszerítse a palesztinokat, hogy tömegesen elhagyják Bejrútot és Libanont. A végrehajtás kegyetlenségét — azt, hogy kitépték, levágták az emberek végtagjait, gyermekeket négyeltek fel, csecsemők fejét a falakhoz verték — ilyen körülmények között a megfélemlítés szándéka magyarázza”.

Ez a legvalószínűbb feltételezés. Szabra és Satila így megismételné az 1948-as Deir Jaszin-i* mészárlást, amely oly sok palesztint késztetett menekülésre. De ki tudja, most is így lesz-e?

(A francia folyóirat 1983. januári számából)

* Az Irgun és a Stern cionista fegyveres csoportok terroristái lemészárolták a nemzetközi övezet területére eső arab falu lakosságát. — *N. Sz. szerk.*

MAHMUD DARVIS

Egy évnyi életet...

... Barátim — kik még éltek — ti adhattok életet nekem egy évnyit akár
egy évnyi élet elég
egy ráadás-esztendő kellene csak
hogy vállvetve nekiinduljunk
a folyót amúgy cigány-mód nyakunk köré kanyarítva
hogy lerontsuk az utolsó Templomot is
hogy belőle kő kövön ne maradjon
hogy elinduljunk és
a száműzetésből lelkünket visszaigézzük
s bálványképekkel szembeszegezzük tagadásunk

ha ti elmentek

ha most eltűntök szótlanul barátim
a mély koponya-sötétben —,
többé nem szólok ... nem mondok sírbeszédet
és rólatok gyász-szavakat nem karcol a tollam
és senkiről semmit le nem ír ez a toll már;
egy ország egy test —
egy emberi test egy puskalövés
vagy akár egy munkás a nagy Halál üzemében —,
bárki-bármi legyen nem szól a szavam
senkiért ezután
ez a dal legyen immár
az utolsó könnycsepp értetek, megszaladó szegény barátim

legyen ez a gyászszó értetek a végső ...

Tudjátok hát:

meghalni barátim, meghalni ma nincs jogotok
hisz rózsánál drágább az a vér a sivatag homokján
nincs már sok idő
vigyázzatok magatokra
vigyázzatok: odaát nincsenek
szabad rabok és
nincsenek rab-szabadok

Tudjátok hát:

meghalni ma nincs jogotok hisz annyiszor meghaltok és
én kérlek benneteket könyörögve, ne hagyjatok itt
egy évet várjatok még
egy ráadás-esztendő kellene csak
barátim — kik még éltek — ti adhattok életet nekem egy évnyit akár
egy évnyi élet elég
egy ráadás-esztendő kellene csak
hogy húsz asszonyt megöleljek
s hogy harminc város után

zokogó anyámra találjak
s felé sikoltsam: Adj nekem életet újra
hogy megláthassam a rózsák mint születnek
hogy szerethessem fogantatástól a szerelmet
amíg csak el nem lobban az ének . . .

Egy évnyi élet elég
egy ráadás-esztendő kellene csak
hogy az életet újra megéljem
egyetlen csókban —
majd egyetlen puskalövésben
s az vessen aztán véget a kérdések folyamának —

Egy évnyi életet várok
csak egy évet
egy évet . . .!

Lothár László fordítása

(A francia napilap január 9—10-i számából — Mahmud Darvis palesztin költő versét a francia fordítás alapján közöljük.)

Palesztin harcosok kivonulása Bejrútból

BRAZÍLIA

Politikai — gazdasági előtörténet

A Brazil Szövetségi Köztársaság főbb adatai

terület:	88 511 965 km^2
lakosság:	115 millió (1979-es becslés)
főváros:	Brasília — 720 ezer (1979)
hivatalos nyelv:	portugál
népesség:	60—62% európai (főleg portugál, olasz, spanyol), 11% néger, 26% mulatt, továbbá ázsiaiak, indiánok stb . . .
vallás:	90% római katolikus 5—6% protestáns továbbá izraeliták, buddhisták; az indiánok között a természeti vallások hívei (afro-brazil kultuszok, pl. umbanda)
államszervezet:	22 tagállam, 4 szövetségi terület és 1 szövetségi kerület. Az 1977-es alkotmány szerint az államfő a 6 évre választott elnök, aki egyben a kormány vezetője is. A legfőbb törvényhozó szerv a kétkamarás nemzeti kongresszus. Minden államnak saját alkotmánya, jogrendszere, közigazgatása és törvényhozása van.

Történelem, politika

XVI—XVIII. sz.

A bennszülött indián közösségek által benépesített, elmaradott területet 1500. ápr. 22-én a portugál Pedro Alvares Cabral admirális fedezte fel, azonban időbe tellett, míg az új gyarmat felkeltette a konkvisztádorok érdeklődését. 1531-ben 12 kapitányságra osztották, és szinte azonnal megindult a cukornád-, illetve a cukortermelés. Brazíliát ennek következtében igen sokáig elsősorban a gazdag cukornád-ültetvényesek igazgatták. 1549-ben a kapitányságí közigazgatási beosztást egységes gyarmati kormányzat váltotta fel. Ezt a helyzetet a kérészéletű spanyol uralom (1580—1640) sem változtatta meg, amely Portugália és Spanyolország perszonáluniója miatt következett be. A perszonálunió a gyakorlatban spanyol uralmat jelentett.

A XVI. század közepétől a XIX. végéig Afrikából körülbelül 3—4 millió rabszolgát hoztak. Az Amazonas rengetegeibe menekülő indián őslakossággal kezdetben csak a jezsuiták törődtek, akik falvakba gyűjtötték a különböző törzseket, és ezeken a településeken viszonylag biztonságban élhettek.

1750-ben a Madridi Szerződés keretében Portugália és Spanyolország felosztotta egymás között Dél-Amerikát. Megállapodtak, hogy a két ország az eddig elfoglalt területeket megtarthatja. A köztük levő ellentét azonban nem enyhült, aminek következtében a jórészt spanyol származású jezsuitákat 1759-ben kiűzték Portugáliából, és ezzel egyidőben Brazíliából is. (Az 1761-es Pardoi Szerződés érvénytelenítette a Madridi Szerződést, ami után újra feléledtek a spanyol—portugál ellenségeskedések.) Ekkor az

indián falvakat az ún. paulista bandeiranték (São Paulo környéki mesztic lakosok, akik részt vettek az erőszakos indiánfogásban) foglalták el, és az őslakosokat rabszolgamunkára hajtották el.

Még 1690-ben az „O Mundo Perdido" (Az elveszett világ) keresése közben a gyarmatosítók arany- és gyémántlelőhelyeket fedeztek fel, és a XIX. sz. elejéig a cukor mellett a bányászat fellendülése is ösztönzőleg hatott a gyarmatok fejlesztésére. A XVIII. sz. végén a gyapottermelés is megindult.

1792-ben robbant ki az első portugálellenes felkelés, amelynek központja Minas Gerais államban volt. A „minasi összeesküvésnek" elnevezett felkelést leverték, s vezetőjét, Joaquira de Silvát kivégezték.

XIX. sz.

A napóleoni háborúk idején, amikor a francia csapatok elfoglalták Liszabont, a portugál király, udvarával együtt, angol hajón elhagyta az országot, és 1808 elején Brazíliába érkezett. A portugál birodalom fővárosa Rio de Janeiro lett, és az is maradt 14 éven át, miközben a brazil gyarmat egyre inkább a terjeszkedő angol birodalom befolyása alá került. 1821-ben az udvar visszatért az anyaországba, de a trónörökös Brazíliában maradt. 1822-ben a régens, aki egyben a portugál trón várományosa volt, szembehelyezkedett a portugál parlamenttel, s kikiáltotta Brazília függetlenségét és magát I. Pedro néven császárrá koronáztatta.

1825-ben a brazil kormányzat Uruguay megszállása mellett döntött. Az uruguayi hazafiak azonban segítséget kértek Argentínától, amit meg is kaptak. A hosszú háborúskodás 1828-ig tartott, s az angol diplomáciának nagy szerepe volt az ellenségeskedések beszüntetésében. Erőfeszítései nyomán Uruguay önálló állam lett. Ugyanekkor lefektették Brazília és Argentína máig fennálló versengésének alapjait.

A liberális eszmék hatása alá került parlamenti ellenzék 1831-ben lemondatta I. Pedro császárt, s helyébe annak kiskorú fiát választotta, aki mellett a kormányzást egy régenstanács gyakorolta. II. Pedro, 1850-ben törvényt fogadtatott el, amelyben megtiltotta a rabszolgakereskedelmet. A törvényt azonban a nagy földbirtokosok szabotálták. 1888-ban, az ún. „Aranytörvény" keretében eltörölték a rabszolgaságot. 1889. szeptember 15-én egy katonai csoport kikiáltotta a köztársaságot, és a császár családjával együtt száműzetésbe vonult. 1891-ben új alkotmányt fogadott el a brazil képviselőház. Az alkotmány széles körű hatalmat biztosított a mindenkori megválasztott elnöknek.

1900—1956

A szabályozatlan, s túlfokozott kávétermelés 1900-ban hatalmas válságot idézett elő, aminek következtében kisbirtokok egész sora ment tönkre.

Az első köztársaság 1930-ig lényegében a nagy cukor-, gyapot- és kávéültetvényesek uralmát jelentette. Az 1929—33-as világválság Brazíliát is megrázta, és a feltörekvő polgárság, valamint a fiatal tisztek támogatásával Getulio Vargas, az 1930-as választások vesztes elnökjelöltje, katonai puccsal magához ragadta a hatalmat. Vargas 1945-ig, majd 1951—54 között volt elnök. Ez alatt az idő alatt az ország gazdasági fejlődése fellendült, az ipar jelentős szerephez

jutott. A társadalmi gondok azonban nem enyhültek, amit az is jelzett, hogy 1935-ben a kommunisták vezette „Nemzeti Felszabadítási Szövetség" Pernambuco és Rio de Janeiro államokban felkelést robbantott ki, de azt leverték.

Vargast, aki szövetségi kormányzóból lett elnök, kezdetben szociális demagógia, elvtelen hintapolitika és erőteljes fasiszta szimpátia jellemezte. 1937-ben hirdette meg az ún. „Új Állam" elképzelését, amelynek egyik fontos vonása volt az összes politikai párt betiltása.

Az USA nyomására Brazília 1942-ben a Hitler-ellenes koalíció oldalán lépett be a második világháborúba. Közvetlenül a háború után a Brazil Kommunista Párt jelentős eredményeket ért el. 1947-es betiltása idején mintegy 200 000 tagja volt a pártnak. Vargas második elnökségének idején különféle szociális reformokat vezetett be, valamint előmozdította az iparosítást. Az egyre befolyásosabb külföldi tőkével szemben határozott nemzeti politikát követett, és ezzel magyarázható, hogy napjainkban jelentős brazil tömegek a brazil nacionalizmus mártírjaként tartják számon az 1954-ben öngyilkosságot elkövető Vargast.

1956—1983

A brazil történelem következő jelentős alakja Juscelino Kubitschek, aki 1956—61 között volt elnök. A gazdaság tovább fejlődött, az államkapitalista szektor (elsősorban a kohászatban, a bányászatban, a kőolajiparban és a közlekedésben) megerősödött. 1960-ban avatták fel az ország új, óriási költséggel épített fővárosát, Brasíliát.

1960-ban az elnökválasztáson Janio da Silva Quadros győzött, aki megkísérelte a nemzeti függetlenség erősítését. A helyi reakció az Egyesült Államok támogatásával 1961-ben visszavonulásra kényszerítette, és igyekezett meggátolni, hogy a volt alelnök, Joao Goulard vegye át a hatalmat. Az alkotmányosság védelmében azonban megmozdultak a néptömegek, és ennek eredményeként Goulard 1961-ben mégis hatalomra jutott. Kormánya államosított több, az amerikai monopóliumok tulajdonában levő közüzemi vállalatot; törvényt fogadtak el a külföldi cégek profitja kiáramlásának korlátozásáról.

1964 elején Goulard bejelentette a földreformot, mire áprilisban azonban egy államcsíny nyomán Castelo Branco marsall vezetésével katonai junta vette át a hatalmat. Az alkotmányt felfüggesztették, a nemzeti kongresszus hatalmát erősen korlátozták, az ország elnökét gyakorlatilag korlátlan jogokkal ruházták fel. Betiltottak minden politikai pártot, majd 1967-ben megalkották a Nemzeti Megújhodás Szövetsége (ARENA) elnevezésű kormánypártot, és létrehoztak egy engedélyezett „ellenzéki" pártot, a Brazil Demokratikus Mozgalmat. 1968-ban életbe léptették a hírhedt Ötödik Intézményes Törvényt, amely feljogosítja a kormányt az alkotmány módosítására és arra, hogy bárkit elmozdítson tisztségéből.

1967-ben Costa de Silva marsall lett az ország elnöke. Betegsége miatt 1969-ben a hatalmat katonai triumvirátus vette át, majd a kongresszus Medici tábornokot választotta elnökké, aki minden lehetséges eszközt megragadott arra, hogy a külföldi tőke bevonásával gyorsítsa az ország gazdasági fejlődését, támogatta a magánszektort és mindenekelőtt a nagymonopóliumokat.

A katonai kormányzatok kegyetlen elnyomást gyakoroltak az országban. Becslések szerint 1964 óta több, mint 10 000 embert végeztek ki mindenféle bírói ítélet nélkül. A hírhedt „halálbrigádok" terrorja miatt a hetvenes évek elejétől feszült a viszony az állam és a római katolikus egyház között is.

Az 1974-ben elnökké választott Geisel tábornok a polgári kormányzásra való áttérés jegyében 1977-ben alkotmánymódosítást hajtott végre, amivel némiképpen megnövelte a nemzeti kongresszus hatáskörét, és nagyobb mozgásteret nyújtott a községtanácsi testületeknek, ugyanakkor olyan választási rendszert léptetett életbe, amely formálisan is a kormányzó ARENA fölényét biztosította. Az 1978 végén megtartott nemzetgyűlési választáson a 420 képviselői helyből 235 jutott az ARENA-nak, jóllehet a leadott szavazatok 60%-át a Brazil Demokratikus Mozgalom nyerte el.

Az 1979 márciusában hivatalba lépett elnök, Joao Baptista de Figueiredo, reformokat és a polgári kormányzásra való fokozatos átmenetet ígért: programja szerint 1985-ben, mandátumának lejártával a katonák visszavonulnak a hatalomból. Az átmenet előkészítésére — mindenekelőtt az ellenzéki párt szétforgácsolásával — ötre növelték az engedélyezett politikai pártok számát.

Gazdaság

Brazília a legfejlettebb latin-amerikai állam, a hetvenes években a világ legdinamikusabban fejlődő országai között volt. Az ún. „brazil gazdasági csoda" idején, 1970 és 1974 között a nemzeti jövedelem évente átlagosan 11,5%-kal növekedett; 1974 és 1979 között 40%-kal nőtt a brutto nemzeti termék volumene. Az ipari termelés növekedési üteme 1978-ban is magas volt (7%), ennek ellenére fokozódnak az ország gazdasági nehézségei, nem sikerül megfékezni az inflációt (1978: 40%).

A „gazdasági csodát" elősegítette a földrésznyi ország széles belső piaca, valamint az extenzív gazdasági fejlődés lehetőségei. A gyors ipari növekedés során a fejlett, főleg külföldi technológián alapuló feldolgozóipari ágazatok (nehézipar, vegyipar, járműipar) felfutása volt a legjelentősebb, bár egyben ezek voltak a leginkább konjunktúraérzékeny ágazatok is.

Gazdaságát a külföldi tőke nagy súlya jellemzi. A tőkebeáramlást a kormány is ösztönzi. A leggyorsabban azok az ágazatok fejlődnek, amelyekben különösen erősek az idegen tőke pozíciói. A majdnem 2500 nagyvállalatnak több mint 60%-át ellenőrzik más országbeli monopóliumok. A kontinensen Brazília kapja a legtöbb külföldi kölcsönt és hitelt, és neki van a legnagyobb államadóssága (több mint 70 milliárd dollár).

Az országnak hatalmas, jó minőségű vas- és mangánérckészletei, jelentős nyersolaj-, bauxit-, színesfém-, gyémánt-, urán-, ezüst- stb. tartalékai vannak. A vasérc jelentős részét exportálják: Brazília (Ausztrália után) a világ 2. legnagyobb vasexportőre. Brazília a világ egyetlen jelentős kvarckristály-exportáló országa (évi 8000 t), az ipari gyémánt egyik legnagyobb szállítója, a tőke világ 2. krómexportőre, és ő termeli ki a világon a legtöbb berilliumot.

Aranybányászata is jelentős, évi 7000 kilogramm aranyat exportál. A kitermelt kőolaj mennyisége eléri az évi 10 millió tonnát, ennek ellenére az ország kőolajbehozatalra szorul. Brazíliának van a világon az egyik leghatalmasabb vízienergia-készlete, évi villamosenergia-termelése 60 millió kW.

Növekszik a feldolgozóipar részesedése a nemzeti jövedelem előállításából (1975: 41%). A hetvenes években a kohászat és a gépkocsigyártás (évi 9 millió db) fejlődött a leggyorsabban. A textilipar a vezető feldolgozóipari ágazat, ebben dolgozik az iparban foglalkoztatottak 14%-a.

A nemzeti jövedelemnek majdnem a felét, az exportbevételnek a háromnegyedét a mezőgazdaság adja, jóllehet az ország területének csupán 25%-a áll művelés alatt. 1978-ban Brazília, Kanadát megelőzve, az Egyesült Államok után a világ 2. élelmiszerexportőre lett. Az összes földterület fele a hatalmas, 1000 hektárnál nagyobb latifundiumok urainak birtokában van, a parasztok 60%-ának nincs saját földje. Igen elterjedt a ledolgozásos bérleti rendszer.

A legfontosabb mezőgazdasági ágazat a földművelés, mintegy ötvenféle növényt termesztenek, főképpen kiviteli célokra. Brazília a világ fő kávétermelője, vezető banántermelő és -exportőr. A világ 3. szójababtermelője és a 4. dohánytermelője.

Az egy főre jutó bruttó nemzeti termék értéke 1978-ban 1260 dollár volt.

Brazília legfontosabb exportcikkei a kávé, a vasérc, az acél, a szójabab, a nyersgyapot, a cukor, a hús, a kakaó, a fa; importcikkei pedig az olaj és származékai, a gépek és berendezések, a félkész áruk, a búza (évente kb. 2 millió t) stb. Fő kereskedelmi partnerei a nyugat-európai országok és az Egyesült Államok (külkereskedelmi forgalmának 35%-át a Közös Piac országaival, 25%-át az Egyesült Államokkal bonyolítja le). Gyors ütemben fejlődnek kereskedelmi kapcsolatai Japánnal is.

A nemzeti jövedelem 28%-a a lakosság 1%-ának a kezében összpontosul, a foglalkoztatottak 78%-ának havi jövedelme olyan alacsony, hogy csak nyomorszinten lehet megélni belőle. Óriási a fejlettségi különbség az egyes tagállamok között.

Brazília pártjai

1980 óta ismét lehetőség van pártalapításra. A legjelentősebb pártok a következők:

Brazil Demokratikus Mozgalom Pártja (Partido do Movimento Democrático Brasileiro — PMDB): 1979 végén a hivatalos MDP csoport utódjaként létrejött párt. Többnyire korábbi hívei, a kormánnyal szemben mérsékelten kritikát gyakorló erőket tömöríti. Vezetője: Ulisses Guimaraes.

Brazil Kommunista Párt (Partido Communista do Brazil — PCB): Az 1922. március 25-én megtartott I. pártkongresszuson alapították. Tevékenységére szinte fennállása óta az illegalitás a jellemző, bár különböző politikai korszakokban jelentős szerepet játszott az ország belső életében. 1947-ben a választásokon nagy sikert ért el, de közvetlenül ezután be is tiltották. Az 1960-as évek

elején, bár illegalitásban, de már egészen nyíltan működhetett a párt. Legálissá válását az 1964-es katonai puccs akadályozta meg. Nagyhírű vezetője volt a legendás Prestes, „a reménység lovagja", aki 1935 és 1945 között börtönben ült. Jelenlegi vezetője: Giocondo Diaz.

Brazil Munkáspárt (Partido Trabalhista Brasileiro — PTB): 1980-ban alakult újjá. Bár névleg a régi PTB jogutódja, tömegtámogatása mégis jelentéktelen. Részt vesznek benne a régi PTB vezetés tagjai. Vezetője: Ivete Vargas.

Demokratikus Munkáspárt (Partido do Trabalhismo Democrático — PTD): 1980-ban alakult a korábbi PTB eszmei utódjaként, vezetője a volt PTB politikus Leonel da Moiva Brizola.

Munkáspárt (Partido Trabalhista — PT): 1980-ban alapították, az egyik legnagyobb független munkáspárt. A dolgozók szakszervezeteinek többsége támogatja. Vezetője: Luis Inácio da Silva („Lula").

Néppárt (Partido Popular — PP): 1980-ban jött létre, független jobboldali színezetű tömörülés. Vezetője: Tancredo Neves.

Szociáldemokrata Párt (Partido Democrático Social — PDS): Az 1979-ben feloszlatott ARENA utódjának tekinthető. 1980 végére jelentős tömegbázissal rendelkezett, főleg a fejletlen északkeleti államokban.

Josué de Castro a „két Brazíliáról"*

„A két Brazília közötti dialektikus harcot megtaláljuk mindenütt: földrajzi, politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális vonatkozásban egyaránt. Harcban áll egymással Észak- és Dél-Brazília; a városok és a falvak Brazíliája; a reformokat követelő, forradalmi Brazília és a konzervatív Brazília; az ipari Brazília és a lényegében mezőgazdasági Brazília; a művelt Brazília és az analfabéta Brazília; az öntudatra ébredő Brazília és az önmagától elidegenedő Brazília stb. E Brazíliák egyike-másika századokkal távolodott el e többitől.

Ez a kettősség okozza a válság rendkívüli élességét. Valóban nem könnyű dolog egymás mellett fenntartani olyan struktúrákat, melyek között a szakadék egyre mélyebbé válik, olyan országban, melynek egyes vidékei (a Dél és Közép-Dél) a világ legfejlettebb övezeteihez tartoznak, más vidékein viszont, mint például Amazónia és a Közép-Nyugat, ma is úgy élnek, mint a történelem előtti időkben; olyan országban, amelynek akkora, a világon a legnagyobbak közé tartozó városai vannak, mint São Paulo, Rio de Janeiro, Brasilia, olyan települések mellett, amelyek az elképzelhető legelmaradottabbak; olyan országban, melynek dinamikusan fejlődő ipara mellett csaknem mindenütt stagnáló mezőgazdasága van, melyben a javak növekedésének üteme még a lakosság természetes szaporodásának növekedését sem egyenliti ki; olyan országban, melynek mintaszerű egyetemei, virágzó művészeti ágai vannak, s melyben ugyanakkor a lakosságnak több mint a fele analfabéta; olyan országban, mely nap nap után egyre progresszívabb politikai tudatot alakít ki, de ellenállással találkozik saját kebelében, a konzervatív csoportosulások részéről, melyek egyetlen kívánsága a status quo fenntartása."

(Összeállította: Kőszegi Ferenc)

* Josué de Castro: Az éhező Brazília (Kossuth, 1965, 251—252. o.).

V. MOREV

Melyik úton tovább?

Brazíliában megvonták a november 15-i kiemelkedő jelentőségű általános választások mérlegét. Az eredményeknek elsősorban azt kellett megmutatniuk, hogy Latin-Amerika legnagyobb országában mennyire szilárd annak a katonai rezsimnek a helyzete, amely a 18 évvel ezelőtti fordulat után került hatalomra. Fényt kellett deríteni a vezető párt és az ellenzék közötti erőviszonyokra és az ország eljövendő vezetőjének személyére, akinek megválasztása 1985-ben lesz esedékes.

A választás, mint sajátos politikai indikátor, ki kellett, hogy mutassa, hogy az ország vezetőinek szándékában áll-e a demokrácia teljes visszaállítása?

Általános vélemény szerint az ország történelmének legnagyobb választási küzdelmei zajlottak le novemberben. A szavazói listára felvett 58,5 millió brazilnak huszonkét állam kormányzóját, a szenátorok egyharmadát, a nemzeti kongresszus egész alsóházát, a képviselőházat, az államok törvényhozó testületeit, a városi önkormányzat tanácsosait és bíráit kellett megválasztania, azaz összesen több mint 43 ezer különböző szintű felelős vezetőt a közel 250 ezer jelölt közül.

A választási harc kemény és feszített volt, amit véleményünk szerint a következő körülmények magyaráznak. 1964 óta először közvetlen és titkos szavazással választották az államok kormányzóit, akik kiterjedt hatalommal rendelkeznek és így alapvetően meghatározzák a helyi politikai légkört. Mindez megmagyarázza, miért vált kiemelkedő fontosságúvá a kormányzói posztok megszerzése.

A jelenlegi választások a többpártrendszer keretein belül zajlottak, amely 1979-ben váltotta fel a kétpártrendszert.

Brazília elnökét a törvényeknek megfelelően egy elektori testület választja meg, amely a parlament tagjaiból és az államok törvényhozó testületeinek küldötteiből áll. E választói testület összetételét a novemberi választások döntötték el.

A választási előkészületek a hetvenes évek vége óta tartó mély gazdasági válság közepette történtek meg. Az ipari termelés visszaesett, az infláció pedig 1982-ben 95 százalékos volt. A kormány, az állami valutatartalékok leapadása miatt hat tonna aranyat volt kénytelen eladni. Az ország külföldi adóssága meghaladja a hetvenmilliárd dollárt, a 125 milliós lakosságból tízmillió a munkanélküli és ötmillió a föld nélküli paraszt. A városok első számú problémája a lakáshiány. A brazil szociálpolitikai kutatóintézet adatai szerint míg harminc évvel ezelőtt Rio de Janeiro államban minden tizennegyedik ember élt nyomornegyedekben, addig 1980-ban már minden harmadik.

A lakosság csökkenő életszínvonala a szociális ellentmondások kiéleződéséhez vezetett. A vidéki parasztok százezrei kapcsolódtak be a földszerző mozgalmakba. Az ipari központokban egyre többen és egyre gyakrabban sztrájkolnak. A tüntetők, a gazdasági követelések mellett már politikai jelszavakat is zászlójukra tűznek. Mindez elsősorban a katonai rezsim gazdasági és szociálpolitikájával szemben növekvő elégedetlenségről tanúskodik.

A belső feszültségek csökkentése és a rezsim társadalmi bázisának megtartása érdekében Figueiredo elnök kormányának irányvonala 1979-ben demokratikus fordulatot vett, amit a sajtó el is keresztelt „ellenőrzött liberalizmusnak". Beszüntették a megtorló intézkedéseket, részleges politikai amnesztiát hirdettek ki, nem korlátozták többé az alapvető szabadságjogokat, visszaállították a bírói és törvényhozói szervek önállóságát, enyhí-

São Paulo

tették a cenzúrát és engedményeket tettek a szakszervezeteknek. Engedélyezték politikai pártok működését, igaz, nem mindegyikét — a brazil kommunista párt hivatalosan még mindig be van tiltva.

Ezek a reformok voltak hivatottak elősegíteni azt, hogy az úgynevezett „brazil gazdasági csoda" évei alatt kialakult új gazdasági és szociális körülményekhez az ország politikailag is felnőjön, stabillá váljon és főleg biztosítsa a vezető gárda uralkodó szerepét a politikai-hatalmi struktúrában.

Ezek a célok, mint ismeretes, meg is valósultak, ugyanakkor a demokratizálódás folyamata kedvezően segítette elő az ellenzék szerepének és befolyásának növekedését.

A hatalomért folytatott harcba öt párt kapcsolódott be. A kormánypárt, a Szociáldemokrata Párt (PDS) vetélytársa lett a Brazil Demokratikus Mozgalom Pártja (PMDB), a Brazil Munkáspárt (PTB), a Demokratikus Munkáspárt (PTD) és a Munkáspárt (PT). Ez utóbbi a jogaikért küzdő munkások 1978—80-as tömegmegmozdulásainak következtében jött létre, irányítója Luis Ignácio da Silva, São Paulo állam fémmunkás szakszervezetének vezetője.

Paulo Menton brazil művész rajza
(Latyinszkaja Amerika)

A legélesebb harc, mint ahogy sejteni is lehetett, a Szociáldemokrata Párt és a Brazil Demokratikus Mozgalom Pártja között bontakozott ki. A vezető körök programjukban „konstruktív hozzáállást" hirdettek a kiéleződött gazdasági és szociális helyzet megoldására. A kormány ugyan nem tagadta, hogy az ország helyzete elég bonyolult, de egyúttal Brazília elért sikereit emlegette és kihangsúlyozta kezdeményező szerepét a polgári-demokratikus szabadságjogok helyreállításában. A kormány, hogy támogatóit győzelemre segítse, több, az ellenzéki pártoknak hátrányos változtatást foganatosított a törvényhozásban.

Az 1979-es „pártreform" is az ellenzék szétverését célozta. A PDS érdeke kétségtelenül az volt, hogy a korábban egységes brazil demokratikus mozgalom helyett több kisebb csoportosulás jöjjön létre. A kormány, hogy az ellenzék egységbe tömörülését megakadályozza, olyan törvényeket fogadott el a választások előestéjén, amelyek megtiltották koalíció alakítását és egy úgynevezett „kötött szavazást" írtak elő.

Az új szabályokban elrendelték, hogy minden egyes párt állítsa össze az összes választandó tisztségre jelölt tagjainak teljes listáját, szavazni pedig csak az egy listán szereplő jelöltekre, azaz egy párt tagjaira lehetett. Így gyakorlatilag garantálták a Szociáldemokrata Párt győzelmét az államok többségében, mivel a koalíció hiányában az ellenzéki párt jelöltjeire eső szavazatok erősen megoszlottak.

A választások előtti közvéleménykutatási adatok kimutatták, hogy az ellenzék a nagyobb államokban megelőzi a Szociáldemokrata Pártot, ezért a kormány bírságot és adminisztratív intézkedéseket helyezett kilátásba azok ellen, akik nem jelentek meg választókörzetükben. Így próbálta elkerülni azt, hogy bojkottálják a szavazásokat elsősorban azok az állami hivatalnokok, akik távol akartak ma-

radni a kormány jelöltjeire való szavazástól.

Az ellenzéki pártok a kormány gazdaságpolitikájának bírálására és a demokratikus átalakulási folyamat meggyorsítására összpontosítottak. Az alkotmányos jogok teljes helyreállításáért, a társadalmi közrend megszilárdításáért, a terrorista bűncselekmények felderítéséért és a bűnösök elítéléséért szálltak síkra.

A választások közeledtével egyre forróbb lett a légkör. A reakció egyre több támadást intézett a demokratikus erők ellen és fokozta nyomását a kormányra, hogy a „liberalizációs" politika felülvizsgálatára kényszerítse. A reakció az erőszaktól sem riadt vissza, a választási hadjárat során közel 30 embert gyilkoltak meg.

Maguk a választások viszonylag nyugodt légkörben folytak le. A választók 90%-a jelent meg a szavazáson. Megfigyelők szerint a magas részvételi arány nemcsak a kormány bojkottellenes intézkedéseivel magyarázható, hanem a brazil emberek pozitív hozzáállásával is az országban végbemenő folyamatokhoz.

Az előzetes összesítések kimutatták (végleges eredmény csak december 15-e után született), hogy a választók körülbelül 40 százaléka voksolt a vezető Szociáldemokrata Pártra, amely így megőrizte szenátusbeli többségét, a 479 képviselőházi helyből 236-ot, az államok törvényhozó testületi tisztségeinek felét, és 12 kormányzói helyet szerzett meg. A négy ellenzéki párt összesen 10 kormányzói posztot és 243 alsóházi képviselői mandátumot kapott.

Brazíliában a választások kimenetelét eltérően ítélik meg. A kormány az eredményeket mint saját győzelmét értékeli. Az ellenzék véleménye szerint, a választók többsége megtagadta az uralkodó rezsim támogatását és változásokat sürget.

Világos, hogy a katonai vezetés egyértelműen elérte a célját: továbbra is kezében tarthatja az irányítást. A PDS várhatóan az elektori testület 686 helyéből 354-et kap, ami garantálhatja, hogy a több mint két év múlva esedékes választáson jelöltjüket válasszák államfővé. Tehát a hatalmon levők szempontjából az „ellenőrzött liberalizáció" igazolta önmagát.

Ugyanakkor a ellenzéktől sem lehet elvitatni a sikert, amely a számos akadály ellenére a választási küzdelmet befolyásának növelésére tudta felhasználni. Az erőviszonyok az ellenzék javára változnak.

Mivel az ellenzéki pártok többségre tettek szert a képviselőházban, lehetőségük nyílt a kormányzó párt törvényhozási tevékenységének ellenőrzésére.

Ami a kormányzóválasztást illeti, a PDS hatalmas fölényre tett szert a mezőgazdasági államokban, az ellenzék viszont az iparilag fejlett területek támogatását szerezte meg, ahol az ország lakosságának 60 százaléka él és a bruttó nemzeti termék 80 százalékát adja. Ezek a kulcsszerepet játszó államok São Paulo, Rio de Janeiro és Minas Gerais.

A választások eredményei várhatóan az erők további polarizálódásához vezetnek. A nagytőkére és a hadsereg konzervatív szárnyára támaszkodó vezető körök nem adják fel a reményt, hogy Brazíliát visszatérítsék a régi vágányra, sőt a kormánytól még rendkívüli állapot bevezetését is ki akarják provokálni.

A brazíliai választások a nép demokratikus törekvéseit tükrözték, és így élénk reagálást váltottak ki sok latin-amerikai országban. Napjainkban a világsajtó gyakran idézi Nixont: „... ahová Brazília tart, arra tart az egész kontinens is". Az lehetséges, hogy a volt amerikai elnök eltúlozta az ország szerepét, de kétségtelen, hogy a brazil ellenzéki erők sikere kihatással lesz a szomszédos Argentína és Uruguay politikai folyamataira is, ahol 1984-ben általános választások lesznek. Az, hogy Brazília a demokratikus fejlődés útjára lépett, ösztönzőleg hat Chile, Paraguay és más latin-amerikai népek küzdelmére.

Brazília a fejlődés új korszakába lépett. A változások ellenzői a novemberi választásokkal pontot akartak tenni a liberalizálódás végére. De azok szerint, akik országukat szabadnak és függetlennek akarják tudni, az igazi harc csak most kezdődik.

(A szovjet hetilap 1982 51. számából)

A változás jelei

A november 15-i brazil általános választások lezárását nem követte az ellenzék örömünnepe: de az országot a háttérből irányító tábornokokat az esemény minden valószínűség szerint joggal felkavarta. A fejlett iparral rendelkező Minas Gerais állam győztes ellenzéki kormányzójelöltje, Tancredo Neves szerint a hatalmon levő Szociáldemokrata Párt a választások után csupán „az északkeleti országrész pártjává" lett.

Az ellenzéki Brazil Demokratikus Mozgalom (PMDB) és Demokratikus Munkáspárt (PTD) ellenőrzése alá került a nagy ipari államok vezetése. (Brazília bruttó nemzeti termékének 70%-át ezeken a területeken állítják elő.) A végleges adatok szerint a PMDB 15,2 millió szavazatot kapott, míg a PTD 2,3 milliót. A kormánypártra leadott voksok száma 13,6 millió volt. A PMDB hat államban győzedelmeskedett, s további kettőben még esélye van a győzelemre. A sikereket a következő államokban érte el: São Paulo, Minas Gerais, Parana, Goias, Espirito Santo és a távoli Amazonas. A Leonel Brizola vezette PTD Rio de Janeiro államban nyert. Közvetlenül a szavazás után derült ki, hogy három helyen a küzdelem még nem dőlt el; kettőt valószínűleg a PMDB nyer majd meg, míg a harmadik várhatóan a kormányé marad.

Jóllehet a brazil választók többsége az ellenzék mögé sorakozott fel, ez mégsem fog tükröződni az új parlament összetételében. Az előbb említett három állam eredményeitől függően a PMDB valószínűleg 182—198 helyet fog kapni a képviselőházban, míg a kormánypárt legalább 233—254-et. A választási rendszer sajátosságai miatt a kormányzat által uralt északkeleti tartományok több képviselőt delegálnak. A szenátusi helyek alig egyharmada forgott kockán a választásokon, a maradék kétharmad lényegében a kormányzat kezében maradt. Mindez azt jelenti, hogy 1985-ben, a João Figueiredo tábornok-elnök utódját megválasztó szavazó testületet a jelenlegi kormány teljes egészében befolyása alatt fogja tartani. Ebben a testületben a parlament tagjai és az egyes államok tartományi gyűléseinek hat—hat képviselője foglal helyet.

Jóllehet az ellenzék közel sem úszik diadalmámorban, a változás jeleit mégis érezni lehet. Az ellenzék vezetői minden valószínűség szerint az alkotmány felülvizsgálatát fogják követelni, hiszen azt a fegyveres erők abból a célból szerkesztették meg, hogy az ellenzéket kiszorítsák a hatalomból. Követelhetik majd a költségvetés módosításának jogát is; a parlamentnek elvileg csak a teljes kormányprogram ellen, illetve mellett lehet szavazni, s az eredményt az elnök megvétózhatja. Az ellenzék valószínűleg követelni fogja azt a jogot is, hogy a kabinet minisztereit a parlamentben kérdőre lehessen vonni.

A baloldalon Brizola Demokratikus Munkáspártja várhatóan magába fogja olvasztani a sokkal radikálisabb Luis Inácio da Silva („Lula") Munkáspártját, amely igen rossz eredményeket ért el a választáson. Brizola, akit a légi erő minisztere nemrég még „bujtogatónak" nevezett, a szocializmus liberális formáját szeretné megvalósítani, de ennél többet nem mondott.

Azok közé tartozik, akik 1964 előtt radikális irányzatot követtek, s akik a katonai puccs után száműzetésbe mentek, vagy akiket megfosztottak politikai jogaiktól. Most ezek az emberek visszatértek a politikai életbe. Pernambuco korábbi radikális kormányzója, Miguel Arraes, akit 1964-ben egy évre bebörtönöztek, majd 15 évi száműzetésre ítéltek — képviselőként bejutott a parlamentbe. Goias és Amazonas új PMDB kormányzóit egykor megfosztották állampolgári jogaiktól. Mindnyájan Figueiredo elnök politikája révén kerültek vissza a politikai porondra. Ennek a politikának a lényege, hogy Brazília kis lé-

pésekkel térjen vissza a demokráciához.

Az ellenzék váratlan sikerei nyomán egyre többen azon spekulálnak, hogy a fegyveres erők 1985-ben esetleg úgy döntenek, hogy a leköszönő Figueiredo helyére a szokástól eltérően nem egy aktív szolgálatot teljesítő tábornokot neveznek ki. Lehetséges alternatívaként emlegetik, hogy befolyásos polgári állásokban levő nyugdíjazott tábornokot jelölnek ki, például Costa Cavalcantit, az Eletrobras (állami elektromos vállalat) elnökét, vagy egy polgári személyt, például Aureliano Chaves-t, a jelenlegi elnökhelyettest. A kedvező pozíciókért folyó manőverezés már beindult. Valószínűleg azonban az elnöki tisztség betöltésében saját sorukra várakozó tábornokok — különösen az ambíciózus katonai kémelhárító főnök, Medeiros tábornok — fogják kimondani az utolsó szót.

(Az angol heti lap 1982. november 27—december 3-i számából)

Az IMF jóváhagyta Brazília hitelét

A közel 90 milliárd dolláros adósságot felhalmozó Brazília kiegyezett az IMF szakértőivel az 1983-ban követendő gazdaságpolitikáról, s ezzel, mintegy 6 milliárd dollár hitelt kap a Nemzetközi Valuta Alaptól. A szigorú gazdaságpolitika a költségvetési és a fizetési mérleg hiányának csökkentésére, az infláció megfékezésére és a nyakló nélkül osztogatott állami szubvenciók megvonására irányul. Az IMF kölcsönének legalább akkora az erkölcsi súlya, mint az anyagi jelentősége.

Brazília a megállapodás szerint törlesztési célokra 4,86 milliárd dollárt kap az IMF kibővített alapjából és további 1,08 milliárd dollárt kompenzációs alapjából a cserearányromlás következtében előállt exportjövedelem-kiesés ellensúlyozására. A 4,86 milliárd dollárt három részletben kapja meg.

A szigorú megszorításokat tartalmazó gazdasági program többek között az állami vállalatok kiadásainak csökkentését, az infláció leszorítását és a fizetési mérleg deficitjének mérséklését irányozza elő. Delfim Netto tervezési miniszter közölte, hogy visszafogják a béreket is, s bár a fizetéseket hathavonta továbbra is hozzáigazítják az inflációhoz, a legalacsonyabb keresetűek 10 százalékos bérkiegészítését eltörlik. Sajtóértekezletén a miniszter elmondta, hogy az állami vállalatok kiadásai reálértékben 10 százalékkal esnek.

Az IMF-fel kötött megállapodás szellemében csökkentik a mezőgazdasági termelőknek nyújtott támogatásokat, és mérséklik a búza, a cukor és az olajszármazékok árának támogatását. A mezőgazdasági termelőknek folyósított kedvezményes hitelek kamatát jövőre az ország központi és déli részén 45-ről 60 százalékra, az északi és az északkeleti területeken pedig 35 százalékról 50-re emelik. Netto közölte, hogy a pénzellátás növekedési üteme jövőre 60 százalék lesz, összhangban az infláció várható nagymérvű csökkenésével. A kormány tervei szerint az áremelkedés üteme jövőre 70 százalékra lassul. A novemberrel zárult 12 hónapban az infláció 95,3 százalékos volt, míg a pénzellátás növekedési üteme az októberrel zárult évben 70 százalékos.

Langoni, a brazil központi bank elnöke kizárta, hogy nagyarányú valutaleértékelésre kerülne sor, mint mondotta, az IMF küldöttsége egyetértett a kormány „fokozatos" gazdaságpolitikájával.

Az elsősorban Netto nevéhez fűződő „fokozatos" gazdaságpolitika az utóbbi két évben bontakozott ki, amikor a növekedési ütem lassulása és a külföldi adósságok felduzzadása az addigi irányvonal megváltoztatására kényszerítette a brazil kormányt. A 60-as évek közepén és a 70-es évek elején a gazdaság még évi 11 százalékos ütemben növekedett, virágoztak a vállala-

tok, hatalmas volt a fogyasztói kereslet, az infláció csak 20—30 százalék között mozgott, és kezelhető méretű volt a külföldi adósság.

A kedvező helyzeten az 1974-es olajárrobbanás fordított, s bár a gazdaság továbbra is évi 7 százalékos ütemben növekedett, a külföldi adósságok duzzadni kezdtek. Brazília azt a taktikát választotta, hogy a gyors növekedési tempóval és az olcsó hitelekkel ellensúlyozza az olajárak emelkedését. Az igazi problémák azonban akkor jelentkeztek, amikor a 70-es évek végén emelkedtek a kamatok és megint robbant az olaj ára. Ettől kezdve Brazília tartozásainak kifizetéséhez volt kénytelen újabb kölcsönöket felvenni. 1980-ban a brazil bankárok már az IMF-hez akartak fordulni, a kormány azonban akkor még a növekedés politikája mellett foglalt állást. 1981-ben a gazdaság 70 év óta először hanyatlani kezdett, a munkanélküliek száma nőtt, a kereskedelmi mérleget azonban meg sikerult 1,2 milliárd dolláros többlettel zárni, s ez arról győzte meg a nemzetközi pénzembereket, hogy továbbra is érdemes kölcsönözni és beruházni Brazíliában.

A Netto-kurzus szerint folytatni lehet a gazdaság fokozatos fejlesztését amennyire a törlesztési kötelezettségek ezt lehetővé teszik. Ez év első nyolc hónapjában Brazília 13 milliárd dollár kölcsönt vett fel, ennek a pénznek azonban már csak töredéke jutott új beruházásokra. Az adósságszolgálat az idén 17—18 milliárd dollárra tehető, az összeg egyenlő Brazília idei kölcsönfelvételeivel. Amikor augusztusban Mexikó fizetésképtelenséget jelentett be és a Falkland-válság következtében Argentínának is súlyossá váltak a fizetési gondjai, az amerikai regionális bankok leállították kölcsönfolyósításaikat. E fejlemények hatására döntött úgy Brazília, hogy az IMF-hez fordul.

(AD—DJ, Reuter)

ЛАТИНСКАЯ АМЕРИКА

I. A. SZEJFULMULJUKOV

A brazil gazdaság új orientációi

Brazília külgazdasági politikája az elmúlt években jelentős változásokon ment keresztül. Egyre világosabb körvonalakat öltött a fejlődő országokkal folytatott növekvő gazdasági együttműködés tendenciája, különösen a kereskedelem és a szolgáltatások exportja területén. Ennek az árucsere-forgalomnak a növekedési üteme felülmúlja a fejlett tőkés országokkal való kereskedelmi kapcsolatok fejlődésének ütemét. E tények ismertetésével kezdi cikkét a szovjet szerző, és megállapítja: „a brazil kormányzat új külgazdasági koncepcióiban különös szerepet tulajdonítanak az együttműködésnek az ázsiai és afrikai fejlődő országokkal".

„A gazdasági kapcsolatok megerősödésének feltétele volt Brazília és a fejlődése egy sor külpolitikai kérdésben" — folytatja cikkét a szerző.

Ez az irányvonal nem csupán kitérő a brazil kormányzat politikájában — hangsúlyozza Szejfulmuljukov. Brazília bruttó nemzeti terméke (GNP) — a *Foreign Policy* c. amerikai folyóirat szerint — a 70-es években kétszeresére nőtt, és meghaladta a 200 milliárd dollárt. A brazilok a világ számos országába exportálnak autókat, hajókat, repülőgépeket, számítógépeket, építőipari és elektrotechnikai felszereléseket. Brazil társaságok vasutakat, repülőtereket, hőerőműveket, ipari létesítményeket építenek a fejlődő országokban, segítenek az ásványi kincsek feltárásában, segítséget nyújtanak a mezőgazdaság fejlesztéséhez. 1990-re a brazilok saját műholdas felbocsátását tervezik. A gyors gazdasá-

mények következtében megváltozik Brazíliának a világ tőkés munkamegosztásában elfoglalt helye. A brazil uralkodó osztályt ma már nem elégíti ki az az agrár- és nyersanyagellátó szerepkör, amelyet hosszú évtizedeken keresztül a Nyugat számára betöltött. A nemzeti burzsoázia nem csupán a hazai gazdaságban, de a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban is igyekszik megszilárdítani pozícióit. A brazil termékek azonban vagy nem veszik fel a versenyt az iparilag fejlett országok termékeinek minőségével, vagy egyre magasabb vámfalakba ütköznek. A vezető tőkésállamoktól való függőséget erősíti Brazília hatalmas méretű eladósodása is. Ilyen körülmények között a brazil kormányzat az egyik kiutat külgazdasági kapcsolatainak felülvizsgálatában és új partnerek keresésében látja.

„A fentiekből kiindulva — állapítja meg a szerző — feltételezhető, hogy Brazília közeledése a fejlődő országokhoz hosszú távú folyamat lesz."

E megállapítást támasztja alá egy sor más körülmény is. A szerző ezek közül elsőként emeli ki, hogy az 1973-ban kirobbant energiaválság következtében a fűtőanyag folyamatos biztosítása erősen megnövelte a fizetési mérleg deficitjét. 1980-ban Brazília a számára szükséges folyékony üzemanyag-szükséglet 85%-át importból fedezte, amelynek értéke elérte a 10 milliárd dollárt. Egy másik, a fejlődő országokhoz való közeledést előidéző tényező, hogy az iparilag fejlett tőkés országokban lelassult gazdasági növekedés a kereslet csökkenését idézte elő. Az iparilag fejlett tőkésállamok ugyanakkor emelték protekcionista korlátaikat a késztermékeket exportáló országokkal szemben, ami súlyos károkat okozott a fejlődők, köztük Brazília számára is.

„Brazília uralkodó köreinek érdekeltsége a fejlődő országokkal való együttműködésben — folytatódik a cikk — új külpolitikai doktrína kidolgozását tette szükségessé." Az új irányvonal pragmatikus megfontolások alapján nyugszik: mindenekelőtt törekvés arra, hogy növeljék az exportot — bármilyen eszközzel is — a fizetési mérleg javítása érdekében. Brazília hangsúlyozza, hogy a harmadik világhoz tartozik, közösek az érdekei és a problémái a fejlődő országokéival. Az utóbbi időben egyre aktívabb szerepet tölt be a 77-ek csoportjában, fellép az ENSZ-ben és az UNCTAD-ban* az új gazdasági rend megteremtéséért.

Brazíliát kétségtelenül összekötik az elmaradott fejlődő országokkal az előttük álló bonyolult gazdasági problémák, mint pl. a külföldi tőke káros befolyása, a pénzügyi eszközök elégtelensége, függőség a kapitalista piactól, a fejlett nyugati országok protekcionista politikája. Ugyanakkor a valóságnak megfelelően kell értékelni Brazília szoros együttműködését a fejlődő államokkal. A brazil vezetés kész befagyasztani kapcsolatait a Dél-Afrikai Köztársasággal és Izraellel, hogy politikai kedvezményekhez jusson a harcban az erősebb konkurrenciával. A fejlődő országok vérkeringésébe jutó brazil tőke azonban ugyanolyan kizsákmányoló szerepet játszik, mint amilyet az amerikai, a nyugat-európai vagy a japán. „Nem szabad arról sem megfeledkezni — írja a cikk szerzője —, hogy Brazília külgazdasági kapcsolataiban erős pozíciót foglalnak el a transznacionális társaságok fiókvállalatai is." Pl. a „Volkswagen do Brasil", a leghatalmasabb késztermék exportőr, 1980-ban 22 afrikai országban adott el gépkocsikat. (*Foreign Policy*, 1981. 44. sz.)

Olajdollárokba helyezett remény

Az energiaválság kirobbanását követően erősen megnőtt Brazília érdeklődése az olajtermelő arab országok iránt. A vezető körök maximális erőfeszítéseket tettek a kapcsolatok erősítésére a Perzsa-öböl országaival, hogy folyamatosan biztosítsák Brazília számára az üzemanyagot, és odacsalogassák az arab tőkét. Ennek Brazíliába történő áramlása ez ideig azonban nem nagy, ugyanúgy, mint ahogy nem jelentős az OPEC-országok pénzügyi támogatása sem. Ebben közrejátszik a gazdag arab országok tradicionális elővigyázatossága, az, hogy nem

* UNCTAD: Az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciája, amely alapvetően a fejlődő országok gazdasági, elsősorban külkereskedelmi problémáinak kivizsgálásával foglalkozik. A 77-ek csoportja az ázsiai, afrikai és latin-amerikai elmaradott országok kollektívája. — *N. Sz. szerk.*

ismerik a brazil piacot, és előnyben részesítik a fejlett nyugati országok iparát. Ugyanakkor — fűzi tovább gondolatmenetét a szerző — az iráni betétek amerikai zárolása után számos olajkitermelő ország igyekszik diverzifikálni külföldi befektetéseit, és Brazília gyorsan fejlődő ipara, az elég magasan kvalifikált, de olcsó munkaerő előnyössé teszi ott az olajdollárok befektetését, a fejlett bankhálózat pedig megkönnyíti a pénzügyi műveleteket.

Ezek után a szerző számos példát hoz az együttműködésre a pénzügyi szférában. 1978-ban alapították Limában az Arab—Latin-amerikai Bankot (ARLABANK), ezt egymás után követték az új brazil—arab érdekeltségű pénzintézetek. Az egyik legjelentősebb a „Banco do Brasil". Habár Brazília számára a nemzetközi pénzügyi intézmények nyújtanak nagyobb segítséget, az arab tőkével is rendelkező bankok az utóbbi években szintén hitelezővé váltak. Hatalmas kölcsönöket kapott a „Petrobraz" állami társaság is (*Latin America and the Middle East.* 1981. szeptember.)

A következőkben a cikk adatokkal szolgál az arab országok brazíliai befektetéseiről. A legjelentősebb az együttműködés Kuvaittal. 1981 közepéig 122,2 millió dollár volt a kuvaitiak befektetése, az irániak 58,7 millió, a szaudiak 23,3 millió dollárt invesztáltak be. *(Middle East Economic Digest)*

Az utóbbi időkben a perzsa-öbölbeli országok növekvő érdeklődést mutatnak a brazil bányászat és mezőgazdaság iránt. Az arab vállalkozók a szénbányászatot olyan nyersanyagforrásnak tekintik, amelyet felhasználhatnak a Közel-Keleten létesítendő fémkohászat számára. A brazil mezőgazdaság hatalmas potenciális lehetőségei szintén vonzzák az arabokat, minthogy e téren nehézségekkel küzdenek és igyekeznek csökkenteni a nyugati országok élelmiszerszállításaitól való függőséget.

Az arab országokkal való gazdasági együttműködés hagyományos formája a külkereskedelem, amelyre az egyensúly hiánya a jellemző. A *Latin America Weekly Report* 1980. 36. számának adatai szerint a brazil import — elsősorban olajimport — nagysága a jelzett térség országaiból 8,9 milliárd nagyságrendű, míg az export csupán 1 milliárd dollár értékű. Az utóbbi időben a hagyományos brazil exportcikkek mellett (fagyasztott hús, cukor, kávé, kakaó stb.) megnőtt a késztermékek — gépkocsi, repülőgép, hajó — és különböző célt szolgáló építőipari és hőerőmű-berendezések exportja. Fontos exportcikk lett a vasérc. Megnőtt a különböző fegyverfajták szállítása is. Ami a kereskedelmet és a szolgáltatások exportját illeti, Brazília legjelentősebb partnere a térségben Irak. A jövőben Brazília uránt is szállít és technológiai segítséget nyújt az arab országnak.

Növekszik a gazdasági együttműködés más arab országokkal is. Így Mauritániában autóutat építenek, Algériával és Líbiával megállapodás született alternatív energiaforrások kiaknázásáról, Szaúd-Arábiában a mezőgazdaság fejlesztésében működnek közre a brazilok. Számos országban vesz részt Brazília ásványi kincsek lelőhelyeinek feltárásában.

A kritikus közel-keleti helyzet veszélyt jelent az olajellátás fő forrásaira. Ez a körülmény, valamint a krónikus negatív mérleg Brazília és az arab országok kereskedelmében, arra készteti Braziliát, hogy más üzemanyag-szállító országok után nézzen. Ezzel lehet részben magyarázni a brazil vezető körök fekete Afrika — különösen a térség olajkitermelő országai — felé forduló figyelmét.

Együttműködés az afrikai országokkal

„Brazília és Afrika nem arab államai között a kereskedelmi kapcsolatok fejlődését hosszú éveken át akadályozta hagyományos exportjuk hasonló szerkezete, az európai és amerikai áruk konkurrenciája az afrikai piacon, a térség országainak gyenge vásárlóereje" — írja Szejfulmuljukov. Brazília és a fekete Afrika országai közötti közeledést Barbozi brazil külügyminiszter 70-es évek elején tett látogatásainak sora alapozta meg. Ekkor megállapodások születtek a kereskedelemről, műszaki együttműködésről, és kinyíltak a kapuk a fekete kontinensen a brazil áruk és tőke előtt. A 70-es évek közepén megerősödtek a diplo-

Az Serra Pelada-i aranybányászok vállukra emelik Figueiredo elnököt.

(Times)

máciai és politikai kapcsolatok, sorra nyíltak a követségek, kereskedelmi kirendeltségek.

Brazília az afrikai országoktól elsősorban ipari nyersanyagokat és fémeket vásárol, cserébe elektronikai berendezéseket, mezőgazdasági gépeket, textilt, cipőt, élelmiszert exportál. Az árucsere finanszírozását elősegítendő, a „Banco do Brasil" Nyugat-Afrika leghatalmasabb városaiban fiókintézeteket nyitott. Brazil társaságok hőerőműveket, vasútvonalakat, országutakat, kikötőket, lakóházakat és középületeket építenek az afrikai országokban. Segítségükkel üzemek, hírközlőállomások létesülnek. Nigéria, Szenegál, Angola, Elefántcsontpart, Ghána és más országok felhasználják a brazil tapasztalatokat az állattenyésztés, a halászat, a trópikus kultúrák fejlesztésében. Sok afrikai ország vásárol Brazíliától haditechnikát is.

A brazil politikának két fő iránya Nyugat-Afrika és a portugál nyelvű országok. A legjelentősebb kereskedelmi partner Nigéria — olajkitermelő ország —, a portugál nyelvterületről pedig Angola. Nigéria és Brazília között létrejött kereskedelmi megállapodások értelmében a következő 5 évben a két ország közötti árucsereforgalomnak el kell érnie az 5 milliárd dollárt, amely összegből 2 milliárdot a Nigériától vásárolt olaj tesz ki. (*Africa Report*, 1980. 5. sz.)

1976 óta a „Banco do Brasil" és a nigériai Kereskedelmi-Ipari Bank finanszírozza a létesítendő közös vállalatokat.

Brazília különös figyelmet szentel az angolai kereskedelmi-ipari kapcsolatoknak. 1979-ben a két ország közötti árucsere-forgalom értéke meghaladta a 100 millió dollárt. 1980-ban Luandában megkötötték a gazdasági, tudományos és technikai együttműködésről szóló egyezményt. A kereskedelmi kapcsolatokban itt is nagy szerepet játszik az olaj. Brazília nemcsak vásárló, de segít az olajlelőhelyek feltárásában, olajszakemberek képzésében is.

Erősödnek a kapcsolatok Mozambikkal is, ahol Brazília közreműködik a földreform végrehajtásában, noha paradox módon a latin-amerikai országban virágzik a latifundiumok rendszere. (Braziliában a földtulajdonosok 1%-a rendelkezik a földterület 43%-ával.) (*Foreign Policy*, 1981. 44. sz.)

Afrika országaiban aggodalmat vált ki a brazilok gazdasági aktivitása —

állapítja meg a szerző. Míg az arab országokkal szemben Brazília a kérelmező szerepében lép fel, addig az afrikai országok gazdaságába mind mélyebben hatol be a brazil tőke. A *Jeune Afrique* c. lap szavaival: „Brazília olyan ország, amely egyidejűleg vonz és taszít."

Szélesedő kapcsolatok Dél- és Délkelet-Ázsiával

Brazília kereskedelmi-gazdasági kapcsolatai Dél- és Délkelet-Ázsiával szintén jelentős mértékben növekedtek. 1980-ban az ide irányuló brazil export 900 millió dollár értékű volt, szemben az 1974. évi 71 millió dollárral. A további fejlődésnek azonban komoly akadályai vannak. India, Dél-Korea, Hongkong, Szingapúr stb. olyan termékeket állít elő és exportál a fejlődő országok piacaira, amilyeneket Brazília is kínál, így komoly konkurrenciát jelentenek egymásnak.

A brazil export egyharmada Indiába irányul. A két ország közötti együttműködés szélesítésére kétoldalú gazdasági bizottságot hoztak létre. Még 1968-ban megállapodás született az információcseréről a nukleáris kutatások területén.

1981 elején nagy brazil kereskedelmi delegáció látogatta végig az ASEAN-országokat, amelyekkel korábban nem volt számottevő árucsereforgalom. Eme országok egész sora érdeklődik a brazil kutatások iránt az energetika területén. Kapcsolatok alakulnak ki a pénzügyi szférában is. A „Banco do Brasil"-nak máris fiókja működik Szingapúrban.

A cikk végén a szerző megállapítja: a brazil gazdasági kapcsolatok erősödése a fejlődő országokkal lehetővé teszi, hogy hatásosabban lépjenek fel gazdasági érdekeikért, megkönnyíti közös álláspont kialakítását a fejlett tőkésállamokkal való párbeszédben, az új nemzetközi gazdasági munkamegosztás kialakításában. Ezért tekinthető pozitívnak a brazil külgazdasági kapcsolatok irányváltása a fejlődő országok felé.

(A szovjet folyóirat 1982. októberi számában megjelent cikket ismertette: Déri Erzsébet)

Béke és Szocializmus

Legalitást követelünk!

INTERJÚ ARI DOS SANTOSSAL, A BRAZIL KOMMUNISTA PÁRT KÉPVISELŐJÉVEL

— Hogyan értékeli Brazília mai politikai helyzetét, és melyek ott a kommunista párt legalizálásáért folyó harc fő irányai?

— A demokratikus ellenzék 1974. és 1978. évi választási sikere után a hatóságok — a mélyülő gazdasági válság és a tömegmozgalom növekedésének körülményei között — arra kényszerültek, hogy számos haladó jellegű reformot vezessenek be az ország belés külpolitikájában. S noha Brazíliában csupán korlátozott mértékben állították helyre a jogokat és szabadságokat, s a helyzetet továbbra is a katonai diktatúra ellenőrzi, a demokráciáért és a társadalmi haladásért síkraszálló erők olyan pozíciókat vívtak ki, amelyeknek birtokában most már kedvezőbb körülmények között folytathatják a harcot.

Ugyanakkor a kommunistákkal szemben továbbra is megkülönböztetéseket alkalmaznak; politikai és kulturális munkát csak egyéni alapon végezhetnek, mivel a nemzetbiztonsági törvény megtiltja, hogy a Brazil Kommunista Pártnak mint politikai szervezetnek a nevében tevékenykedjenek. A kommunisták nyíltan kifejtik álláspontjukat, interjúkat adnak a lapok-

nak, nyilatkoznak az ország problémáiról, jelöltetik magukat a választásokon és versengenek a többi jelölttel, de minden esetben magánszemélyként lépnek föl. Ezért most országos kampányt folytatunk a BKP elismertetéséért és teljes legalizálásáért.

A párt most arra törekszik, hogy hivatalos státust kapjon, amely lehetővé teszi, hogy legálisan és korlátozás nélkül tevékenykedjék, tehát újságokat, könyveket és folyóiratokat adjon ki, nyíltan működő munkásközpontjai legyenek, önállóan részt vegyen a választásokon. Jóllehet az ország törvényei antidemokratikus jellegűek és megszorító intézkedéseket tartalmaznak, a kommunisták készek eleget tenni a törvény minden követelésének, hogy hivatalosan megalakíthassák politikai pártjukat. Úgy véljük, hogy a kommunista párt legalizálásának megvannak a perspektívái, bár a hatalmon levő katonai csoportban még mindig erősek a kommunistaellenes előítéletek, s ez kétségkívül nehezíti a feladat megoldását.

— Milyen konkrét lépéseket tesznek a kommunisták?

— A legalizálásért folyó küzdelemben az egységpolitikát tartjuk szem előtt; egyesíteni kívánunk minden olyan társadalmi erőt, amely érdekelt a mostani rendszer vereségében és abban, hogy megalakuljon a diktatúraellenes erők kormánya, amely képes megvalósítani a brazil társadalom teljes demokratizálását.

A kommunisták követeléseit támogató tömegmozgalom kialakítása céljából országszerte nyilvános kampányokat szervezünk. Így például országos vitára bocsátottuk téziseinket, amelyek a párt nézeteit tartalmazzák a brazil valóság és a nemzetközi helyzet különböző vonatkozásait illetően. A téziseket nyíltan megvitatják az újságok és folyóiratok hasábjain, az egyetemeken és társadalmi szervezetekben; kiegészítik, új gondolatokkal gazdagítják, egyben-másban bírálják, s ez kétségtelenül bővíti tartalmukat. A dokumentum döntő fontosságú megállapításait a viták résztvevőinek túlnyomó többsége támogatja.

A kommunista párt eszméinek népszerűsítésére és tömegkapcsolatainak erősítésére felhasználjuk a parlamenti és helyhatósági választások előkészületeit. A huszonkét államban 18 év óta, vagyis a rendszer diszkriminációs kormányzásának időszaka óta első ízben fogják megrendezni a kormányzóválasztásokat. A kommunisták az ellenzéki kormányzó- és szenátorjelölteket támogatják számos nagy államban. Elvtársaink jelentős számban jelöltetik magukat az államok parlamentjeibe és a községtanácsokba, más ellenzéki pártok listáján.

A katonai rezsim által kierőszakolt kazuisztikus választási törvény semlegesítésére* kiadtuk a „demokratikus hasznos szavazás" jelszavát, vagyis felhívtuk a választókat, hogy a mindössze négy ellenzéki pártnak arra a jelöltjére szavazzanak, akiknek a legnagyobb az esélye. Ez a jelszó nagy megértésre és támogatásra talált a közvéleményben.

A lakossággal folytatott párbeszédünknek egy másik fontos iránya: a kommunista párt vezetőinek részvételével rendezett vitával egybekötött nyilvános találkozók. A São Pauló-i egyetemen például élénk eszmecsere zajlott le Giocondo Dias elvtárs, a párt Központi Bizottságának főtitkára és a nagyszámú diákhallgatóság között a Nemzeti Felszabadítási Szövetség** tevékenységéről és a kommunisták szerepéről az 1935. évi fegyveres harcban. Ez volt az első eset, hogy ilyen kérdést nyíltan megvitattak a brazil egyetemen a kommunisták részvételével.

A legalizálást követelve emlékeztetjük a közvéleményt arra, hogy a Brazil Kommunista Párt története elválaszthatatlan az utóbbi hatvan esztendő nagy demokratikus, hazafias és haladó mozgalmaitól. A kommunisták ott voltak azok között, akik országos kampányt kezdeményeztek Brazília iparának védelmében, a kőolaj és más stratégiai nyersanyagok állami monopóliumáért, a földreformért, a szakszervezetek szabadságáért és önállóságáért, a munkaügyi törvényért, a mezőgazdasági dolgozók igazságos társa-

* Az ellenzék választási győzelmének megnehezítése végett a katonai rezsim olyan antidemokratikus törvényt fogadott el, amely előírja, hogy a pártoknak a jelöltjeik megválasztásához meghatározott számú szavazatot kell kapniuk az államok felében, s megtiltja választási koalíciók létrehozását stb.

** Haladó antifasiszta front, a harmincas évek közepén.

dalombiztosításáért, a politikai foglyok és üldözöttek amnesztiájáért. Egyszóval azt mondjuk: nem lehet többé figyelmen kívül hagyni egy olyan nagy nemzeti pártot, mint a Brazil Kommunista Párt. Legalizálása a közélet további demokratizálásának elengedhetetlen feltétele.

— Hogyan reagálnak a hatóságok és hogyan reagál a közvélemény a kommunisták követeléseire?

— Sok állami és politikai vezető állást foglal a kommunista párt hivatalos elismerése mellett. Hadd emlékeztessük Delio Jardim de Mattos tábornok, légügyi miniszter véleményére, aki kijelentette, hogy semmi különös nem fog történni, ha holnap elismerik a Brazil Kommunista Pártot; ez a politikai kérdés a kormány hatáskörébe tartozik. A miniszter álláspontja nagy sajtóvisszhangot kapott. A kommunista pártnak az 1982. évi választások utáni legalizálását javasolja továbbá de Melo Franco volt külügyminiszter, dr. Borbosa Lima Sobrinhoz, a Brazil Sajtószövetség elnöke, számos szenátor és parlamenti képviselő, többek között a kormánypárt részéről is. Szót emelnek érte az államok és községtanácsok törvényhozó testületeinek képviselői, polgármesterek, jogászok, nagyiparosok, kereskedők, szakszervezeti vezetők és más tömegszervezetek vezetői.

Nincs olyan nap, hogy ne kapnánk híreket az ország különböző részeiből arról, hogy a brazil közvélemény támogatja követelésünket. Az ügyvédek Santa Catarina államban nemrég tartott országos konferenciája amellett foglalt állást, hogy fogadjanak el demokratikus alkotmányt és legalizálják az összes politikai pártot, beleértve a kommunista pártot is. Rio Grande do Sul állam törvényhozó gyűlése arra a következtetésre jutott, hogy az ország életének demokratizálásához szükség van a kommunista párt legalizálására. São Paulóban megjelent Moisés Vinhas író könyve arról a küzdelemről, melyet a kommunisták a tömegpártért folytattak 1922 és 1974 között. Az egyik legnagyobb polgári lap, a *Journal do Brasil* a könyvről közölt recenziójában megállapította: a kommunisták hivatalosan legalizált és a társadalom által elismert tömegpártért harcolnak. Ezek a példák beszédesen bizonyítják, hogy egyre többen vannak az olyan brazilok, akik a Brazil Kommunista Pártban a nemzeti politikai élet szerves részét látják.

— Egyes polgári lapokban olyan hírek látnak napvilágot, hogy a BKP a legalizálásra törekedve állítólag elvi engedményeket tesz.

— Pártunk mindig a munkásosztály, a brazil nép ügyét szolgálta. Hangsúlyozni szeretném, hogy fennállásának hatvan esztendeje alatt mindösszesze két évig működött legálisan. A többi az illegális harcok ideje, amikor is a pártot állandóan és kíméletlenül üldözték. Kommunisták ezreit vetették börtönbe, kínozták meg kegyetlenül, sokan közülük életüket adták a dolgozók érdekeiért. Mi azonban sohasem adtuk fel a marxizmus—leninizmus elveit azért, hogy a többi párthoz hasonlóan legálisan működhessünk.

A Brazil Kommunista Párt a marxista—leninista elméletre támaszkodva erőfeszítéseket tesz azért, hogy a változásokat figyelembe véve kidolgozza a brazil forradalom stratégiáját és taktikáját. Harcol az ország politikai, gazdasági és társadalmi haladásáért, a dolgozók és a néptömegek jogainak szavatolásáért, a demokratikus rendszer megteremtéséért, a szocializmusért. A kommunisták fő célja az osztály nélküli és a kizsákmányolástól mentes társadalom.

(A szovjet folyóirat 1982. novemberi számából)

Le Monde

MARCEL NIEDERGANG

A „gazdasági modell" csődje súlyos fenyegetés a Pinochet-rendszerre

Kilenc évvel Salvador Allende népi egységkormányának megbuktatása után, csődbe jutott az ultrabilaterális gazdasági kísérlet, amelyet Milton Friedman* tanítványai, a „chicagói fiúk" vezettek be Santiagóban. A kirobbant politikai válság súlyos fenyegetést jelent Pinochet tábornok rendszerére.

Az elhallgattatott, szétvert vagy száműzött baloldal megkísérli újjászervezni sorait, félig illegalitásban. Az 1973-as kudarc óta erősen megosztott szocialista mozgalomhoz kapcsolódó néhány csoport szinte teljesen nyíltan tevékenykedik, és egyességre törekszik a régi Keresztény Baloldallal (a Kereszténydemokrata Párt baloldali szárnyából alakult 1971-ben), a Mapuval (Egységes Népi Akciómozgalom) és a Munkás-Paraszt Mozgalommal. Céljuk, hogy létrehozzanak egy Szocialista Megegyezésnek nevezett szövetséget. A kereszténydemokrácia, amely 1964 és 1970 között a hatalmat birtokolta Chilében, már túljutott azon a traumán, amelyet a pártvezető Eduardo Frei, volt elnök halála okozott. A pártvezetésben a Freit követő Gabriel Valdesnak sikerült rövid idő alatt ügyesen helyreállítani a pártban az egységet, amely az 1973-as katonai államcsínyt követő megtorlások és elnyomás miatt megbomlott. A chilei kereszténydemokrácia most egy olyan „társadalmi szerződést" tervez, amely elősegítené a fokozatos visszatérést egy demokratikus rendszerbe.

Demokrácia: 1983 kezdetén ez a kulcsszó Santiagóban, annak ellenére, hogy a helyzet inkább sötétnek látszik, az elnyomás folytatódik, a katonák egysége nem valódi többé, és az új, nehéz helyzetben robbanásszerűen kialakultak a szembenálló politikai csoportok. Mindenki demokráciát követel, a baloldaltól a jobboldalig, tudván, hogy a katonai kormányzatnak lejárt az ideje, sőt lényegében már meg is bukott. A normalizálódó politikai helyzet felélénkítette a mindig, még a diktatúra legsötétebb éveiben is gazdag és bonyolult „európai" politikai élet minden figyelemreméltóbb, jobb- és baloldali személyiségét egyaránt. Ezek a politikusok most a válságból kivezető ésszerű megoldást keresve egyre többet hangoztatják a „konszenzus" kifejezést.

A katonai rendszer hiányosságait napjainkban éppen azok a jobb- és szélsőjobboldali csoportok ostorozzák, amelyek hajdan az Allende-kormány elleni illegális harc élvonalába tartoztak, és amelyek a társadalomnak a katonai rendszerrel természeténél fogva szimpatizáló rétegeit képviselik. Gyárosok, eladósodott déli földbirtokosok és mezőgazdászok, szabadfoglalkozásúak, kereskedők, szállítók: a chilei középosztály, amely lelkesen tapsolt Allende drámai bukásához, csak szarkasztikusan szemléli Pino-

* M. Friedman Nobel-díjas amerikai közgazdász, az ún. chicagói iskola vezéralakja, a monetarizmus elméletének megalapozója, a közgazdasági neoliberalizmus híve, a keynesi tanok legélesebb bírálója. Nézete szerint a pénztömeg korlátozásával lehet szabályozni a gazdaságot, megakadályozni az inflációt. — *N. Sz. szerk.*

Amerikai gyerekek rajzai (Béke és barátság; A béke azt jelenti, hogy lesz holnap is!)

chet kormányát a bűnbánat és a bukás pillanatában.

A félelem hatalmába kerítette a katonákat is. Pinochet tábornoknak sikerült a politikai rendőrség segítségével eltávolítania néhányat legveszélyesebb ellenfelei közül, így például Leigh tábornokot is, a légierő volt parancsnokát, az 1973. szeptemberi első junta egyik tagját. Az államfő mindeddig kibírt, és — nem minden ügyesség nélkül — kivédett minden intrikát és manővert. Sőt, valamilyen módon még azt is sikerült elérnie, hogy visszavonulásának dátumát kitolja 1989-re, és így újabb lehetőségeket teremtsen magának.

A garanciák nevetségesek, ugyanakkor a puccs felhői egyre sűrűsödnek három hónapja, amióta a tisztek közötti megbeszélések egyre gyakoribbak. Jobboldali politikusok, akiknek jó kapcsolataik vannak a hadsereggel, megerősítették, hogy az összeesküvések sokkal előrehaladottabb stádiumban vannak, mint azt gondolni lehetne; őket hallgatva úgy tűnik, a három haderőnem tisztjeinek többsége szemben áll Pinochet tábornokkal.

Az államfőnek még két adu van a kezében. Ellenfelei, a civilek és a katonák egyaránt megosztottak még, és bizonyos mértékig igen határozatlanok. Ezenkívül Pinochet egészen mostanáig maradéktalanul számithatott a Reagan-kormányzatra. Az is tény azonban, hogy a gazdasági és politikai válság leküzdését célzó minden megoldásban Pinochet távozása jelentené a kezdetet.

A vitatott csoda

A csoda akkorát bukott, amekkorák a hozzáfűzött remények és a segítségével elérni kívánt célok voltak. A chilei gazdasági „modell" néhány nagyon egyszerű elven alapszik: a piaci mechnizmusok szabad működése, az állam be nem avatkozása, amellyel együtt járt az egészségügy, az oktatás, a társadalombiztosítás és a lakásépítés privatizálása is, az ipar specializálódása a világpiacon kelendő termékek gyártására, és az ország megnyitása a nagyon kedvező feltételekkel érdekeltté tett külföldi vállalatok és tőke előtt.

A „modell" egészen 1981 júliusáig működött. Az államcsíny másnapján még ijesztő mértékű inflációs ráta érezhetően csökkent (1982-ben hivatalos becslések szerint 15% volt). Emelkedett a nem hagyományos cikkek exportja, és növekedtek a valutatartalékok is. Ömlött a külföldi tőke és a nemzetközi pénzintézeti kölcsön. 1976 és 1980 között a gazdaság átlagos növekedési üteme 7% körül volt.

Ennek a rendszernek volt az eredménye egyrészt a gazdagság gyors koncentrálódása, másrészt a kevésbé előnyös helyzetben levő rétegek életkörülményeinek ugyancsak látványos romlása. 1982 azonban az illúziók elvesztését hozta: az ipari termelés visszaesett, a munkanélküliség pedig bizonyos becslések szerint 1983 elején az aktív lakosság 30%-át érintette, a külföldi kölcsönök üteme a felére csökkent, az államkassza deficites lett (Pinochet tábornok közlése szerint a

deficit 1,69 milliárd dollár), a külföldi adósságok összegét, amely már 1981-ben elérte a 15 milliárd dollárt (48%), ma már 19 milliárdra becsülik. Az adósságszolgálat jelenleg az export értékének 50%-át teszi ki.

Ma már azt is kétségbe vonják, hogy volt-e gazdasági csoda egyáltalán. „A csoda sohasem létezett — írja a *Hoy* című magazin —, mivel a 7%-os gazdasági növekedési arányt 1975-höz, a válság évéhez viszonyítva számolták. Amikor a gazdaság elérte az 1975 előtti színvonalat, bebizonyosodott, hogy a »modell« nem működik, főleg a gazdasági recesszió idején nem." A chilei érsekek, miután a nyilvánosság előtt is szigorúan elítélték a kísérlet rossz eredményeit, és sajnálkozásukat fejezték ki a legszegényebbek életkörülményei miatt, levonták az általános következtetéseket.

Az Allende-kormány utolsó heteire emlékeztető heves utcai tüntetésekben megnyilvánuló, növekvő elégedetlenséggel szemben Pinochet tábornok csak vaktában csapkod jobbra és balra. A baloldallal szemben fokozta az elnyomást, és továbbra is hajthatatlan a száműzöttek ügyében. A jobboldal felé pedig olyan intézkedésekkel „vág", mint Carlos Podlech, a gabonatermelők nemzeti szövetsége elnökének eltávolítása.

A hadsereg felhívásai

A Brazíliába száműzött Carlos Podlech, nyugalmazott katonatiszt, aki szoros kapcsolatban állt Pinochettel 1973-ban, most nem vonult vissza. Civil és katona barátaihoz intézett egyik levelében a családját évszázadok óta a hadsereghez kötő szálakra hivatkozott. Kárhoztatta a „klánokat", amelyek romlásba döntötték Chilét, és kifejezte bizalmát a hadseregben, amely mint állandó erő, egyedül képes igazságot szolgáltatni az országnak.

A valódi politikai harc hiányának palástolására az egyesületekben, szövetségekben, tanulókörökben és vitaklubokban nagy a nyüzsgés. A Proden csoport (a nemzeti és területi egyetértés fejlesztése tervének spanyol nyelvű rövidítéséből) két volt kereszténydemokrata képviselő, Jorge Lavanderos és Carlos Dupré vezetésével olyan multipárt megalakítását tervezi, amilyet Buenos Airesben hoztak létre. Több hónapos munkával már kidolgozták az első tervezetet, és november végén alakítottak egy végrehajtó bizottságot. A Proden csoport célja, hogy kidolgozza a demokráciához való visszatérés menetét. A csoport első nyilatkozatából kitűnik, hogy a mozgalomhoz csatlakozott a konzervatív Nemzeti Párt, a szociáldemokrata párt, a kereszténydemokrácia és a Szocialista Megegyezés szinte valamennyi régi képviselője. A szimpatizánsok között ott van Leon Villarin szervezete, a Teherautótulajdonosok Nemzeti Egyesülése, amely meghatározó szerepet játszott annak idején az Allende elleni agitációs kampányban. A Proden vezetői most „magyarázó kampányba" kezdtek céljaik ismertetésére a hadsereg köreiben is.

A jelenlegi politikai klíma másik jellemzője, hogy Roberto Thieme, a Haza és Szabadság elnevezésű szélsőjobboldali, 1970-ben és 1973-ban erősen Allende-ellenes szervezet főtitkára is csatlakozott Pinochet ellenzékének táborához. Mint egy nacionalista népi mozgalom vezetője, Thieme ma a demokratikus pártok törvényen kívül helyezése ellen tiltakozik. Kijelentette, bízik a hadseregben, és követelte, hogy ne csak szavakkal, hanem cselekedetekkel is forduljanak a kormány ellen, amely szerinte se nem demokratikus, se nem népi, se nem nemzeti.

„A szegények tábornoka vagyok" — mondta Pinochet tábornok keserűen és minden irónia nélkül, amikor nemrég látogatást tett Santiago egyik szegénynegyedében. A középosztály és a jómódúak pálfordulása miatt csalódott tábornok a nacionalista-populista vonalhoz csatlakozva próbálja megingott rendszerét talpraállítani. A „chicagói fiúk" liberalizmusán felháborodott katonai körök esetleg támogatnának is egy ilyen kísérletet. Más katonai körök azonban kifejezetten a a kulisszák mögötti politikai forrongásokhoz kötődnek.

(A francia folyóirat 1983. január 9—10-i számából)

JUAN DE ONIS

Repedések Pinochet rendszerén

A chilei szabadpiaci gazdaság drámai hanyatlásával párhuzamosan megmutatkoznak a keménykezű államfő, Augusto Pinochet rendszerének első válságtünetei is. Politikai berkekben a Salvador Allende elleni 1973-as véres puccs óta most mondogatják először, hogy Pinochet tábornok csillaga leáldozóban van.

Az a tekintély elvű alkotmány, amelyet a chilei szavazók 70 százaléka 1980-ban fogadott el, 1989-ig biztosított elnöki hivatalt Pinochetnek, aki akkor a chilei hadsereg főparancsnoka, egyben az ország életét irányító négytagú katonai junta legerősebb embere volt. Nem is történt semmi baj, amíg virágzott Chile gazdasága — de tavaly a gazdaság úgyszólván összeomlott, a nemzeti össztermék 13 százalékkal visszaesett, a munkaképes korú lakosság 25 százaléka az utcára került, s mindez megrendítette Pinochet elnök pozícióját.

Minden nehézség ellenére, a gazdaság bajai nem játszanak olyan kulcsfontosságú szerepet Chile belpolitikai életében, mint egy szabadabb országban. Pinochet tábornok hatalmas biztonsági apparátusával határozottan tudja elintézni a munkások nyugtalankodásait. Egyik vezetőjüket, Tucapel Jimenezt, tavaly februárban ölték meg, s a halála körüli homály azóta sem oszlott el. Két másik munkásvezért, Manuel Bustost és Hector Cuevast pedig decemberben száműzték, amiért részt vettek egy előzetesen nem engedélyezett munkásgyűlésen.

Pinochet tábornoknak ennél sokkal nagyobb főfájást okoz az, hogy a magán üzleti élet és a mezőgazdaság vezetői — akik a legharcosabban támadták Allende volt elnök marxista kormányát, s akik a leghűségesebben támogatták a külföldi tőke és a fogyasztói javak becsalogatásában kezdetben nagy szerepet játszó szabadpiaci gazdaságpolitikát — ma már kiábrándultak, s egyre kritikusabb jelzőkkel illetik Pinochet rendszerét.

A rendszerrel szembeni jobboldali elégedetlenség az idén bizonyára tovább növekszik, mivel a chilei gazdasági szervek megszorító intézkedéseket fognak hozni — ez a feltétele ugyanis annak, hogy az ország kézhez vehesse a Nemzetközi Valuta Alap (IMF) elvben már jóváhagyott 900 millió dolláros kölcsönét.

Chile — és vele együtt sok más latin-amerikai ország — gazdasági bajainak legfőbb előidézője az általános világgazdasági pangás, illetve a főbb exportnyersanyagok — Chile esetében a réz — világpiaci árának zuhanása. Chile külföldi adósságainak állománya 18 milliárd dollárra rúg, míg a tartalékok összege hivatalos adatok szerint 2,7 milliárd dollár. Ebből 700 millió dollárt ér az aranykészlet, 1,3 milliárd dollárt pedig a fegyvervásárlások finanszírozására tettek félre. Úgyhogy az azonnal mobilizálható valutatartalékok mennyisége csak mintegy 300 millió dollárra tehető — ez pedig egyenlő Chile egyhavi importjának értékével.

Pinochet elnök év végi üzenetében kijelentette, hogy „megalapozottan bizakodik" az 1983-ra ígért kedvező gazdasági fordulatot illetően. Egyúttal az új évre közmunkákat helyezett kilátásba, azzal a céllal, hogy csökkenjen a munkanélküliek száma. Manapság mintegy 270 ezer chilei dolgozik segélyprogramok keretében, amelyek révén havi 30 dollárnak megfelelő jövedelemhez jutnak.

Chilében manapság a legfélelmetesebb hangot az árverezőkalapács pufogása adja. A központi bank arra kényszerítette a magánbankokat, hogy árverezzék el a fizetni nem tudó adósok vagyonát — az összes be

nem hajtható adósság eléri a teljes hitelállomány 15 százalékát. A raktárszámra felhalmozódott hűtőszekrények, színes televíziók és import ruhadarabok alacsony áron cserélnek gazdát; már-már országos méretű időtöltéssé vált az árveréseken való részvétel.

Az adósságok ilyen módon történő behajtása legfeljebb a pénzügyi ellenőrök szemében tűnhet elfogadható eszköznek a fizetési zűrzavarok rendezéséhez — az adósok, köztük az ipar, a kereskedelem, a mezőgazdaság sok tekintélyes alakja, becsapva érzi magát. Legtöbbjük nem félt az adósságok felgyülemlésétől, mert bízott a kormány ama ígéretében, hogy a nemzeti valuta, a peso 1979-ben meghatározott árfolyamát semmiféle nyomásra sem változtatja meg. Akkor 1 dollár hivatalosan 39 pesóval volt egyenlő, de tavaly júniusban leértékelték a pesót, 1 dollár 46 pesót ért, míg a mai hivatalos árfolyam szerint már 70 pesóért adnak egy dollárt. A feketepiacon azonban még ennél is jóval többre, 100 pesóra taksálnak egy dollárt.

A déli tartományok parasztjai tiltakozó mozgalmat szerveztek, és szembeszegültek a földek erőszakos elárverezésével. A biztonsági erők szétvertek egy Temucóban rendezett gyűlést, s a mozgalom vezetőjét, Carlos Podlechet, aki pedig Cautin tartományban harcolt Allende kormánya ellen is, száműzték.

A Pinochet-rendszer e lépése megingatta a hagyományos jobboldali politikai bástyákat.

Chile fegyveres erői vakon követik Pinochet tábornokot, s az elégedetlenség legcsekélyebb jele is személyes hűtlenségnek minősül, s azonnali elbocsátást von maga után. Ahhoz, hogy felerősödjön a politikai változást követelők hangja, a jelenlegi súlyos gazdasági válságnak folytatódnia kellene és mély nyomokat hagyni a hadseregben.

A rendszer elnyomó gépezete — ez Chilét azon országok listáján tartja, amely az emberi jogok megsértéséről számol be az ENSZ közgyűlésének — a mindennapos gyakorlatban a legkülönfélébb rendőri és belbiztonsági szervekből tevődik össze. Ilyen szerv például az Országos Központi Információs Ügynökség, az országos rendőrség — tagjai közismert néven a carabinerók —, illetve a Vizsgálati Igazgatóság, azaz a bírói nyomozószolgálat. A Pinochet-rendszer egyik legjellemzőbb vonása az, hogy ezek a szervek teljesen szabad kezet kapnak akcióik végzéséhez, mégha ezek az akciók olykor emberrablásokkal, gyilkosságokkal, hivatalos személyek ellen elkövetett rablásokkal járnak is együtt.

Egy alkalommal például a nyomozók megállapították az információs ügynökség két tagjáról, hogy ők öltek meg egy bankigazgatót és egy bankhivatalnokot. Az áldozatokat előbb megkötözték, majd lelőtték, végül dinamittal rájuk robbantották a bankot, természetesen azután, hogy kiürítették a pénztárt. Később mindkét ügynököt elítélték és kivégezték.

A chilei közvéleményt ez idő tájt egy frissebb botrány foglalkoztatja. Őrizetbe vettek két carabinerót, akiket azzal vádolnak, hogy ők követték el Viña del Mar tengerparti üdülőhelyen a legalább hét ember életét követelő gyilkosságsorozatot, két nőt pedig megerőszakoltak.

A vezető nyomozó megállapította, hogy a gyilkosságok elkövetésekor használt pisztoly Luis Gabler Diazé, egy építési vállalkozóé volt, aki egy előkelő helybéli család tagja. Diazról köztudott, hogy az Allende elnök megbuktatását követő jobboldali elnyomás idején szoros szálak fűzték a biztonsági erőkhöz. A nyomozó vizsgálati jelentésében, amelyet 1982 márciusában terjesztett a Viña del Mar-i bíróság elé, az állt, hogy öt napig tartó vizsgálati fogsága alatt Gubler Diaz mindent bevallott, elismerte, hogy másokkal együtt részt vett a bűntett elkövetésében.

A nyomozótól ezt követően elvették ezt az ügyet, s a jelentést meghallgató bírót leváltották. A legfelsőbb bíróság elnöke, Israel Bórquez Montero, új bírót nevezett ki helyére, aki úgy döntött, hogy nincs semmiféle bizonyíték, amely Gubler Diaz bűnösségét igazolná.

Ugyanez a Bórquez Montero volt az, aki a legfelsőbb bíróság egyik tanácsának elnökeként visszautasította

az Egyesült Államok követelését, amely úgy szólt, hogy Chile adja ki Washingtonnak Manuell Contreras tábornokot, az információs ügynökség volt vezetőjét, továbbá két másik katonatisztet. Hármójukat azzal vádolja az Egyesült Államok, hogy autóba szerelt bombával megölték Orlando Leteliert, azt a chilei diplomatát, aki Allende elnöksége idején feladatokat vállalt, valamint 1976-ban egy amerikai tanácsadót, Ronni Moffittet.

Ha volna is sok olyan chilei, aki szimpatizálna Pinochet rendszerével, ha volnának is sokan, akik hazugságnak neveznék az amerikaiak vádjait, a rendőrség bűnrészességének megcáfolhatatlan bizonyítékai kétséget ébresztenek afelől, milyen veszélyeket rejt magában, ha egy ilyen hatalmas ügynökség büntetlenül folytathatja tevékenységét.

A Viña del Mar-ban történtek tovább rontották az igazságszolgáltatás hitelét. Chilében sokan élnek azzal a gyanúval, hogy a családi szálak révén magas beosztású katonai vezetőkhöz kötődő egyéb személyeket is lelepleztek volna, ha a Gubler Diaz-ügy felgöngyölítése nem marad félben.

Ezek a rothadás jelei a rendszer számára olyannyira fontos biztonsági apparátusban. Ha az apparátus működését semmiféle független jogi testület nem ellenőrzi, akkor ez olyan nyilvánvaló veszélyeket jelent, amelyeket nemcsak a tekintélyuralmi rendszer hagyományos bírálói, mint például a kereszténydemokraták vagy Allende hívei vesznek észre, hanem a konzervatív pártok vezetői is, köztük Jorge Alessandri volt elnök.

Az egyelőre bizonytalan, hogy a mostani gazdasági összeomlás és a kormányzat elnyomó módszerei meghozzák-e a változást Chilében. De most először általános a meggyőződés, hogy Pinochet tábornok kíméletlen kormányzása alkalmasint saját bukásának lehet okozója.

(Az amerikai napilap 1983. január 8—9-i számából)

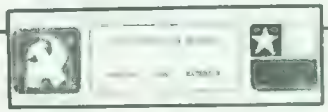

HUGO FAZIO

Pinochet fokozza nép- és nemzetellenes politikáját

A diktatúra gazdasági intézkedései, a peso leértékelése és az ezt követő lépések, melyek a reáljövedelmek csökkentésére irányulnak, azt igazolják, hogy a miniszteri szinten bekövetkezett változás a nyíltan nép- és nemzetellenes politika határozottabb végrehajtását eredményezte. Az ún „csomagterv" fő célját a rezsim leghűségesebb szószólói meg sem próbálták leplezni. Az *El Mercurio** 1982. június 19-i számának szerkesztőségi cikkében például ez áll: „El kell ismerni, hogy a leértékeléssel a kormány a reáljövedelmek csökkentésének egyik lehetséges módozatát választotta. Ennek értelmében — tette hozzá a lap — a célt, a reáljövedelmek csökkentését a folyamatban levő áremelések útján érik el... Ezek az áremelések tehát a kormány választotta formula szerves és elidegeníthetetlen részét képezik... Az áremelkedések megfékezése vagy akár a korlátozása is egyenlő lenne annak beismerésével, hogy a hatóságokból hiányzik a realizmus és a következetesség.

Offenzíva a dolgozók ellen

A jövedelemcsökkentés keresztülvitele érdekében a diktatúra a pénz azonnali, 18 százalékos leértékelését —

* Jobboldali chilei napilap — *N. Sz. szerk.*

amelyet a csereárfolyam havi 0,8 százalékos ingadozása kisér majd — a kollektív tárgyalások során nem érintett dolgozók általános bérkiegészítésének brutális eltörlésével párosította, miközben olyan mechanizmust vezetett be, melynek az a célja, hogy a kollektív tárgyalásokba bevont munkásokat és alkalmazottakat megfossza minden térítéstől, melyet 1979. július 6 óta értek el, és hogy az akkori bérszínvonalat a kollektív tárgyalások „plafonjaként" rögzítse.

1981 végén, amikor a beváltási árfolyam fenntartása és maga a válságfolyamat is világosan kivehető deflációs tendenciákat okozott, a diktatúra elhatározta, hogy általános bérrendezésre csak akkor kerülhet sor, ha a fogyasztói árindex a legutolsó bérrendezés időpontjához képest 10 százalékos eltérést mutat. Azt remélték, hogy ily módon, a követett politikának megfelelően, ebben az évben gyakorlatilag nem kell hozzájárulniuk újabb bérkiigazításokhoz. Most azonban, amikor a leértékelés felszabadítja az eddig mesterségesen visszafogott inflációs nyomást, a rendszer eltörölte a Költségvetési Törvénybe beépített rendelkezéseket. A dolgozók többségét így megfosztották az áremelkedési hullám elleni védekezés valamennyi legális mechanizmusától. A kollektív tárgyalási folyamatokból kirekesztett dolgozók száma jelenleg jóval meghaladja a hárommilliót. Ha nem szervezkedhetnek és nem harcolhatnak, akkor reáljövedelmük folyamatos csökkenését kell majd tapasztalniuk. A magánszektorban dolgozó munkások és alkalmazottak esetében a diktatúra teljesen kikapcsolta a megélhetési költségek emelkedését ellensúlyozó mechanizmusokat. Ami az állami szektor dolgozóit illeti, Sergio de la Cuadra bejelentése szerint „ez a költségvetés vitájával párhuzamosan kerül elemzésre, a költségvetési kapacitás által lehetővé tett bevételek és kiadások figyelembevételével". (82. VI. 19.) A Munkaügyi Terv (Plan Laboral) a szervezett munkások és alkalmazottak számának csökkentésével még több dolgozót rekesztett ki a kollektív tárgyalásokból. „1977-ben a Munkaügyi Hivatal adatai szerint a szervezett dolgozók száma 1 022 669 volt, ami a 3 271 780 aktív kereső 31 százalékát jelenti" — tárta föl a *La Tercera* c. újság (1982. VI. 6.). Ehhez hozzá kell számítani a közszolgáltatások 110 000 dolgozóját is. 1981. december 31-én ugyancsak a Munkaügyi Hivatal adatai szerint a 3997 szakszervezetnek csak 395 951 beiratkozott tagja volt. Vagyis a diktatúra igyekszik kiaknázni a szervezetlenséget, amelyet az elmúlt években főleg erőszak alkalmazásával hozott létre a dolgozók széles tömegei között.

Ami a kollektív tárgyalásokon részt vevő kisebbséget illeti, a vállalatokat felhatalmazták, hogy keresztülvigyék a reáljövedelmek csökkentését. Sergio de la Cuadra pénzügyminiszter nagyfokú cinizmussal azt állította, hogy „a kezdeményezett csökkentést a munkahelyek megóvása érdekében hozott legfontosabb intézkedésnek kell tekinteni". (*El Mercurio*, 82. VI. 19.) A diktatúra politikája: a gazdasági válság terheit a lehető legnagyobb mértékben áthárítani a dolgozókra. Különösen súlyos azoknak a munkásoknak és alkalmazottaknak a helyzete, akiknek a szakszervezeti vezetői azon az alapon beleegyeztek a jövedelmek csökkentésébe, hogy ez az egyetlen út a munkanélküliség elkerülésére. Az így előállott jövedelemcsökkenést most az áremelkedésből származó veszteség is tetézi.

A jövedelmek csökkenése a stagnáló belső piac újabb összeszűkülését eredményezi, tehát a következő hónapokban hozzájárul a krízis kiéleződéséhez, ugyanakkor rendkívüli mértékben megnöveli társadalmi hatását. Éppen ezért olyan elhatározásokról van szó, amelyek nemcsak a dolgozókat sújtják, hanem minden olyan tevékenységet, melyek a belső fogyasztói kapacitástól függnek. A dolgozók előtt nem áll más választás, mint a szervezettség előmozdítása és harc a saját és az ország egyéb rétegeinek a jogaiért. A rendkívüli követelések benyújtása a dolgozók számára immár elengedhetetlenül szükséges, hogy ellensúlyozhassák reáljövedelmeik kikényszerített drasztikus visszaesését.

Újabb privatizálások

A diktatúra újabb lépést tett a nemzeti érdekeket sértő privatizáló poli-

tika útján, amikor a kiárusítandó vállalatok listájára olyan országos jelentőségű vállalatokat vett fel mint a CAP (Compañia de Aceros del Pacifico: Csendes-óceáni Acélipari Társaság), a CHILECTRA (Compañía Chilena de Electricidad: Chilei Elektromos Társaság), a CTC (Compañía de Teléfonos de Chile: Chilei Telefontársaság) és a Laboratorios Chile (Gyógyszeripari cég). Ezzel a cselekedetével a rendszer szokása szerint elébement a finánctőke erőteljes követelésének. Néhány nappal a döntés közzététele előtt az *El Mercurio* (82. VI. 18.) újból leszögezte: „az államnak meg kell szabadulnia mindattól a tehertől, melyet erőforrásainak korlátozottsága miatt nem képes viselni, és meg kell nyitnia a kapukat a hazai és külföldi magánszektor előtt."

Pinochet az újabb privatizálási offenzíva vezetésével gazdasági miniszterét, Luis Dañús dandártábornokot bízta meg. Dañús számára ez nem jelent új feladatot, mivel már korábban is nagyszámú állami vállalatot juttatott a különböző gazdasági társulások kezére, az utóbbiak számára rendkívül előnyös feltételek mellett. A különbség ma csak annyi, hogy most még jelentősebb vállalatok átadására kerül sor, és a fő haszonélvezők a transznacionális cégek lesznek. Egyébként ez a folyamatban levő, pesót leértékelő politika egyik konkrét célja. A válság méretei és ezeknek a vállalatoknak a tőkenagysága valószínűtlenné teszi, hogy a hazai tőke képes legyen megvásárolni őket. A fix árfolyam fenntartása odavezetett, hogy a nagy transznacionális cégek, mint a Rockefeller-csoport EXXON vállalata felfüggesztették, vagy elhalasztották a közvetlen beruházásokat. Most az árfolyampolitika módosításával arra törekszenek, hogy elérjék e beruházások megvalósítását, s közben csökkenteni szeretnék a költségek külföldi valutában kifejezett összegét. Ez volt a tárgya azoknak a megbeszéléseknek, amelyeket az Odeplán igazgatója, Gastón Frez folytatott az Egyesült Államokban. Visszatértekor, kevéssel a leértékelés bejelentése előtt, közölte, hogy az EXXON illetékesei beleegyeztek, hogy az országba látogassanak a felfüggesztett beruházások befejezésének előmozdítása céljából. Ezek után nem lehet kétség afelől, hogy már korábban nagy leértékelő intézkedésekben egyeztek meg a transznacionális cégekkel. Az *El Mercurio* ezzel párhuzamosan ismételten sürgette egy „gyors megegyezés kidolgozását az IMF-fel" és éppen ezért ment az Egyesült Államokba Sergio de la Cuadra, aki ott 800 millió dolláros kölcsönről szóló megállapodást írt alá (82. VI. 19.). Köztudott, hogy ez a szervezet — a transznacionális vállalatok kollektív érdekképviselete — a kölcsön megadását általában olyan intézkedések megtételétől teszi függővé, mint a közköltségek és a jövedelmek csökkentése, valamint a valuta leértékelése. Ezek az előírások teljes mértékben megegyeznek a diktatúra által hozott döntésekkel, melyek elsődleges célja újabb előjogok biztosítása az idegen tőkének.

A CHILECTRA, a CAP és a CTC, kimutatásaik szerint kétmilliárd dollárt meghaladó összvagyonnal rendelkezik. Fontosságuk természetesen nem csak ebben áll. A CAP becslések szerint az ország vas- és acélipari termelésében 96, fogyasztásában 85 százalékos arányban részesedik. Leányvállalatának — Compania Minera del Pacifico (Csendes-óceáni Bányatársaság) — részesedése a hazai vas- és acélipari termelésben eléri a 97 százalékot. A CHILECTRA-é az elektromos energia elosztásának monopóliuma a főváros körzetében és az Ötödik Körzetben, a CTC pedig az ország telefonvonalainak 90 százalékát ellenőrzi. A „Chilei laboratóriumok" társaság az ország legfontosabb gyógyszeripari cége külföldi konzorciumnak történő esetleges átadása azt vonná maga után, hogy az utóbbiak ellenőriznék e szektor legnagyobb részét.

E privatizálások bejelentésekor Luis Dañús dandártábornok azt állította, hogy csökken az állam szerepe, különösen a termelésben, és ez lehetővé teszi, hogy az állam a leginkább rászorulók támogatására irányítsa erőfeszítéseit. (*El Mercurio*, 82. VI. 19.) A valóság azonban ezzel szöges ellentétben áll, mivel az említett döntések olyan csomagterv részét képezik, amely ténylegesen a jövedelmek nagymértékű csökkenését irányozza elő, méghozzá olyan körülmények között, amikor az érvényben levő gazdaságpo-

lítika a munkaerő egynegyedét munkanélküliségre kárhoztatja. Sőt, a csomagterv egyes rendelkezései kifejezetten csökkentik a bank által fizetendő illetéket, miközben semmilyen intézkedés nem történik a drágulási hullám megállítására, egyes ágazatok tevékenysége beszüntetésének megakadályozására. Vagyis a fasizmusra jellemző népellenes politika végletekig fokozásáról van szó.

Az infláció

A peso leértékelését követő drágulási hullám bebizonyította, hogy a fasiszta gazdaságpolitika a legkevésbé sem számolta föl az inflációt. Ily módon az alkalmazott gazdaságpolitika újabb állítólagos sikere semmisült meg. Márciusban hasonló dolog történt a költségvetési deficit — ugyancsak állítólagos — megszüntetése kapcsán. Az ország meglepetéssel értesült róla, hogy az említett időpontra tekintélyes deficit halmozódott fel. Most már minden chilei megbizonyosodhatott arról, hogy az áremelkedések továbbra sem szűnnek meg. Ez még világosabban és általánosabban mutatja a diktatúra egész gazdaságpolitikájának a kudarcát.

A peso és a dollár majd három évig tartó fix árfolyamának fenntartása — az országot sújtó krízissel járó deflációs tendenciákhoz adódva — az árindex ingadozásainak nagymérvű csökkenéséhez vezetett. A leértékelés előtti tizenkét hónapban a fogyasztói árindex csak 3,7 százalékkal nőtt, a nagykereskedelmi árszínvonal pedig 3.4 százalékkal csökkent. Ezt bejelentve, az INE igazgatója, Sergio Chaparro hangsúlyozta, hogy „Chilében az infláció immár történelem". (*El Mercurio*, 82. VI. 3.) Néhány hétre volt csak szükség ahhoz, hogy bizonyítást nyerjen ennek az ellenkezője. A leértékelés villámgyorsan megváltoztatta a képet. Az ország ismét — mint ahogy az 1975—76-os válság idején történt — stagflációs folyamat kellős közepén találta magát, azaz a termelés csökkent, miközben az inflációs ráta nőtt. „A fix átváltási árfolyam arra volt jó, hogy leplezze a mesterségesen visszafogott inflációt, amelynek kirobbanását — Juan Guillermo Espinoza közgazdásznak az *Análisis* folyóirat 1982. júniusi számában tett helyes megjegyzése szerint — évi három-négymilliárd dolláros eladósodással odázták el."

Az infláció alapvető tényezőinek fennmaradását tehát a mesterségesen kialakított árakkal próbálták leplezni, amelyek éppen ezért nem lehettek hosszú életűek. A diktatúra politikája az inflációt előidéző központi tényezők közül sokat felerősített. Például a nagymértékű idegen függőség odavezet, hogy a nagy tőkésországokban jelentkező infláció hatása fokozott erővel érvényesül Chilében. Ugyanez történik a monopóliumoknak a gazdaság egésze, elsősorban az alapvető ágazatok felett gyakorolt ellenőrzése megerősödésének következtében. A monopóliumoknak a gazdaság felett gyakorolt ellenőrzése magyarázza a több területen elkezdődött áremelkedések virulenciáját.

Az, ami a kenyér árával történt, különösen jól szemlélteti ezt, mivel nagy hatással volt a chileiek fogyasztási színvonalára. A malomipart ellenőrző nagy gazdasági érdekeltségek egyszersmind a hazai gabonatermelés fő vásárlói és az import irányítói. Ez a tény mellesleg cáfolja a rezsim szószólóinak állítását, amely szerint a szabad importot megkönnyítő kedvezmények egyfajta garanciát jelentenének a monopóliumok ellenőrzésével szemben. A leértékelések után a központi övezetben levő 25 nagy malom 20 százalékot meghaladó mértékben emelte a liszt árát. Ennek az áremelésnek egyetlen alapja az ágazat fölött gyakorolt monopolista ellenőrzés volt. Az SNA (Sociedad Nacional de Agricultura: Nemzeti Mezőgazdasági Társulás) jelentése szerint „a malomipar felvásárolta majdnem az egész hazai gabonatermést az importgabona áránál 13—20 százalékkal olcsóbban". (*El Mercurio*, 82. VI. 23.) Ugyanakkor a gabonaárak az elmúlt év során a hamburgi Nemzetközi Gazdasági Archívum Gazdasági Kutató Intézetének adatai szerint 17.1 százalékkal csökkentek. A leértékelés előtti gabonavásárlások lehetővé tették a malomipar számára, hogy több hónapra elegendő tartalékokat halmozzon fel. Tehát a hirtelen és nagymértékű áremelés magas plusz jövedelmet is biztosít neki.

A leértékelés bekövetkezésekor az SNA által szolgáltatott adatok szerint, miközben a gabona ára 1981 júliusához képest 8,8 százalékkal csökkent, a liszt nagykereskedelmi ára 24,4 százalékkal emelkedett, a kenyéré pedig 20,9 százalékkal. (*El Mercurio*, 82. VI. 23.) Ezek az előzmények ismét azt bizonyítják, hogy a nagy gazdasági érdekcsoportok, amelyek a legfőbb mezőgazdasági ágazatok kereskedelmi forgalmát kézben tartják, a termelőt és a fogyasztót egyaránt kizsákmányolják.

Az infláció újra jelentkezik. Nem fékezték meg. Továbbra is egyike a finánctőke legáltalánosabban alkalmazott eszközeinek, amelyekkel növeli profitrátáit. Ezt a célt mindenekelőtt azzal éri el, hogy az infláció segítségével leszorítja az uralma alatt álló rétegek reáljövedelmeit és bevételeit.

Segítség a bankároknak és a válság súlyosbodása

A diktatúra júniusban ismertetett csomagterve szükségszerűen a gazdasági tevékenység amúgyis nagyon alacsony szintjének további süllyedéséhez vezet. Ezt a fejleményt közvetlenül a lakosság többi rétege jövedelmeinek és bevételeinek előirányzott jelentős csökkentése fogja kiváltani, ami a belső piac újabb összezsugorodását hozza magával. Noha a leértékelések eredménye általában az import csökkenése és ezáltal a belső termelés ösztönzése, s eközben az egy exportdollárra jutó nemzeti valutában kifejezett bevételek nőnek, abban az általános helyzetben, amelyben az intézkedéseket bevezették, erős tendenciák érvényesülnek ellenkező irányban, és ez arra a következtetésre vezet, hogy nem szűntek meg, sőt elmélyültek a legtöbb gazdasági ágazatot sújtó nehézségek.

Az import visszaszorítása más körülmények között a hazai termékek nagyobb jelenlétét eredményezné a belső piacon. Ennek ellenére más történik, mivel tovább romlik a chileiek többségének fogyasztási kapacitása. Az import már a leértékelés előtt jelentősen visszaesett. Az 1982. január és április közötti időszakban 1143,4 millió dollár értékben hoztak be árut, míg 1981 hasonló időszakában ez az összeg 2306,4 millió dollár volt, a csökkenés tehát 50,4 százalék. Az importnak ez a feltűnő visszaesése a diktatúra egyes alkalmi intézkedésein túl, magára a válságfolyamatra vezethető vissza. Ennek szemléltetésére különösen alkalmas az a tény, hogy a legnagyobb csökkenés a tőkejavak importjában következett be; ugyanezen időszakon belül 581,4 millió dollárról 185,0 millió dollárra zuhant, vagyis a visszaesés 68,2 százalékos. Ez a csökkenés arra utal, hogy a beruházások újra erősen visszaestek, ami a gazdasági cikluson belül minden kétséget kizáróan még hosszabbra nyújtja a válságidőszakot.

Ami az exportot illeti, az továbbra is alacsony szinten marad, a fejlett kapitalista országok többségét sújtó válság miatt. Ezek az országok a chilei export fő felvevőpiacai. Ezért a leértékelés ellenére az export volumene nem változik lényegesen az előző hónapokhoz viszonyítva. A jelen év első négy hónapjában az export volumene 1281,3 millió dollár volt, míg az előző év hasonló időszakában elérte az 1341,1 milliót, a visszaesés tehát 4,4 százalékos. Az ásványi nyersanyagok exportja ugyanezen időszak alatt 8 százalékkal, az iparcikkeké 11,4 százalékkal csökkent. Csak a mezőgazdasági és halászati termékek kivitelében következett be 29,4 százalékos emelkedés, ami elsősorban friss gyümölcs eladásából származott. A fő kapitalista központok válsága, ahelyett hogy enyhült volna, még nagyobb mértékben éreztette hatását. Ezt bizonyítja a réz árának változása a nemzetközi piacon. Júniusban a réz fontjának ára 1978 óta a legalacsonyabb szintre süllyedt azaz 53,319 dollárcentre. Ez az arány különben az egész háború utáni időszakban a legrosszabb. Ez az esés egyrészt a fő kapitalista központok válságának tudható be, másrészt a nemzetközi piacon érvényesülő magas kamatlábnak, ami nem ösztönöz jelentős készletek felhalmozására.

Másrészt a gazdasági ágazatok többségére továbbra is ránehezednek a teljes mértékben korlátozó jellegű kamatlábak, amelyek a legutóbbi intézkedések után valamelyest csökkentek ugyan, de még mindig nagyon maga-

sak. Pinochet „csomagterve" a bankok lejárt értékpapírjainak megvásárlásával érte el csúcspontját. Még a finánctőke jeles képviselői is, mint a BHC csoport alelnöke, Rolf Lüders, kénytelenek voltak elismerni, hogy a chilei termékek versenyképességének visszaszerzése érdekében „még le kell győznünk a magas kamatlábak okozta negatív hatásokat és a pénzügyi rendszer nehézségeit" (*El Mercurio*, 82. VI. 25.). Ez magyarázza a lejárt értékpapírok emelkedő árfolyamát, és felvásárlásuk egyáltalán nem oldja meg az adósok problémáit, hanem sokkal inkább a bankok szubvencionálását jelenti. Kamatlábaikat még normális körülmények között sem lehetne spekulációs tevékenység nélkül felszívni. A válság a csomagterv következtében tovább mélyül.

(A Chilei Kommunista Párt folyóiratának 1982. szeptember—októberi számából)

Le a népellenes rendszerrel!

(A CHILEI KOMMUNISTA PÁRT NYILATKOZATA)

A dolgozókhoz, a néphez!

A bérek és fizetések drasztikus csökkentésével a diktatúra újabb brutális csapást mért a dolgozók, a nép életkörülményeire. Mert éppen ez a lényege a rendszer oly sokat reklámozott „csomagtervének". A csökkenés automatikusan következik be azon sorozatos áremelkedések révén, melyek a peso leértékelését követték, miközben olyan kiegészítő intézkedéseket tesznek, amelyekkel befagyasztják a nominálíjövedelmeket, sőt előmozdítják azok csökkenését. Miközben az eddig mesterségesen visszafogott infláció újult erővel tombol, felszámolják azokat a rendelkezéseket, amelyek a növekvő megélhetési költségek ellensúlyozására kompenzáló bérkiigazításokat írtak elő. A diktatúra azt szeretné elérni, hogy annak a több mint hárommillió dolgozónak, akik nem vesznek részt a kollektív tárgyalások folyamatában, ne legyen joga semmilyen bérkiigazításra. Ami a kollektív tárgyalásokba bevont munkásokat illeti, az ő helyzetüket az 1979-es szintre akarják visszaszorítani, miközben megfosztják őket azoktól a bérkiegészítésektől, amelyek révén — hosszú harcuk eredményeképpen — olyan körülmények között is tartani tudták reáljövedelmük színvonalát, amikor, mint ismeretes, a reálbérek és fizetések jelentősen alatta maradnak a fasiszta puccsot megelőző évek jövedelmeinek.

Ezek az intézkedések súlyosbítani fogják az éhséget és a nyomort, amely máris chileiek millióit sújtja. A teljes és részleges munkanélküliek száma ma már meghaladja a másfél milliót. Az ínségkonyhák száma az ország egész területén megsokszorozódik, pontosan úgy, mint a harmincas évek elején a nagy világválsága idején. Ennek ellenére a zsarnokság kitart amellett, hogy a — saját gazdaságpolitikája által is jelentősen súlyosbított — krízis terheit még fokozottabban a dolgozókra és a nemzet többségét kitevő rétegekre hárítsa át. Ezzel szemben az imperialista tőke és a nagy gazdasági társulások jelentős kedvezményekben részesülnek.

A Kommunista Párt a nép ellen elkövetett ezen újabb súlyos merényletek láttán felhívja a dolgozókat és minden hazafias erőt, hogy minden lehetséges módon fejezzék ki tiltakozásukat. Itt az ideje, hogy kimondjuk: elég! A diktatúra nem követheti el többé büntetlenül népellenes bűntetteit.

A tények ismételten bebizonyították, hogy semmit nem lehet várni egy népellenes rezsimtől. A nép előtt egyetlen

út áll: az egység, a harc, a felkelés útja. A dolgozók egységének a hiánya megkönnyíti a népellenes politika folytatását. Erre a válasz csak a tiltakozó akciók megsokszorozása és az alulról induló egységtörekvések kibontakozása lehet; a népnek joga és kötelessége, hogy ennek érdekében a harc minden formáját igénybe vegye.

A bérek és fizetések csökkentése még jobban megnehezíti majd a dolgozók és családjuk legelemibb szükségleteinek kielégítését. Másrészt ez a csökkenés a szűk belső piacon további koncentrációt fog előidézni. Felgyorsul a csődbe jutások és üzemleállítások üteme. A peso leértékelése kilátástalan helyzetbe juttatja azt a sok kis-, közép-, sőt nagyvállalkozót, akiket a diktatúra és a finánctőke arra ösztönzött, hogy óriási dolláradósságokba verjék magukat. Most inkább, mint valaha, erősödik a követelés, hogy a felhalmozódott adósságtömeget ne törlesszék. E kezdeményezés sikere attól függ, sikerül-e ezt egy hatalmas és feltartóztathatatlan tömegmozgalommá változtatni. Ezzel egyidejűleg a dolgozók számára napirendre kerül az új, rendkívüli bérkiigazításra irányuló követelések benyújtása is. A diktatúra bűnös terveit összefogás és harc útján kell meghiúsítani.

A fasizmus mindezeken túl bejelentette olyan nagy állami vállalatok magánkézbe adását, mint a CAP, a CHILECTRA, a Telefontársaság, az Interoceánica hajózási vállalat és a Chilei Laboratóriumok. A rendszer elő kívánja segíteni, hogy e cégek a külföldi tőke kezére jussanak. A peso leértékelése többek között e folyamat megkönnyítését célozza.

Mi, kommunisták, felhívjuk az összes hazafit, mindenekelőtt pedig az érintett vállalatok dolgozóit, hogy széles nemzeti mozgalom életre hívásával tegyék lehetetlenné ezen intézmények magánkézbe juttatását. A legutóbbi évek világosan bebizonyították, hogy a vállalatok magánkézbe adása botrányt jelentett. Nem egy esetben, mint az ügyletek lebonyolításában részt vevő bankokkal történt, a diktatúra kénytelen volt több száz millió dollárt beléjük invesztálni, hogy betömje a gazdasági társulások által hagyott réseket.

Most inkább, mint valaha, a chileiek előtt az a feladat áll, hogy véget vessenek e gyászos és kudarcot vallott rendszernek és politikának. A fasizmus keretein belül nincs lehetőség a nép és Chile gondjainak megoldására. Ameddig a diktatúra fennáll, merénylet merényletet, botrány botrányt kö-

JOSÉ VENTUREUI (CHILE) A BÉKÉERT

vet majd. E nemzet- és népellenes politika végrehajtásában közvetlen részt vállalnak a fegyveres testületek, mindenekelőtt a hadsereg. Ők a felelősei és végrehajtói a fokozódó elnyomásnak. Részt vesznek a népellenes bűntettek kidolgozásában és véghezvitelében. A fegyveres testületeken belül meglévő nem fasiszta elemek nem nyugodhatnak bele, hogy e bűnös politika, mely egyébiránt a nemzet biztonságát is veszélyezteti, tovább folytatódjék.

A kommunisták egységre és harcra szólítanak.

Fejezzük ki minden lehetséges módon tiltakozásunkat!

Utasitsuk el aktivan a bérek és fizetések csökkentését!

Tiltakozzunk teljes erovel az áremelések és az éhség politikája ellen!

Nyújtsunk be rendkívüli követeléseket!

Mondjunk nemet az adósságok törlesztésére!

Fejlesszük minden, a diktatúra által sújtott társadalmi réteg, mindenekelőtt a dolgozók egységét!

Le a népellenes gazdaságpolitikával és rendszerrel!

Le a Pinochet-diktatúrával!

1982 június

(A Chilei Kommunista Párt folyóiratának 1982. szeptember—októberi számából)

The New York Review

LUDMILLA THORNE

Emberi jogok Chilében

A chilei Emberi Jogok Bizottsága által készitett három jelentés szerint 1982-ben, a január 1-től szeptember 30-ig terjedő időszak során a letartóztatott és megkínzott emberek száma folyamatosan növekedett. A három jelentésben található információk jelentős részét a Santiago de Chile-i katolikus érseki egyházmegye „Szolidaritás plébánia" nevű szervezete szolgáltatta.

1982. szeptember végén a bizottság az egyéni és tömeges letartóztatások 1185 esetét gyűjtötte össze.* 1931 folyamán 908 ilyen eset volt. Továbbá, a rendőrség és a biztonsági szolgálat rendszeresen alkalmazza a rövid időtartamú letartóztatások módszerét, amelyet úgy határoznak meg, hogy „letartóztatás a közrend érdekében", ami néhány órától akár néhány napig is terjedhet. Az ilyen letartóztatásokkal kapcsolatos statisztikák csak 1982 májusra és júniusra vannak. Májusban 1091, míg júniusban 3069 ilyen eset történt, összesen 4160.

Ha ezeket a számokat hozzáadjuk az előbb idézett letartóztatási adatokhoz, akkor a Chilében megtörtént, nyilvánosságra került letartóztatások összmennyisége 1982 első kilenc hónapja folyamán 5345, átlagban napi 19,5.

A Bizottság hetvenöt oldalas jelentése, amely az 1982. januártól júniusig terjedő időszakkal foglalkozik — öt függelékkel kiegészitve —, információkat ad az elmúlt négy év alatt elkövetett kínzásokról is. A 4. sz. Függelék azt mutatja ki, hogy 1979-ben 49 feljegyzett esetben alkalmaztak kínzást (gyakran elektromos eszközök igénybevételével); 1980-ban 46 volt; 1981-ben ez a szám 62 volt; és 1982 első hat hónapja alatt 65. 1982 augusztusában 9 további kínvallatást jegyeztek fel, míg szeptemberben 13-at; tehát 1982 első kilenc hónapjában az összmennyiség 87.

A Bizottság jelentései kiemelik, hogy a külföldön élő számüzöttek kérdését — amely körülbelül 37 418 sze-

* A chilei Bizottság 1982. novemberi jelentése szerint októbertől november 22-ig 242 egyéni és tömeges letartóztatásra került sor; tehát az 1982-es év eddigi 11 hónapja során 1449 ilyen eset történt. A decemberi adatok még nem érkeztek meg a Bizottságtól.

mélyt érint közvetlenül — a chilei kormány valójában nem akarja rendezni.* Az erőszakkal száműzöttek között van dr. Jaime Castillo Velasco a chilei Emberi Jogok Bizottságának az alapítója, akit 1981. augusztus 11-én, három másik ellenzéki vezetővel együtt számüztek. Dr. Castillo — jól ismert ügyvéd, aki Eduardo Frei elnöksége idején volt igazságügyminiszter — most is számüzetésben él, a venezuelai Caracasban.

A jelentések nagyon sok egyéb speciális esetet is idéznek, amelyek során megsértették az emberi jogokat. Ezek közé tartozott az *APSI* című, a chilei katonai kormánnyal szemben kritikus külpolitikai magazin 1982. szeptember 24-i betiltása is. Az AFP-iroda (Agence France-Press) igazgatóját, Michel Iriart-ot, számüzték Chiléből, míg három chilei újságírót, Jesus Diazt, Carlos Caucamant és Romulo Fuentest pedig letartóztatták és elektromos rúddal kínozták őket, mivel állítólag részt vettek a kommunista újság, az *El Siglo* (A Század) titkos kiadásában.

Szeptember 9-én a jól ismert írót, Jorge Edwards-ot, a *Persona Non Grata* szerzőjét megakadályozták, hogy megtarthassa előadását a santiagói egyetemen. Jelenleg ő az elnöke a chilei Emberi Jogok Bizottsága Művészi Szabadság Választmányának.

Kilenchónapos szemléjét a Bizottság azzal a gondolattal zárja, hogy a feltárt adatok „... a chilei gazdasági, társadalmi, politikai és jogi helyzetet illetően nagyon negatív következtetésekhez vezetnek".

(Az amerikai lap 1983. február 3-i számából)

* 1982. október 25-én a chilei kormány bejelentette egy öttagú bizottság megalapítását, amelynek a számüzetésben élő személyek hazatelepítésének kérdését kellett megoldania. December közepén a bizottság 500 nevet tartalmazó listát juttatott el Pinochet elnökhöz. December 24-én a kormány ismertette annak a 125 személynek a nevét, akiknek a hazatelepítését jóváhagyták. Közülük ketten időközben meghaltak, néhányan már Chilében tartózkodtak, és sok olyan fiatalkorú is szerepelt ezen a listán, akik szüleik nélkül nem gondolhattak a hazatelepülésre. Néhány nappal később a bizottságot feloszlatták. (A chilei Emberi Jogok Bizottságától származó információ.)

Népszerű kézikönyv!

MIT KELL TUDNI A SZOVJETUNIÓRÓL?

Írta: Nemes János

Hatodik, átdolgozott és bővített kiadás

208 oldal
Ára: 21,– Ft

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

NEMZETKÖZI ESEMÉNYNAPTÁR

Január

1. Az **egyiptomi** külügyminiszter, Butrosz Ghali bejelentette: Egyiptom csak akkor hajlandó folytatni a béketárgyalásokat Izraellel, ha azokon részt vesznek a palesztinok (nem a PFSZ tagjai) és Jordánia képviselői is.

Románia értesítette nyugati bankár hitelezőit, hogy felfüggeszti az esedékes konvertibilis tőketartozások törlesztését, de folytatja a kamatok törlesztését.

3. Az **izraeli** külügyminiszter megerősítette a korábbi híresztelést, hogy „a foglyok kérdésében nem hivatalos, de közvetlen kapcsolatba lépett olyan testületekkel (értsd: a PFSZ), amelyekkel egyébként politikailag nincs kapcsolata". A „Reuter" hírügynökség szerint a PFSZ Izrael libanoni inváziója idején nyolc izraeli katonát ejtett foglyul, Izrael kb. hatezer palesztin fegyverest tart fogva.

A **kanadai** miniszterelnök, Pierre Trudeau tizenhétnapos körútra indult, melynek során Hongkongban, Thaiföldön, Indonéziában, Malaysiában, a Fülöp-szigeteken, Szingapúrban, Bruneiben és Japánban folytatott főként gazdasági természetű tárgyalásokat.

4. **Prágában** ülésezett január 4—5-én a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete a tagállamok legmagasabb szintű küldöttségeinek részvételével. A testület többek között javasolta: a Varsói Szerződés tagállamai és a NATO tagországai kössenek szerződést, hogy kölcsönösen lemondanak a katonai erő alkalmazásáról és békés kapcsolatokat tartanak fenn.

Az **Egyesült Államok** elnöke, Ronald Reagan Brent Scowcraftot, Ford volt elnök nemzetbiztonsági főtanácsadóját nevezte ki annak a tanácsadó bizottságnak az élére, amely a jövőben javaslatokat tesz a kormánynak az amerikai nukleáris erők kiépítésével és az MX-rakéták telepítésével kapcsolatos kérdésekben. Többek között tagja még a bizottságnak Brown volt hadügy-, Haig volt külügyminiszter és Helms, a CIA volt igazgatója.

A **ghanai** rádió bejelentése szerint az ország külkereskedelme állami monopóliummá válik.

5. A **brit** külügyminiszter, Francis Pym lemondta a Perzsa-öböl arab országaiba tervezett látogatását. Az ügy előzménye, hogy Szaúd-Arábia és Katar közölték, nem látnák szívesen, mivel Nagy-Britanniában nem fogadták az Arab Liga küldöttségét, amelyben a PFSZ egyik vezetője is részt vett volna.

India három államában — Tripurában, Andhra Pradeshben és Karnatakában — választásokat tartottak. Az utóbbi két tartományban a kormányon levő Nemzeti Kongresszus párt érzékeny vereséget szenvedett.

6. Az **Etióp Dolgozók Pártja** megszervezésére alakult bizottság megtartotta II. kongresszusát, és határozatot hozott, hogy III. kongresszusát 1984 szeptemberében, az etióp forradalom 10. évfordulójakor tartja, s ekkor alakul meg az etióp dolgozók marxista—leninista pártja. Az ország előtt álló feladatok között hangsúlyozták, hogy a mezőgazdaság teljes technológiai reformra szorul; modern nagyüzemeket kell létesíteni.

Nicaraguába érkezett egy magas rangú amerikai katonai küldöttség William Odom tábornok, vezérkari főnökhelyettes vezetésével. Két év óta ez az első ilyen magas rangú amerikai küldöttség az országban.

A **Szovjetunió** a barrelenkénti 32,20-ról 31,50 dollárra csökkentette a nyugat-európai cégeknek eladott kőolaj árát — jelentette a „Reuter" angol hírügynökség.

7. Az **NSZK** államfője, Karl Carstens feloszlatta a nyugatnémet parlamentet, és 1983. március 6-ra általános választásokat írt ki, elfogadva

az eddigi keresztény-liberális koalíció érveit, hogy ti. az NSZK gazdasági válságának leküzdéséhez teljes négyéves törvényhozási időszakra van szükség.

A **kínai** igazságügy-minisztérium illetékesei külföldi látogatók előtt megerősítették, hogy nem végzik ki Mao Ce-tung özvegyét, Csiang Csinget és legközelebbi munkatársát, Csang Csun-csiaót, akiket 1981-ben ítéltek halálra.

8. A **libanoni** sajtó vezető helyen közölte Amin Gemajel államfő Reagan amerikai elnökhöz intézett levelét, amelyben segítségét kéri az országa területén tartózkodó külföldi csapatok kivonásáról folytatott tárgyalások felgyorsításához. A levél hangsúlyozza, hogy a libanoni kormány szinte kizárólag az USA támogatására épít. Kommentárok szerint mindez udvarias kifejezése a passzív amerikai magatartás miatti csalódottságnak.

A **brit** miniszterelnök, Margaret Thatcher a Falkland-szigetekre érkezett. A látogatást Argentína provokációnak nevezte és megerősítette igényét a szigetekre.

9. **Szíriai—libanoni** csúcstalálkozóra került sor Damaszkuszban, amelynek eredményeként a következő naptól tíznapi ágyútűz után elhallgattak a fegyverek a libanoni Tripoliban. A felek megállapodtak, hogy fokozatosan a libanoni belbiztonsági alakulatok ellenőrzése alá helyezik a várost.

A **görög** kormány 15,5 százalékkal leértékelte a drachmát, főleg azért, hogy javítsa az ország mezőgazdasági exportjának versenyképességét. A kormány szigorú intézkedéseket jelentett be a közös piaci import visszaszorítására is. Az EGK bizottsága sajnálkozását fejezte ki, hogy nem konzultáltak a bizottsággal az intézkedések meghozatala előtt, de február elején a 22 cikket érintő korlátozásokból tizenegyet jóváhagyott.

Bolíviában lemondott hat miniszter, mindannyian a Forradalmi Baloldali Mozgalom (MIR) tagjai. A legfontosabb gazdasági tárcákat érintő lemondásokat azzal indokolták, hogy nem haladt eléggé előre a tavaly októberben elkezdődött demokratizálási folyamat.

10. **Moszkvában** folytatott megbeszéléseket január 10—12-én Hans-Jochen Vogel, a nyugatnémet SPD kancellárjelöltje, akit fogadott Jurij Andropov, az SZKP KB főtitkára is. Vogel a biztonsági kérdésekről szólva konstruktívnak és igen komoly tanulmányozást érdemlőnek nevezte a Szovjetunió és a Varsói Szerződés tagállamainak a feszültség csökkentésére vonatkozó legújabb javaslatait.

11. **Dél-Koreába** érkezett kétnapos hivatalos látogatásra Nakaszone Jaszuhiro japán miniszterelnök. Csou Tu Hvan dél-koreai elnökkel folytatott megbeszéléseln megállapodtak Dél-Korea két éve függőben levő 4 milliárd dolláros hitelkérelmének kielégítésében.

Az **iráni** parlament törvényt fogadott el, amelynek értelmében elkobozzák mindazoknak az emigránsoknak a vagyonát, akik két hónapon belül nem térnek vissza Iránba. A törvényt az Örök Tanácsa január 21-én alkotmányellenesnek minősítette és elutasította.

Moszkvában tett munkalátogatást január 11—12-én Jasszer Arafat, a PFSZ VB elnöke, és megbeszéléseket folytatott a közel-keleti helyzetről a szovjet vezetőkkel.

A szovjet fél megértéssel viszonyult ahhoz, hogy a PFSZ síkraszáll a létrehozandó palesztin állam és Jordánia önkéntes konföderációja mellett.

Moszkvában, élete 80. évében elhunyt Nyikolaj Podgornij, a Szovjetunió Legfelső Tanácsa Elnökségének egykori elnöke.

Prágában január 11—13. között megtartotta soros ülését a Varsói Szerződés tagállamainak honvédelmi miniszteri bizottsága.

12. **Strasbourgban** az Európai Parlament — az EGK ajánlásokat megfogalmazó fóruma — nagy többséggel határozatot fogadott el, amelyben leszögezte, hogy a palesztin állam megteremtése a közel-keleti probléma rendezésének egyik feltétele. Az EGK más testületei eddig nem jutottak el a „palesztin állam" kifejezésig.

A **francia** köztársasági elnök, François Mitterrand fogadta Marcsuk szovjet miniszterelnök-helyettest, a Szovjetunió tudományos és technikai bizottságának elnökét. A

megbeszéléseken a két ország közötti, francia részről deficites külkereskedelem kiegyensúlyozásának lehetőségeiről volt szó. Január 13-án Mitterrand a Moszkvában járt Hans-Jochen Vogelt, a nyugatnémet SPD kancellárjelöltjét fogadta, majd Gabont, Benint és Togót érintő afrikai körútra indult.

A **nyugatnémet** kormány — egyheti bizonytalankodás után — megmerevítette álláspontját és nyilatkozatban szögezte le: a közép-hatótávolságú rakéták telepítéséről folyó genfi tárgyalásokon a nyugati szövetségi rendszernek az ún. nulla megoldást kell képviselnie.

Az **amerikai** hadügyminiszter, Caspar Weinberger 11,3 milliárd dollár lefaragását javasolja a Pentagon 1984-re előirányzott 284,7 milliárdos költségvetéséből. A csökkentés egyetlen fontos fegyverkezési programot sem érint.

Nicaraguában tartott rendkívüli ülést az el nem kötelezett országok koordinációs irodája január 12—15-én. A tanácskozáson a Közép-Amerikában kialakult feszültséggel, az USA agresszív politikájának következményeivel foglalkoztak. A tanácskozás zárónyilatkozata az el nem kötelezettek teljes szolidaritásáról biztosítja a latin-amerikai országokat.

Az **amerikai** fegyverzetellenőrzési és leszerelési hivatal igazgatóját, Eugene Rostow-t Reagan elnök elmozdította tisztségéből.

13 A **libanoni** Kiriat Smonában megkezdődtek az érdemi izraeli—libanoni tárgyalások a hosszú viták után elfogadott amerikai napirendi javaslat alapján. A napirend: 1. A hadiállapot megszüntetése. 2. Biztonsági intézkedések. 3. A jövőbeni kapcsolatok keretei, a hivatalos érintkezés formája. 4. A teljes csapatkivonás programja, azzal a feltétellel, hogy Izrael csupán az összes külföldi erő kivonása keretében vonul ki Libanonból. 5. A megállapodások garanciái.

A **jugoszláviai** Szkopjeban a bíróság 10—15 év börtönbüntetést szabott ki a „Felhívás a szabadságra" nevű illegális csoport tagjaira.

A **szovjetunióbeli** Minszkben az elhunyt Tyihon Kiszeljov helyére Nyikolaj Szlunykovot választották meg a Belorusz Kommunista Párt első titkárává.

14. A **japán** kormány hivatalosan bejelentette, hogy a jövőben kész átadni az USA-nak katonai célokra felhasználható fejlett híradástechnikai és elektrotechnikai berendezéseket, valamint know-how-t.

15. A **lengyel** kormány lapjának adott nyilatkozatában Kazimierz Cypryniak, a LEMP KB szervezési osztályának vezetője közölte, hogy 1980. augusztus és 1982. december között a párt taglétszáma 779 ezer fővel csökkent. A LEMP tagjainak száma jelenleg 2 370 000, ennek fele munkás és paraszt.

16. A **brit** miniszterelnök, Margaret Thatcher televíziós nyilatkozatában módosította Nagy-Britannia eddigi álláspontját a leszerelési tárgyalásokkal és a rakátafegyverkezéssel kapcsolatban: nem kötelezte el magát az amerikai elnök által javasolt „nulla megoldás" mellett. Ugyanakkor — a francia állásponthoz hasonlóan — a közép-hatótávolságú nukleáris rakétafegyverekről folytatott tárgyalásokat kizárólag a Szovjetunió és az USA ügyének tekintette, amelyek nem érintik a brit nukleáris potenciált.

17. Az **NSZK**-ban folytatott megbeszéléseket január 17—18-án Andrej Gromiko szovjet külügyminiszter, aki a nyugatnémet vezetőkkel folytatott tárgyalásait követő sajtónyilatkozatában közölte: az NSZK és a Szovjetunió álláspontjában mind az eurorakétákkal, mind a hadászati fegyverzettel kapcsolatosan vannak „érintkezési pontok és nézeteltérések". A nemzetközi sajtó fontosnak tartja az eszmecsere „békülékeny hangnemét". Gromiko az NSZK-ból az NDK-ba utazott tovább.

Az **Egyesült Államokba** érkezett háromnapos látogatásra Nakaszone japán miniszterelnök. A vitás — főleg kereskedelempolitikai — kérdéseket Reagan elnökkel szakértők elé utalták, továbbá megállapodtak egy közös munkacsoport létesítésében az energetikai együttműködés tanulmányozására.

A **kínai** miniszterelnök, Csao Cejang Kenyában fejezte be 11 országot érintő afrikai körútját, amelyet az előző hónapban kezdett. Szövetségeseket kereső útja során Egyip-

tomban, Algériában és Marokkóban támogatását fejezte ki az arab álláspont iránt a közel-keleti vitában; a Szaharától délre az ún. frontállamoknak ígért — elsősorban politikai — támogatást.

Bulgáriában tett hivatalos látogatást január 17—21-én Moamer Kadhafi ezredes, a líbiai forradalom vezetője. A két ország baráti és együttműködési szerződést kötött. Kadhafi továbbutazott Romániába, ahol január 24-én szintén barátsági és együttműködési szerződést írt alá, valamint a két ország 1990-ig szóló gazdasági, műszaki és tudományos együttműködésének programját.

18. A **KGST VB** Moszkvában tartott ülést január 18—20-án; ezen a tagországokon kívül Jugoszlávia vett még részt megfigyelőként. A résztvevők tanácskoztak többek között az energia-, a fűtő- és a nyersanyagtermelés hosszú távú célprogramjának megvalósításáról, a közös energiarendszer továbbfejlesztéséről és a Szovjetunió egységes energiarendszeréről.

Az **ENSZ BT** újabb hat hónappal meghosszabbította a világszervezet libanoni békefenntartó erőinek (UNIFIL) megbízatását. Izrael az UNIFIL libanoni szerepét túlhaladottnak tartja.

A **nigériai** kormány — lényegében belső gazdasági nehézségek miatt — elrendelte a szomszédos országokból érkezett „illegális bevándoroltak" (megélhetést keresők) visszatelepítését; számukat kétmillióra becsülik. Az érintett országok kormányai tiltakoztak, hogy Nigéria nem konzultált velük tervezett lépéséről. A visszatelepítés embertelen körülmények között megkezdődött.

Lengyelország 1983-ban összesen 2 milliárd dollárt tud visszafizetni nyugati hitelezőinek — jelentette a PAP lengyel hírügynökség. Nyugati becslések szerint az idén esedékes lengyel tartozás 8 és 10 milliárd dollár között van.

Az **USA** külügyminisztériuma a „kölcsönösségre" hivatkozva megvonta a tartózkodási engedélyt a PAP lengyel hírügynökség washingtoni tudósítójától, mivel az előző héten a UPI varsói tudósítóját státusával összeegyeztethetetlen tevékenység miatt kiutasították Lengyelországból.

19. **Iránban** az alkotmánybíróság szerepét betöltő ún. Örök Tanácsa elutasította a parlament földreformtervezetét, amely az 1979-es célkitűzéseknek megfelelően a nagybirtokok felosztásáról intézkedett volna. Az elutasítás indokolása szerint az iszlám magántulajdonnal kapcsolatos előírásainak nem felel meg, hogy „megengedhetetlenül megnőne" a mezőgazdasági minisztérium jogköre.

Namíbiában a dél-afrikai megszálló hatóságok feloszlatták a nemzetgyűlést, Danie Hough főkormányzó kezébe vette a végrehajtó hatalmat is. Ezzel Namíbia eddig erősen korlátozott önkormányzata is megszűnt.

Izrael és **Zaire** között katonai egyezmény jött létre, amely szerint Izrael részt vállal a zaire-i hadsereg ötéves fejlesztési programjában: a tűzérség és a hírközlés fejlesztését vállalta.

A **japán** kivitel 1982-ben 30 év óta először csökkent, de így is ennek az időszaknak negyedik legnagyobb kereskedelmi aktívumával (6,88 milliárd dollár) zárták az évet — tűnik ki a japán pénzügyminisztérium jelentéséből.

A **Szovjetunió** párizsi nagykövetét, Sztyepan Cservonyenkót, más megbízatására tekintettel, felmentették tisztségéből, helyébe Jurij Voroncovot nevezték ki.

20. Az **amerikai** elnök hivatali idejének feléhez érve nyílt levelet kapott a „The Washington Post" című lapban, amely költségvetési és gazdaságpolitikájának felülvizsgálatát követeli. A levelet több tucat magasrangú korábbi politikus, valamint az amerikai üzleti élet vezető képviselői írták alá, összesen ötszázan.

Spanyolország Kommunista Pártja Központi Bizottsága a párt előtt álló feladatok meghatározásán kívül személyi kérdésekben is döntött. A legjelentősebb, hogy az 1982 közepén lemondott Nicolas Sartorius helyébe a 37 éves Enrique Curielt választotta meg főtitkárhelyettesnek.

Jugoszlávia hivatalosan felszólította Albániát az ellene folytatott ellenséges politika beszüntetésére. A jugoszláv dokumentum megállapítja: az albán kormány által a Jugoszlávia egyes részeiben meglevő ellenforradalmi elemeknek nyúj-

tott támogatás felhivást jelent a JSZSZK alkotmányos rendjének megdöntésére.

Jugoszlávia és 15 tőkés ország kormányképviselői között megállapodás jött létre, amely szerint Jugoszlávia 1983 folyamán 1,3 milliárd dollár középlejáratú gazdasági hitelt kap.

Srí Lankán feloldották az 1982 októberében bevezetett rendkívüli állapotot.

21. A **nyugatnémet** SPD választási kongresszusa véglegesen jóváhagyta Hans-Jochen Vogel kancellárjelöltségét, és sürgette a „nulla megoldás" feladását a szovjet—amerikai tárgyalásokon az európai közép-hatótávolságú nukleáris fegyverzetet illetően.

A **zimbabwei** parlament az ország helyzetének destabilizálására irányuló — mindenekelőtt dél-afrikai — törekvések miatt újabb hat hónappal meghosszabbította a rendkívüli állapotot.

22. A **mozambiki** hadsereg jelentős hadműveleteket indított, hogy megtörje a magát Nemzeti Ellenállási Mozgalomnak (MRN) nevező rendszerellenes tömörülés fegyvereseinek nemrég indított offenzíváját — jelentették a hírügynökségek.

23. Az **olasz** szakszervezetek, a gyárosok és a kormány képviselői közötti tárgyalásokon megállapodás jött létre, amely szerint a szakszervezetek elfogadják a drágasági pótlék 15 százalékos mérséklését azzal, hogy ez nem okozhat jövedelemkiesést. A következő három évre meghatározták a munkabérek átlagos emelkedését és a munkaidő csökkentését is. A kormánynak ugyanakkor fel kellett adnia a társadalombiztosítási kiadások csökkentésére vonatkozó tervét.

Portugáliában Eanes elnök bejelentette, hogy feloszlatja a parlamentet és új választásokat ír ki, „amint a (Balsemao vezette) ügyvivő kormány megbirkózik az ország legsürgetőbb problémáival". Ehhez a parlamentnek gazdasági szükségprogramot kell elfogadnia.

24. **Rómában** a Kereszténydemokrata Párt elnöke, Aldo Moro elrablóinak és gyilkosainak perében a 63 vádlott közül huszonötöt az olasz törvények szerinti legsúlyosabb büntetésre, életfogytiglani szigorított fegyházra, hetet életfogytiglani börtönre ítéltek. Huszonhét vádlottra 4 hónaptól 30 évig terjedő börtönbüntetést szabtak ki, négyet felmentettek, kilencen szökésben vannak.

Genfben véget ért az OPEC olajipari miniszterei nek tanácskozása, amelyen nem tudtak megállapodni a kitermelhető olaj nemzeti kvótáiban.

25. **II. János Pál** pápa aláírta a katolikus egyházjog megújításáról szóló okmányt, a Codex Juris Canonicit. Az új kánonjog korlátozza az egyházi személyek politikai és szakszervezeti tevékenységét, nagyobb szerepet juttat a világi személyeknek — köztük a nőknek — az egyház életében, megnehezíti a házasságok érvénytelenítését, az eddiginél sokkal kevesebb vétséget büntet kiközösítéssel, fönntartja a magzatelhajtás és a fogamzásgátlás tilalmát. A törvénykönyv, amelynek pontos szövegét hónapok múlva hozzák nyilvánosságra, az 1962 és 1965 közötti II. vatikáni zsinat döntéseit emeli jogerőre.

Jugoszlávia elfogadta a neki hitelező magánbankok javaslatát: 3 hónapra felfüggesztette magánadósságainak törlesztését. Ugyanakkor visszautasította a nyugati adósságainak átütemezésére tett javaslatot, mert az károsan befolyásolná az ország hitelképességének elismerését.

A **Dél-Afrika** és **Angola** között 1982. december 8. óta folyó tárgyalásokon — meg nem erősített hírügynökségi jelentések szerint — megállapodás született arról, hogy február 1-től két hónapra beszüntetik az ellenségeskedést a namíbiai határ mentén.

Nigerben Seyni Kountché államfő rendeletére létrehozták a miniszterelnöki és több miniszteri tisztséget. Az ország kormányfője Oumarou Mamane lett.

26. **Amerikában** tárgyalt Hans-Dietrich Genscher nyugatnémet külügyminiszter George Shultz amerikai külügyminiszterrel, és rövid megbeszélésre fogadta Reagan elnök is. A genfi szovjet—amerikai rakétatárgyalások felújítása előttre időzített látogatásnak lényegében nem volt hozadéka.

Az **egyiptomi** elnök, Hoszni Mubarak tíznapos nyugati útra, az USA-ba, Kanadába, Angliába és Franciaországba utazott.

A **pakisztáni** kormány döntése értelmében 1990-re építik fel az ország első atomerőművét, amely a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség ellenőrzése alatt fog működni.

27. **Genfben** megkezdődött az európai nukleáris fegyverzetek korlátozásáról folyó szovjet—amerikai tárgyalások újabb szakasza.

Pekingi látogatása során Sam Nujoma, a SWAPO elnöke közölte, hogy Kína a jövőben is anyagi és diplomáciai támogatásban részesíti a Namíbia függetlenségéért küzdő szervezetet.

28. Az **indiai** kormány tagjai benyújtották lemondásukat, hogy megkönnyítsék Indira Gandhi kormányfő kormányalakítási terveinek végrehajtását. Gandhi asszony a hó eleji tartományi választások kudarca nyomán kényszerült átszervezni kormányát, amely január 29-én hivatalba is lépett.

A **libanoni** Satura városban harminc libanoni és szíriai áldozatot követelő merényletet hajtott végre a „Libanonnak a külföldiektől való megszabadítására" alakult szervezet. A felrobbantott épület a palesztin El Fatah és a mohamedánbaloldali Libanoni Arab Hadsereg nevű szervezetek székháza volt.

Egyiptom a következő öt év során 3 milliárd dollár kölcsönt kaphat a Világbanktól — jelentette a kairói „Al Ahram" című lap. A hírt a Világbank nem erősítette meg.

29. A **Kubai KP KB**, az államtanács, a minisztertanács, valamint a társadalmi és tömegszervezetek vezetői kétnapos tanácskozás után 427 intézkedést fogadtak el az idei népgazdasági terv teljesítésének biztosítására. Ezek közt szerepel a magánparasztok és a mezőgazdasági termelőszövetkezetek differenciált adórendszerének bevezetése, új prémiumrendszer kidolgozása az energiaigényes vállalatoknál, valamint a lakásépítések és -felújítások új hitelrendszerének kidolgozása.

Líbiában tett látogatást január 29—február 1. között Hollai Imre, az ENSZ Közgyűlése 37. ülésszakának elnöke, ahol egyes nemzetközi kérdésekről, valamint a magyar—líbiai kapcsolatokról tárgyalt.

30. A **brit** hadügyminiszter, Francis Pym egy beszédében kijelentette: az amerikai Pershing II. rakéták Nyugat-Európába telepítésének ötéves programja „leállítható, módosítható, sőt vissza is fordítható", ha a genfi tárgyalások ezt indokolttá teszik.

31. **Moszkva** egyik üzemében mondott beszédében Jurij Andropov, az SZKP KB főtitkára hangsúlyozta, hogy a gazdasági munka javításának egyetlen útja a termelés hatékonyságának növelése, továbbá kiemelten szólt a munkafegyelem javításának fontosságáról.

INDEX: 25 645

Ára: 6,– Ft

Marx síremléke
a Highgate-i temetőben

(Lawrence Brodshane műve.)